

Univerza v Ljubljani
**FILOZOFSKA
FAKULTETA**

IZZIVI JEZIKA II

**Zbornik študentskih strokovnih besedil
s področja prevajanja**

Oddelek za prevajalstvo
Filozofska fakulteta
Univerza v Ljubljani
2009/10

V spomin na doc. dr. Jano Zemljarič Miklavčič

Izzivi jezika 2

Zbornik študentskih strokovnih besedil s področja prevajanja

Urednika: Damjan Popič, Jana Zemljarič Miklavčič

Uredniški odbor: Maruša Intihar, Jaša Pipan, Petra Pogačar, Matej Smodiš

Tehnični urednik: Matej Smodiš

Delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (priznanje avtorstva, deljenje pod istimi pogoji).

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Izdal: Oddelek za prevajalstvo

Za založbo: Valentin Bucik, dekan Filozofske fakultete

Ljubljana, 2011

Prva izdaja

Elektronska izdaja

Publikacija je brezplačna.

Način dostopa (URL): http://prevajalstvo.net/Izzivi_jezika_2.pdf

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

81'25(082)(0.034.2)

IZZIVI jezika 2 [Elektronski vir] : zbornik študentskih strokovnih besedil s področja prevajanja / urednika Damjan Popič, Jana Zemljarič Miklavčič. - 1. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011

Način dostopa (URL): http://prevajalstvo.net/Izzivi_jezika_2.pdf

ISBN 978-961-237-418-1

1. Popič, Damjan 2. Zemljarič Miklavčič, Jana, 1966-2010

255366144

Kazalo

<i>Novim izzivom naproti</i>	2
<i>Slovnica</i>	3
Drágica Gáspár: Izražanje splošnega osebkca v slovenščini in v nemščini	4
Maša Horvat: Prevajanje gerundija v Madame Bovary	8
Maruša Intihar: Prevajanje deležniških struktur v političnih besedilih	11
Jaša Pipan: Prevajanje premodifikacijskih pridevniških zloženk v romanu The Nanny Diaries	14
Matej Smodiš: Medmeti pri podnaslavljanju in sinhronizaciji	18
Jerneja Topole: Prevajanje angleških oziralnih zaimkov s slovenskima zaimkoma ki in kater	21
<i>Zemljepisna imena</i>	25
Tea Horvat: Koroška ali <i>Kärnten</i> ?	26
Petra Pogačar: Ljubljana – Laibach?	29
<i>Terminologija</i>	32
Tina Benčina: Območje ali področje.....	33
Denis Ozebek: Prevodi izrazov s področja strojne opreme v programu Lavalys EVEREST	36
Maša Rožanc: Slovenske ustreznice angleškega termina <i>fair play</i>	39
Zala Šmid: Zakaj je Angela Merkel <i>kanclerka</i> in ne <i>predsednica vlade</i>	42
Katja Založnik: Prevajanje izrazov in žargona ameriške mornarice	45
Mira Demšar: Tipične švedske slaščice v slovenščini	48
Barbara Rus: Odnosi z javnostjo ali javnostmi?	52
<i>Literatura</i>	55
Nuša Bizjak: Angleška Ekstaza smrti	56
Alenka Lavrin: Kako važno je biti resen	59
Nina Malobabić: Prevajanje kulturnospecifičnih izrazov v romanu Hudičevka v Pradi	62
Manja Simonič: Strategije prevajanja slenga v romanu Trainspotting Irvina Welsha	66
Teja Šosterič: Prevajanje izrazov, ki opisujejo črnsko raso, v romanu Philipa Rotha Človeški madež	69
Brina Klemenčič: Pogovorno izrazje v prevodu pesmi Johnnyja Casha	72
<i>Frazemi, slogani in pregovori</i>	75
Ana Markelc: Ljudske modrosti o osebnem življenju v slovenščini in francoščini	76
Barbara Škaler: Ba-da-ba-ba-ba... i'm lovin' it	80
Teja Završnik: Prevajanje frazemov s sestavino <i>pes</i> iz slovenščine v angleščino	84
Jana Caserman: Prevajanje reklamnih sloganov v slovenščino	87

Novim izzivom naproti ...

V študijskem letu 2009/2010 smo študentje 3. letnika Medjezikovnega posredovanja pri predmetu Razumevanje in tvorjenje besedil pisali strokovne članke na temo prevajanja. Pod mentorstvom doc. dr. Jane Zemljarič Miklavčič smo se seznanili z vrstami in značilnostmi strokovnih besedil, s fazami nastajanja ter s formalno zgradbo strokovnih besedil. Izbira teme strokovnega članka je bila prepuščena nam in ker smo v preteklih dveh letih študija naleteli že na veliko prevajalskih problemov, izbira ni bila preveč težka. Porodilo se je veliko dobrih idej in posledično je nastalo veliko odličnih člankov. Ker menimo, da bi bili lahko študentom prevajalstva pa tudi drugim v pomoč pri reševanju prevajalskih zagat, smo se odločili, da članke objavimo v zborniku, kakor so to storili tudi lanski študentje 3. letnika.

Prvi korak do objave zbornika je bil tudi najtežji. Odločiti smo se namreč morali, kateri članki bodo objavljeni. Izbrali smo tiste, ki obravnavajo najzanimivejše teme in hkrati tudi najbolj upoštevajo značilnosti strokovnih besedil. V zborniku tako lahko najdete članke, ki kontrastivno obravnavajo slovnične in terminološke probleme, prevajanje zemljepisnih imen, frazemov, pregovorov in sloganov ter članke, ki obravnavajo težave, s katerimi se srečujemo pri prevajanju literarnih del. V vseh člankih so opisane možne rešitve, v pomoč pa so vam lahko tudi z oblikovnega vidika, saj služijo tudi kot vzorci strokovnega besedila, katerega del je naslov, izvleček, uvod, jedro in zaključek, grafi, tabele, citiranje ter navajanje virov in literature.

Vseh člankov nismo mogli objaviti, ker pa se med njimi skriva še marsikatera zanimiva tema, so njihovi naslovi navedeni v prilogi, preberete pa jih lahko na elektronski učilnici.

Zahvaljujemo se mentorici doc. dr. Jani Zemljarič Miklavčič, ki nas je pri vajah vodila skozi proces nastajanja besedil ter za pomoč in spodbudo pri pripravi zbornika. Hvala tudi vsem študentom tretjega letnika, ki so pri pisanju člankov pokazali toliko kreativnosti, saj brez njih objava zbornika ne bi bila mogoča.

1. Slovnica

Izražanje splošnega osebk v slovenščini in v nemščini

Drágica Gáspár

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
gaspar.dragica@hotmail.com

Izvleček

V prispevku bom predstavila pregled načinov izražanja splošnega osebk v slovenščini in v nemščini s kontrastivnega vidika. Poseben poudarek je na uporabi nedoločnega zaimka *man* v nemščini in na prevajanju stavkov, v katerih je splošni osebek izražen z nedoločnim zaimkom *man*. S pomočjo primerov, zbranih iz Evrokorpusa, poskušam predstaviti smernice pri prevajanju teh stavkov, saj predvidevam, da imajo le-ti določene ekvivalente v slovenščini.

1. Uvod

Pri učenju tujega jezika ni pomembno le osvajanje besedišča in slovničnih pravil, temveč je potrebno posvetiti posebno pozornost tudi določenim strukturam. Eden najprimernejših načinov za to je kontrastivna analiza. V članku poskušam kontrastivno predstaviti načine izražanja splošnega osebk v slovenščini in v nemščini, pri tem pa bo poseben poudarek na uporabi nedoločnega zaimka *man* v nemščini in na možnih načinih prevajanja le-tega. V prvem delu članka predstavim slovnično ozadje, v drugem delu pa pokažem izsledke opravljene raziskave, ki temelji na primerih, ki so dostopni v Evrokorpusu.

2. Splošni osebek/splošni vršilec dejanja

Pred predstavitvijo načinov izražanja splošnega osebk oz. splošnega vršilca dejanja je pomembno pojasniti, v čem se ta pojma razlikujeta.

2.1. Splošni osebek

Osebek je stavčni člen, ki izraža vršilca dejanja, nosilca stanja ali poteka (Toporišič 1991: 475). O splošnem osebk govorimo takrat, ko v stavku vršilec dejanja ni izražen, mislimo pa na ljudi, človeka, kogar koli (Toporišič 1991: 499). »Splošni osebek imamo v primerih tipa *Človek bi rekel, da to ni res*« (Toporišič 1991: 475).

2.2. (Splošni) vršilec dejanja

Iz glagola se izpeljujejo besede, ki pomenijo človeškega ali živalskega vršilca dejanja moškega ali ženskega spola, redko pa tudi srednjega (prerok, perica, zijalo). Vršilec dejanja je torej nosilec glagolske značilnosti, ki se izraža s priponskimi obrazili (Toporišič 1991: 124).

Splošni vršilec dejanja pa je eden od načinov oblikovanja pomenske podstave povedi v upovedovanju, s katerim postavimo od glagolskega dejanja prizadeto v stavčni strukturi v ospredje, vršilca dejanja pa odrinemo na stransko mesto skladijske strukture (Toporišič 1991: 427–428).

Če povzamem: splošni osebek je stavčni člen, ki ga slovničarji obravnavajo na ravni skladnje. Vršilec dejanja pa je oseba ali žival, ki je v stavku izražena kot osebek. Če tudi sta si pojma v osnovi različna, se izražata na podobne načine, zato ju v članku obravnavamo enakovredno.

3. Načini izražanja splošnega osebk in splošnega vršilca dejanja v slovenščini

3.1. Načini izražanja splošnega osebk

Splošni osebek lahko izražamo z 1. zaimskim samostalnikom *človek*, 2. z zaimki za drugo osebo, 3. ali tretjo osebo množine in 4. z zaimki tretje osebe ednine, ki pa se uporablja s *se* (Toporišič 1991: 475).

1. Človek bi rekel, da se to ne more zgoditi.
2. *Vi* bi rekli, da se to ne more zgoditi./*Ti* bi rekel, da se to ne more zgoditi.
3. *Pravijo*, da ima dobro delovno mesto.
4. Tako *se* ne *dela*.

Splošni osebek lahko izražamo še 1. z drugo osebo ednine ali množine, 2. s tretjo osebo ednine ali množine in 3. s prvo osebo množine (Toporišič 1991: 499).

5. Če *klikneš* na ikono, se bo odprl program.
6. Veliko *govorijo* o novem nagrajencu Nobelove nagrade.
7. *Vzamemo* pol kile moke.

3.2. Načini izražanja splošnega vršilca dejanja

Splošni vršilec dejanja se najpogosteje izraža 1. s tretjo osebo množine, vendar splošnost lahko izražamo tudi 2. s *se*, 3. tudi ob prehodnih glagolih (Toporišič 1991: 428).

8. Novi zakon o šolstvu *so sprejeli* v ponedeljek.
9. Tako *se* ne *govori*.
10. Vsemu *se* ne bo *verjelo*.

4. Načini izražanja splošnega osebk v nemščini

Tudi v nemščini obstaja več načinov za izražanje splošnega osebk oziroma splošnega vršilca dejanja. Poleg trpnika se uporabljajo tudi *neosebne glagolske oblike* (infinitivi), predvsem v kuharskih receptih in navodilih za uporabo (Helbig-Buscha 2001: 184):

»Den Reis *waschen*, auf einem Tuch *trocknen* und in das heiße Öl *geben*.«

(Riž *oprati, pustiti*, da se na krpi osuši, potem ga *dati* v vroče olje.)

Pri določenih glagolih, glagolih 1. naravnih pojavov ali 2. čustvenega stanja se uporablja neosebni zaimék *es*, ki postane slovnični osebek (Žgur 1981: 258). S pomočjo zaimka *es* lahko izražamo tudi 3. nedoločni/splošni osebek:

1. »Es regnet.« (Dežuje.)
2. »Es tut mir Leid.« (Žal mi je.)
3. »Es klopft.« (Nekdo trka.)

Najpogostejša oblika, s katero v nemščini izražamo nekoga na splošno, neko nedoločeno, neznano osebo, je nedoločni zaimék *man*. Stavke z *man* lahko izrazimo tudi s trpnikom (Muster-Cenčur 1992: 56-57).

- »Bei uns trinkt man viel Kaffee.«
- »Bei uns wird viel Kaffee getrunken.«

(Pri nas popijemo veliko kave.)

Man uporabljamo, kadar govorimo na splošno in uporabljamo besedi *ljudje* ali *človek* (Bedenk 1998: 130).

5. Analiza primerov

V raziskavi poskušam ugotoviti, katere rešitve so najpogostejše pri prevajanju nedoločnega zaimka *man*, torej kako se nedoločni zaimék *man* prevaja v slovenščino. Poskušala bom najti slovenske ekvivalente te strukture. Zaradi prostorskih omejitev sem za namen svoje raziskave izbrala le 12 primerov iz Evrokorporusa, ki so predstavljeni v logičnem zaporedju, najprej nemški izvornik, ki mu sledi slovenski prevod. Opazovane strukture so podčrtane.

1. Bei dieser Bestimmung hielt man sich an Artikel 6 Absatz 2 des Vertrags über die Europäische Union, wonach die Union die Grundrechte zu achten hat, wie auch an das Mandat des Europäischen Rates (Köln).

Določba je bila sestavljena v skladu s členom 6 (2) Pogodbe o Evropski uniji, ki od Unije zahteva, da upošteva temeljne pravice, in v skladu z mandatom, podeljenim v okviru Evropskega sveta v Kölnu.

→ *man* je izražen s trpno obliko

2. Unter 'Beschreibungspfändung' versteht man ein Verfahren im Rahmen des in den Absätzen 1 und 2 genannten Systems.

'Odvzem-opis' pomeni postopek, ki je del sistema, omenjenega v prvem in drugem odstavku tega člena.

→ Ta primer je izjema, saj prevajalec rešitve ni našel med možnostmi za izražanje splošnega osebká v slovenščini, temveč

je spremenil strukturo stavka. V slovenskem prevodu se pojavi konkreten osebek (odvzem-opis).

3. Sie wurde nach ihrer Veröffentlichung in deutscher Sprache 1962 jedoch eher zu einem Fixpunkt des Unbehagens als zu einem wirklichen Leitbild für Praktiker, da man ihr die Schuld an der Zerstörung der städtischen Umwelt gab:

Po objavi v nemščini leta 1962 je bila bolj točka nelagodja kakor resnični vzor za praktike, saj so jo krivili za propad mestnega okolja.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko treje osebe množine

4. Die Gründungserklärung der CIAM kann man als Ausgangspunkt für einen kontinuierlichen Prozeß konzeptioneller Arbeit bis zum IV Kongreß 1933 in Athen über die 'Funktionelle Stadt' sehen.

Izjavo o ustanovitvi CIAM-a lahko štejemo kot izhodišče za neprekinjeni proces konceptualnega dela do IV. kongresa leta 1933 v Atenah o 'funkcionalnem mestu'.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko prve osebe množine

5. Es war aber wohl eher der Punkt, daß man sich diskutieren lassen sollte, der dazu führte, dass viele der alten Generation des CIAM ausblieben und diesem Kongress lediglich noch einer folgte, dessen einzige Aufgabe es war, den CIAM offiziell aufzulösen.

Bila pa je to prej točka, ki naj bi se obravnavala in naj bi povzročila, da so mnogi iz starejše generacije odstopili iz CIAM-a; po tem kongresu je bil samo še en kongres, katerega edina naloga je bila, da se CIAM uradno razveljavi.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko tretje osebe ednine + se (trpna oblika)

6. Schon früher hatten sich Zweifel bezüglich grundlegender Inhalte der Charta innerhalb des CIAM aufgezeigt. 1947 suchte man Wege die Sterilität der >funktionalen Stadt< zu Überwinden, da bereits 1943 Siegfried Giedion, Jose Luis Sert und Fernand Leger konstatiert hatten.

Že prej se je nakazal dvom o temeljnih vsebinah listine v CIAM-u. Leta 1947 so se iskale poti, da bi premagali sterilnost >funkcionalnega mesta<, ker so že leta 1943 Siegfried Giedion, Jose Luis Sert in Fernand Leger ugotovili.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko tretje osebe množine + se (trpna oblika)

7. Die Anschaffungskosten erhält man durch Hinzurechnung der Neben- und sonstigen Anschaffungskosten zum Anschaffungspreis.

Nabavna vrednost se dobi tako, da se k nakupni ceni prištejejo posredni stroški in stroški nabave.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko tretje osebe ednine + se (trpna oblika)

8. Wird die Probe in einem Sekundärverdünnungstunnel erneut verdünnt, spricht man von Doppelverdünnung.

Če se vzorec ponovno razredči v sekundarnem tunelu za redčenje, se to imenuje dvojno redčenje.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko tretje osebe ednine + se (trpna oblika)

9. Die drei Eluate läßt man auf einer Heizplatte oder unter dem Infrarotverdampfer (5.7) in getrennten Verdampfungsschalen (5.3), die vorab gewaschen und gewogen (m0) wurden, verdampfen.

Vse tri izpirke izparevamo na grelni plošči ali z infrardečim izparilnikom (5.7) v posebnih izparilnicah (5.3), ki smo jih prej očistili in stehali (m0).

→ *man* je izražen z glagolsko obliko prve osebe množine

10. Für die kationischen Austauschharze läßt *man* nur die zwei Lösungen 4.1 und 4.2 durch die zu diesem Zweck präparierten Säulen perkolieren.

Pri kationskih smolah skozi pripravljene kolone pošljemo samo topili 4.1 in 4.2.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko prve osebe množine

11. *Man* geht davon aus, daß 90 g Hefesuspension 60 g `freies` Wasser enthalten.

Poljubno sklepamo, da 90 g kvasa vsebuje 60 g `proste` vode.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko prve osebe množine

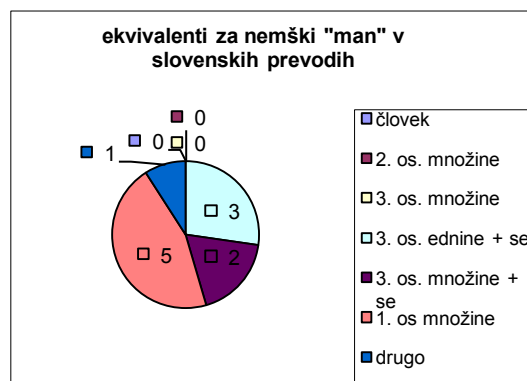
12. Indem *man* jedem Vertrag einen gegenwärtigen Marktwert zuordnet (`mark to market`), kann man den aktuellen Wiederbeschaffungswert aller Verträge mit einem positiven Wert ermitteln.

S pripisovanjem tekočih tržnih vrednosti pogodbam (izračunavanje glede na tržno vrednost) se zračunajo tekoči nadomestitveni stroški vseh pogodb s pozitivno vrednostjo.

→ *man* je izražen z glagolsko obliko tretje osebe množine + se (trpna oblika)

6. Sklep

V članku smo predstavili načine izražanja splošnega osebka in splošnega vršilca dejanja v slovenščini in v nemščini. Osredotočili smo se na prevajanje nemških stavkov v slovenščino, v katerih je splošni osebek izražen z nedoločnim zaimkom *man*. V drugem delu članka smo izvedli manj obsežno raziskavo, s pomočjo katere smo poskusili ugotoviti prevajalske ustreznice nedoločnega zaimka *man*. Na podlagi raziskave smo ugotovili, da so izmed predstavljenih možnosti za izražanje splošnega osebka v slovenščini pri prevajanju najbolj pogoste naslednje rešitve: prva oseba množine, struktura tretja oseba ednine + se in tretja oseba množine + se.

Slika1: Grafični prikaz primerov

Primeri iz korpusa so pokazali, da se nemški *man* v slovenščino najpogosteje prevaja s prvo osebo množine, s strukturo tretja oseba ednine + se in tretja oseba množine + se. Izkazalo se je tudi, da pri prevajanju stavkov iz nemščine, v katerih je splošni osebek izražen z nedoločnim zaimkom *man*, poleg iskanja ekvivalentne strukture za izražanje splošnega osebka v slovenščini obstajajo druge prevodne rešitve. Ni torej nujno, da v slovenskem stavku ohranimo splošni osebek. Na podlagi sobesedila lahko sklepamo, na koga/kaj se poved nanaša, in oblikujemo stavek, ki vsebuje tako osebek kot povedek.

7. Literatura

- Bedenk, Kasilda; Muster, Ana Marija, 1998: *Deutsch Perfekt 1*. Ljubljana: Državna založba Slovenije *Evrokorpus*. Dostopno na <http://evrokorpus.anyterm.info/index.php> (10.12.2009).
- Helbig, Gerhard; Buscha, Joachim, 2001: *Deutsche Grammatik*. Berlin, München: Langenscheidt KG.
- Muster-Čenčur, Ana Marija, 1992: *Nemška slovnica po naše*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišic, Jože, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Žgur, Adela, 1981: *Deutsche Grammatik*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Prevajanje gerundija v Madame Bovary

Maša Horvat

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
horvatmasa@gmail.com

Izvleček

V članku bom raziskovala, kako razlike v oblikoslovju in rabi izvornega in ciljnega jezika vplivajo na prevajanje neosebne glagolske oblike. Osredotočila se bom na prevajanje gerundija iz francoščine v slovenščino. Glede na redko rabo deležijskih oblik v slovenščini predpostavljam, da se ga prevaja predvsem z odvisnimi stavki in nominalizacijo. Analiza bo opravljena na izvorniku ter dveh slovenskih prevodih francoskega romana *Madame Bovary* avtorja Gustava Flauberta.

1. Uvod

V članku raziskujem različne načine prevajanja neosebne glagolske oblike, natančneje gerundija, iz francoščine v slovenščino. Te tematike sem se lotila zato, ker se mi zdi zanimiva in pomembna, saj odraža dejstvo, da primerljive oblike in popolne prevodne ustreznice gerundija v slovenščini sicer obstajajo, kar pa še ne pomeni, da lahko francoske strukture te vrste prevajamo dobesedno, saj se s tem ne približamo dejanski rabi v slovenskem jeziku.

Analiza primerov bo opravljena na francoskem izvorniku in slovenskih prevodih literarnega dela *Madame Bovary*, katerega avtor je francoski realist Gustave Flaubert (1821–1880). Roman je kot samostojna publikacija prvič izšel leta 1857. Izbrala sem ga zaradi pomembne vloge v francoski književnosti, skladenjsko izjemno bogatega jezika ter možnosti primerjave več različnih prevodov – v slovenščini imamo namreč kar tri. Prvi prevod Vladimirja Levstika, ki sem ga zaradi zastarelega jezika izločila iz analize, je pod naslovom *Gospa Bovaryjeva* izšel leta 1915. Isti avtor je leta 1953 izdal še en, nekoliko posodobljen prevod. Najnovejši prevod, ki je delo Suzane Koncut, nosi naslov *Gospa Bovary* ter je izšel leta 1998.

Glede na redko rabo deležniško-deležijskih oblik v slovenščini predpostavljam, da se gerundij prevaja predvsem z odvisnimi stavki in samostalniškimi oblikami. Menim, da so razlike med prevajalskimi rešitvami precejšnje, saj prevajalci različno zvesto sledijo izvornemu besedilu, pri čemer te razlike bolj kot na pomen in razumevanje bralca vplivajo na slog pisanja. Teoretičnemu uvodu bo sledil opis metodologije in analiza primerov, na podlagi katere želim ugotoviti, kako sta se tega problema lotila prevajalca, ter kritično ovrednotiti njune rešitve.

2. Neosebne glagolske oblike

2.1 Gérardif

Le gérondif ali gerundij je neosebna glagolska oblika, ki v stavku igra vlogo prislovnega določila in ima lastnosti prislova. Ima končnico *-ant*, pred njim pa vedno stoji predlog *en*. Uporablja se za izražanje preddobnosti ali istodobnosti, načina, vzroka, pogoja ali nasprotovanja. Z njim povežemo dve dejanji,

ki se odvijata istočasno in imata skupnega vršilca¹ (Riegel in drugi, 1994, 342).

2.2. Deležje

Deležijske oblike so nezložene neosebne glagolske oblike. Po Toporišču (2004, 403–405) poznamo:

- deležje na *-č²/-aje³* (izražata glagolsko dejanje, ki se vrši hkrati s kakim drugim dejanjem – istodobnost) in *-e⁴* (večinoma se rabi kot prislov načina),

- deležje na *-ši⁵* (izraža dejanje, ki se je dovršilo pred kakim drugim dejanjem – preddobnost; včasih postane prislov⁶).

V nasprotju s tradicionalno redko rabo so predvsem prekmurski pisci 18. stoletja deležja ohranjali za izražanje dobnosti. V 19. stoletju so se deležijske oblike kot učinkoviti skladenjski strnjevalci razširile kot knjižna (pisna) norma po celotnem slovenskem jezikovnem prostoru, vendar se v živem govoru niso nikoli prijele. Proti koncu 19. ter v 20. stoletju je zanimanje zanje precej upadlo, Toporišč pa jih v svoji slovnici vseeno ohranja, jih ločuje od deležnikov ter jim pripisuje glagolsko vlogo (Jesenšek, 1998, 315-316).

2.3. Teorija prevajanja

Danes se deležijske oblike v slovenščini ne uporabljajo pogosto, razen v prevodih političnih besedil, kamor prihajajo pod vplivom tujega izvornika. Običajno se jih razveže v vezalno ali vzročno in protivno priredje oziroma vzročno, pogojno ali dopustno podredje (Schlamberger, 2005).

¹ Nous avons eu cette mauvaise surprise *en rentrant* de vacances/*quand nous nous sommes rentrées* de vacances.

² *Sedeť* na vrtu, je bral časopis.

³ In starček od veselja plaka, *gledaje* slavnega junaka.

⁴ *Molče* poda desnico ji k slovesu.

⁵ Krpan prime brž kobilico in tovor ž njo, pa jo prenese v stran, da bi je voz ne podrl. /.../ Cesar, to *videvši*, veli kočijažu, da naj konje ustavi.

⁶ *Vštevši* Rezo smo bili tam trije.

Pogost postopek pri prevajanju teh oblik je tudi nominalizacija ali posamostaljanje, kjer se deležniško oz. deležijsko strukturo nadomesti s samostalnikom, ki ga običajno spremlja predlog.¹

3. Raziskava

3.1. Metodologija

Najprej sem iz štirih poglavij Madame Bovary izpisala vse primere rabe gerundija. Poglavja od V-VIII sem izbrala predvsem zaradi velikega števila primerov in vsebinske reprezentativnosti – sklepala sem, da bi tudi skladenske značilnosti lahko posplošili na celotno besedilo. Nato sem iz obeh prevodov izpisala prevajalske rešitve danih struktur, jih opredelila ter primerjala med seboj. V članku navajam le po en primer prevajanja z določenim postopkom oziroma strukturo (glej Tabela 1), saj bi bila tabela z vsemi primeri preobsežna in suhoparna.

3.2. Analiza primerov

Vseh francoskih primerov je 23. 11 jih je v obeh slovenskih verzijah prevedenih na enak način, od tega le 6 popolnoma enako. Pri dvanajstih sta prevajalca uporabila različna postopka oziroma strukturi.

Gerundij je samo enkrat preveden z deležjem na -č (1). Vežalno priredje (2) je uporabljeno desetkrat, od tega šestkrat samo v enem od prevodov. Enkrat se kombinira z izpustom glagola (2a), enkrat z deležijsko obliko na -e drugega glagola (2b) in enkrat z denominalizacijo (2c). Gerundij je v 12-ih prevodih nominaliziran (3), od tega se prevajalca ujemata pri prevodih treh stavkov. Enkrat se posamostaljenje kombinira s pridevnikom, ki dopolnjuje samostalniško obliko (3a). Le en primer je obakrat preveden z deležjem na -aje (4), poleg tega se ta oblika deležnika nekega drugega glagola pojavi še enkrat v kombinaciji z osebno glagolsko obliko obravnavanega glagola (5). Časovni odvisnik (6) je uporabljen devetkrat, od tega kar osemkrat usklajeno. Dvakrat je uporabljen za drug glagol (obravnavan je v glavnem stavku) (6a) in dvakrat v kombinaciji s prislovom (6b). Poleg tega je dvakrat uporabljen pogojni (7) in enkrat predmetni odvisnik (8). Glagolska oblika postane osebna v treh primerih, v enem v kombinaciji z izpustom drugega glagola (9), v dveh pa v kombinaciji z deležjem na -e (9b) oziroma -aje (9a). Za en primer je v obeh prevodih uporabljeni pridevnik vezan na osebno glagolsko obliko (10), poleg tega imamo še en primer prislovnega določila časa (11). Glagol je le enkrat popolnoma izpuščen (12).

3.3. Komentar

Analiza rezultatov kaže, da se gerundij iz francoščine prevaja zelo raznoliko. Teza, da se bo redka raba deležniško-deležijskih oblik poznala pri prevodih ter da sta se prevajalca posluževala predvsem nominalizacije in odvisnih stavkov, se je izkazala za resnično, pri čemer velik delež rešitev pripada tudi

vežalnemu priredju. Prevajalca sta se pri več kot polovici primerov zadeve lotila na različna načina, vendar je večina njunih odločitev slovnično pravih in pomensko korektnih. Kritično ovrednotiti bi se ju dalo bolj na podlagi sloga pisanja, kar pa ni namen tega članka. Ker nobeden od njiju ni veliko uporabljal deležij, bi lahko rekli, da nista zvesto sledila izvirniku, vendar bi bila ta trditev nekorektna, saj je pri prevajanju prav toliko kot zvestoba izvirnemu besedilu pomembno imitiranje dejanske rabe slovenskega knjižnega jezika.

4. Zaključek

Hipoteza, da se gerundij v slovenščino bolj kot z ustreznimi deležijskimi oblikami prevaja na druge načine, se je izkazala za pravilno. Kot sem predvidevala, se najpogosteje uporabljajo postopek nominalizacije ter odvisni stavki, predvsem časovni odvisniki. Poleg tega velik delež rešitev pripada tudi vežalnemu priredju. Razlike med prevodoma so precejšnje, vendar se je težko opredeliti, kateremu od prevajalcev pripisati večjo zvestobo izvirniku. Glede na to, da sta deležja uporabila v redkih primerih, bi lahko oba obtožili, da nista sledila francoskemu besedilu, vendar je po drugi strani sledenje dejanski rabi slovenskega knjižnega jezika prav toliko ali pa še bolj pomembno. Poleg tega je večina rešitev tako slovnično kot pomensko pravih, razlike pa so delno tudi posledica drugačnega sloga pisanja. Tega pa se ne da popolnoma objektivno opredeliti kot dobrega oziroma slabega, saj je to stvar okusa vsakega posameznega bralca. Osebnost mi je bolj pri srcu prevod Suzane Koncut, ki kljub temu, da se včasih oddalji od izvirnih oblik, uporablja sodobnejši jezik in slog, ki je modernemu bralcu bližje. Po drugi strani pa je Flaubert avtor 19. stoletja in predstavnik realizma, v katerem so tako v francoščini kot tudi v našem jeziku veljale drugačne jezikovne norme kot dandanes. Morda se s prilagajanjem drugemu času izgubi nekoliko izvirne umetnosti in ostrine.

Prevajanje tako pogosto rabljene glagolske oblike, kot je francoski gerundij, je nedvomno problematika, ki jo je težko kompleksno obdelati v krajšem članku. Na uporabo vpliva veliko dejavnikov, od avtorjevega sloga pisanja ter obdobja in okolja, iz katerega izhaja, do jezikovnih norm in modnih smernic v pisanju. Prevajalčeve rešitve so prav tako kombinacija osebnih odločitev in preferenc ter uveljavljenih pravil v jeziku. Zanimivo bi bilo obdelati temo še z druge perspektive, torej s slovenščino kot izvirnim jezikom in prevajanjem slovenskih deležijskih in deležniških oblik kot prevajalskim problemom.

5. Bibliografija

5.1. Viri

- Flaubert, Gustave, 1983: *Madame Bovary: Moeurs de province*. Paris: Le Livre de Poche.
- Flaubert, Gustave, 2005: *Gospa Bovary: značaji s podeželja*. Ljubljana: Študentska založba.
- Flaubert, Gustave, 1996: *Gospa Bovaryjeva*. Ljubljana: DZS.

¹ En éveillant – ko se je prebujal – med prebujanjem

5.2. Literatura

- Halmøy, Odile, 2003: *Le Gérondif en Français*. Paris: Ophrys.
- Jesenšek, Marko, 1998: *Deležniki in deležja na -č in -ši: Razširjenost obliki v slovenskem knjižnem jeziku 19.stoletja*. Maribor: Slavistično društvo Maribor.
- Riegel, Martin in Jean-Christophe Pellat, 1997: *La Grammaire Méthodique du Français*. Paris: Presses Universitaires de France.

- Schlamberger Brezar, Mojca, 2005: Nekatere skladenjske značilnosti prevodov iz francoščine v slovenščino – lekcija iz kontrastivne slovnice. Mikolič, Vesna in Karin Marc Bratina (ur.): *Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Založba Annales. 261–268.
- Toporišič, Jože, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

6. Dodatek

Tabela s primeri

	Izvirnik	Prevod
1	...et se demandait, <i>en rêvant</i> , ce qu'on en ferait...	...in se <i>sanjajoč</i> vpraševala, kaj bi neki storili z njim...
2	...on regarde les étoiles <i>en faisant</i> des projets.	...opazuje zvezde <i>in kuje</i> načrte.
2a	...et se demandait, <i>en rêvant</i> , ce qu'on en ferait...	...in <i>sanjarila</i> , kaj neki bi naredili z njim...
2b	...hommes /.../ qui souriaient silencieusement, <i>en poussant</i> leur queue.	...gospode /.../; <u>molče</u> so se smejali <i>in suvali</i> s palicami.
2c	...des cavaliers passèrent <i>en riant</i> , avec des cigares à la bouche.	...jih je prehitela družba gospodov na konjih; <i>smejali so se in kadili smotke</i> .
3	...qu'elle chantait à demi-voix, tout <i>en poussant</i> son anguille.	...in jih <i>med šivanjem</i> polglasno prepevala.
3a	Il fumait <i>en avançant</i> les lèvres...	Kadil je z <i>našobljenimi ustnicami</i> ...
4	Un domestique, derrière sa chaise, lui nommait tout haut, dans l'oreille, les plats qu'il désignait du poids <i>en bégayant</i> ...	Sluga je stal za njegovim stolom in mu na uho glasno narekoval imena jedi, ki jih je <i>jecljaje</i> kazal s prstom...
5/9a	...hommes /.../ qui souriaient silencieusement, <i>en poussant</i> leur queue.	...gospode /.../, ki so /.../ nemo <i>smehljaje se udarjali</i> s palicami.
6	Emma frissonna de toute sa peau <i>en sentant</i> ce froid dans sa bouche.	Emmo je po celem telesu spreletel drget, <i>ko je v ustih začutila</i> njegov hlad.
6a	...le maître de musique passait <i>en saluant</i> , avec sa boîte à violon.	...učitelj glasbe ji je <i>pomahal</i> , ko se je z violino v kovčku pripeljal mimo.
6b	...elle se disait <i>en s'éveillant</i>je pomislila <i>zjutraj</i> , ko je <i>odprla oči</i> ...
7	...qu'on ne crût pas au château outrepasser les bornes de la condescendance, ni d'autre part commettre une maladresse, <i>en invitant</i> le jeune ménage.	...v gradu so torej menili, da ne prestopijo meja priljudnosti in spodobnosti, <i>če povabijo</i> mlado dvojico.
8	Les guides molles battaient sur sa croupe <i>en s'y trempant</i> d'écume...	Ohlapne vajeti so ga udarjale po hrbtu, <i>kjer jih je močila</i> pena...
9	Charles, assis devant Emma, dit <i>en se frottant</i> les mains d'air heureux...	Charles si je za mizo Emmi nasproti s srečnim obrazom <i>pomel roke</i> ...
9b	Chaque bête s'agitait dans sa stalle, quand on passait près d'elle, <i>en claquant</i> de la langue.	Vsaka žival se je oglasila v svoji staji, če si <u>mimogrede</u> <i>tlesknil</i> z jezikom.
10	...allaient <i>en s'éclaircissant</i> vers la surface d'email.	...ki <i>so /.../ postajale</i> proti svetlikajoči se površini <i>vedno svetlejše</i> .
11	...le pauvre Jésus, qui tombe <i>en marchant</i> sous sa croix.	...ubogega Jezusa, ki je <i>spotoma</i> padal pod križ.
12	...le pauvre Jésus, qui tombe <i>en marchant</i> sous sa croix.	...ubogega Jezusa, ki pada pod težo svojega križa.

Tabela 1

Prevajanje deležniških struktur v političnih besedilih

Maruša Intihar

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
marusa.intihar@hotmail.com

Izvleček

Raba deležniških struktur je v francoščini zelo pogosta, saj se predvsem v dolgih sestavljenih povedih z njimi izognemo zaporedju odvisnikov. Pri prevajanju v slovenščino jih ne ohranjamo, temveč poiščemo druge skladenske ustreznice. Članek osvetli problem prevajanja francoskih deležij v političnih besedilih na primeru slovenskega prevoda preambule in 1. člena Pogodbe iz Nice.

1. Uvod

V članku se bomo osredotočili na prevajanje francoskih deležniških struktur, *participe présent* (sedanji deležnik) in *gérondif* (deležje), v slovenščino na podlagi Pogodbe iz Nice. Raba obeh deležniških struktur je v francoskem jeziku pogosta, medtem ko v slovenščini ti dve obliki najdemo le še v literarnih besedilih. Vsekakor v govorjenem jeziku že dolgo nista več aktualni. Kljub temu so se prevajalci pri prevajanju političnih besedil še do nedavnega posluževali dobeseznega prevajanja teh oblik. Članek *Politična besedila kot tip besedila in postopki prevajanja stalnih formul* (Schlamberger Brezar 2005) je odločilno vplival na to, da je SVEZ (Služba vlade za evropske zadeve), ki je zadolžena za prevajanje pravnih aktov EU, popravila prevode, kjer so bile deležniške strukture prevedene z deležniki.

Namen članka je predstaviti, s kakšnimi skladenskimi oblikami se lahko prevaja deležniške formule. Najprej si bomo ogledali frekventnost deležnikov ter deležij v korpusih slovenskega jezika, nato pa bom primerjali vse francoske deležniške strukture s slovenskimi prevodnimi ustreznici, ki jih bomo razdelili v posamezne slovnične kategorije. Na koncu bomo dobljene rezultate še številčno obdelali.

2. Definicija političnih besedil

»Politična besedila so tista, ki se tičejo političnih dejanj. Mednje prištevamo /.../ akte in razne dokumente, povezane s političnimi odločitvami, kot so uredbe, odločbe, priporočila, deklaracije, resolucije, diplomatske note« (Schlamberger Brezar 2005: 123). Med politična besedila pa spadajo tudi pogodbe, ki jih sklenejo politični partnerji (parlamenti, ministrstva itd.). Evropska Unija temelji na načelu pravne države, kar pomeni, da celotno delovanje Evropske Unije izhaja iz pogodb, o katerih se demokratično dogovorijo vse države članice (Portal Evropske unije, http://europa.eu/index_sl.htm).

Ena od pomembnih pogodb Evropske Unije je zagotovo Pogodba iz Nice, ki spreminja Pogodbo o EU, pogodbi o ustanovitvi Evropskih skupnosti in določene sorodne akte. »Cilj pogodbe iz Nice je bil reformirati institucionalno strukturo Evropske unije, da bi se lahko kosala z izzivi nove širitve. S to pogodbo so se zakonodajne in nadzorne pristojnosti Evropskega parlamenta povečale, glasovanje s kvalificirano večino v Evropskem Svetu pa se je razširilo na še več področij« (Evropski parlament,

<http://www.europarl.europa.eu/>). Pogodba je bila podpisana 26. februarja 2001 v Nici, v veljavnost pa je stopila 1. februarja 2003.

2.1. Zgradba političnih besedil

Vsako besedilo ima svojo (tipično) zgradbo. »Politični dokumenti, pa naj gre za izvorna ali prevedena besedila, imajo oblikovno značilno stalno zgradbo z uvodom (preambulo), glavnim delom, ki je sestoji iz poljubnega števila členov, in s sklepno formulo /.../« (Schlamberger Brezar 2005: 124).

2.2. Prevajanje političnih besedil

Pri prevajanju političnih besedil so prevajalci še vedno razpeti med dobesečno prevajanje in prevajanje po smislu (Schlamberger Brezar 2005: 125). Vsak jezik ima specifične strukture, zato je treba pri prevajanju paziti, da prevedeno besedilo dobi strukture ciljnega in ne izvirnega jezika.

Ravno v tem segmentu se odpira vprašanje, kako prevajati francoski *participe présent* (sedanji deležnik) in *gérondif* (deležje) v slovenščino.

3. Raba deležniških struktur v francoščini

V francoščini je raba neosebniških deležniških struktur (pri tem imamo v mislih *participe présent* in *gérondif*) precej pogosta, ne le v političnih in strokovnih besedilih, pač pa tudi v vsakdanjem jeziku. Sedanji deležnik, ki ga ne glede na skupino glagola prepoznamo po tipični končnici *-ant*, se ne ujema z odnosnico in ob sebi ohranja predmete, nikalnice in prislovna določila. Deležje tvorimo tako, da sedanjemu deležniku spredaj dodamo predlog *en*. Deležje ima vlogo prislovnega določila (Bescherelle – la grammaire pour tous 2006: 132).

Sedanji deležnik uporabljamo (Jereb 2004: 144):

- v deležniških polstavkih, kjer najpogosteje nadomešča oziralne odvisnike,
- v deležniških stavkih z lastnim osebkom.

Sedanji deležnik ne glede na glagolski čas izraža istodobnost z dejanjem nadrednega stavka. Glagolski način sedanjega deležnika je tvorni, v določenih primerih se lahko pojavi tudi v trpni (pasivni) obliki ali kot zaimek.

Deležje uporabljamo v deležniških polstavkih za izražanje časa (istodobnost dveh dejanj), načina, pogoja, dopustnosti in vzroka (Jereb 2004: 147).

Če sta deležje in deležnik na začetku povedi, mora biti osebek isti kot osebek glavnega glagola. Deležje ima iste aspektualne in časovne vrednosti kot sedanji deležnik (Grammaire méthodique 1994: 342). Razlika med njima ni vedno jasno začrtana: če je deležnik pred osebkom, dobi prislovne vrednosti, ki so podobne lastnostim deležja (predvsem čas in vzrok). Deležje tako prepoznamo le po predlogu *en* (Grammaire méthodique 1994: 342).

4. Prevajanje deležniških struktur v slovenščino

Do nedavne je bila uveljavljena praksa, da se deležniške oblike prevajajo s slovenskimi deležniškimi ustreznici, saj se s tem izognemo zaporedju prilastkovih odvisnikov. »Vzrok za to tiči v skrbi prevajalcev, da bo prevod čim bolj skladen z originalom, zato pogosto posežejo po direktnem prevodu takšnih struktur« (Schlamberger Brezar 2005: 125). Ščasoma pa so okorne deležniške strukture, ki v slovenskem jeziku niso pogosto rabljene, nadomestile druge strukture.

4.1 Obdelava korpusov

Še pred samo analizo besedila smo pogledali pogostnost deležnikov in deležij v korpusih FidaPLUS in Nova beseda. Za primer smo vzeli najpogostejši deležnik, ki se pojavlja v francoskih političnih besedilih, zlasti v preambulah: *considérant*. Njegove slovenske prevodne ustreznice bi bile *upoštevajoč*, *upoštevaje*, *ob upoštevanju*. Rezultati so bili sledeči:

- upoštevajoč (2346 zadetkov v FidiPLUS in 1370 zadetkov v Novi besedi),
 - upoštevaje (1901 zadetkov v FidiPLUS in 1435 zadetkov v Novi besedi),
 - ob upoštevanju (10910 zadetkov v FidiPLUS in 2313 zadetkov v Novi besedi).

Iz tega lahko sklenemo, da je raba deležniških struktur (*upoštevajoč* in *upoštevaje*) inferiorna rabi drugih struktur, v tem primeru predložne zveze *ob upoštevanju*. Želeli smo preveriti še druge prevodne ustreznice, kot npr. *glede na*, *v skladu z/s* ..., vendar gre za preveč splošne besedne zveze, ki se uporabljajo v vseh tipih besedil, zato rezultati ne bi bili relevantni.

5. Prevajanje deležniških struktur v preambuli in 1. členu Pogodbe iz Nice

Na podlagi francoskega besedila Pogodbe iz Nice (Traité de Nice) smo pogledali, kako so deležniške strukture prevedene v slovenski jezik. Pri vsaki kategoriji smo obdelali le nekaj primerov; izpuščali smo podvojene primere.

5.1 Deležniške strukture se prevajajo s prilastkovim odvisnikom

Traité de Nice *modifiant* le Traité sur l'Union européenne /.../

Pogodba iz Nice, *ki spreminja* pogodbo o evropski uniji /.../

/.../ le Parlement européen statue à la majorité des deux tiers des voix exprimées, *représentant* une majorité de ses membres.

/.../ Evropski parlament odloča z dvotretjinsko večino oddanih glasov, *ki predstavlja* večino njegovih članov.

Les décisions *ayant des implications* dans le domaine de la défense dont il est question au présent article /.../

Odločitve iz tega člena, *ki zadevajo* obrambo /.../

Ceux-ci peuvent alors soumettre au Conseil une initiative *visant* à obtenir l'autorisation /.../

Te države članice lahko nato predložijo Svetu pobudo, *ki je namenjena* pridobitvi pooblastila /.../

La Commission et les États membres *participent* à une coopération renforcée /.../

Komisija in države članice, *ki so udeležene* pri okrepljenem sodelovanju /.../

Les dépenses *résultant* de la mise en œuvre d'une coopération renforcée /.../

Odhodki, *ki nastanejo* pri izvajanju okrepljenega sodelovanja /.../

5.2 Deležniške strukture se prevajajo s predlogi ali predložnimi zvezami

/.../ *rappelant* l'importance historique de la fin de la division du continent européen, *souhaitant* compléter le processus /.../ /.../ so se *ob sklicevanju* na zgodovinski pomen konca razdeljenosti evropske celine, *z željo* dokončati proces /.../

/.../ le conseil, *statuant* à la majorité des quatre cinquièmes de ses membres /.../

/.../ Evropskega parlamenta *z* večino štirih petin svojih članov /.../

Ce *faisant*, le conseil tient compte des conséquences éventuelles /.../

Pri tem svet upošteva morebitne posledice /.../

/.../ de servir les intérêts de l'union dans son ensemble *en affirmant* son identité en tant que force cohérente /.../

/.../ podpori interesov unije kot celote *z uveljavljanjem* njene identitete kot koherentne sile /.../

/.../ le conseil, *statuant* conformément à l'article 23, paragraphe 2, deuxième et troisième alinéas /.../

/.../ svet *v skladu* z drugim in tretjim pododstavkom člena 23(2) /.../

/.../ à moins que le conseil, *statuant* à l'unanimité de tous ses membres après consultation du parlement européen, n'en décide autrement

/.../ razen če svet po posvetovanju z evropskim parlamentom *s* soglasjem vseh svojih članov ne odloči drugače.

5.3 Deležniške strukture se prevajajo z osebno glagolsko obliko

Le Conseil /.../ statuant à l'unanimité sur proposition d'un tiers des États membres ou de la Commission /.../

Svet /.../ lahko na predlog ene tretjine držav članic ali Komisije in po pridobitvi privolitve Evropskega parlamenta soglasno ugotovi /.../

/.../ la Cour statuant à la demande de l'État membre concerné et dans un délai d'un mois à compter de la date de la constatation du Conseil prévue par ledit article /.../

/.../ pri čemer Sodišče odloča na zahtevo zadevne države članice v enem mesecu od dneva ugotovitve Sveta, ki jo predvideva navedeni člen /.../

5.4 Deležniške strukture se prevajajo s pojasnjevalnim priredjem (velja le za deležja)

/.../ contribue à la définition des politiques en émettant des avis à l'intention du Conseil, à la demande de celui-ci ou de sa propre initiative.

/.../ prispeva k opredeljevanju politik s tem, da Svetu na njegovo zahtevo ali na lastno pobudo daje mnenja.

Le Conseil encourage la coopération par l'intermédiaire d'Eurojust en:

- permettant à Eurojust de contribuer à une bonne coordination entre les autorités nationales des États membres chargées des poursuites;
 - favorisant le concours d'Eurojust dans les enquêtes relatives aux affaires de criminalité transfrontière grave /.../
 - facilitant une coopération étroite d'Eurojust avec le Réseau judiciaire européen /.../

Svet spodbuja sodelovanje prek Eurojusta s tem, da:

- Eurojustu omogoča prispevati k ustrezni koordinaciji med organi kazenskega pregona držav članic;
- pospešuje podporo, ki jo zagotavlja Eurojust pri preiskovanju kaznivih dejanj v primerih hudih čezmejnih kaznivih dejanj /.../
 - olajšuje tesno sodelovanje med Eurojustom in Evropsko pravosodno mrežo /.../

6. Zaključek

Kot vsak tip besedil imajo tudi politična besedila tipično zgradbo in tipične formule. Deležniške strukture, značilne za francoski jezik, v slovenskem jeziku delujejo tuje in neaktualno. To našo predpostavko smo najprej potrdili z obdelavo podatkov v korpusih FidaPLUS in Nova beseda.

Kljub temu da prevajalec uporabi drugačno skladiščno obliko, s tem ohrani besedilno sporočilo, kar je za politična besedila izjemnega pomena.

V preambuli in 1. členu Pogodbe iz Nice je skupaj 44 primerov deležniških struktur, od tega v slovenskem prevodu

niti eden ni preveden z deležniško strukturo, pač pa se deležnikom najpogosteje izognemo z uporabo predložne zveze (14 primerov), z oziralnimi odvisniki (10 primerov) ali z osebno glagolsko obliko (8 primerov). Deležja so najpogosteje prevedena s pojasnjevalnim priredjem (5 primerov).

7. Literatura in viri

Arrivé, Michel, 2006: *Bescherelle – La grammaire pour tous*. Paris: Hatier.

Besedilni korpus na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Nova beseda: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html (Dostop 5. 12. 2009).

Evropski parlament: <http://www.europarl.europa.eu/> (Dostop 4. 12. 2009).

Jereb, Elza, 1995: *Francoska slovnica po naše*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Korpus slovenskega jezika FidaPLUS:

<http://www.fidaplus.net/>. (Dostop 5. 12. 2009).

Pogodba iz Nice:

http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/Nica.pdf (Dostop 20. 11. 2009)

Riegel, Martin; Pellat, Jean-Christophe; Rioul, René, 1994: *Grammaire méthodique du français*. Pariz: PUF

Schlamberger Brezar, Mojca, 2005: Politična besedila kot tip besedil in postopki prevajanja stalnih formul. V: Kocijančič Pokor, Nike; Prunč, Erich; Riccardi, Alessandra (ur.): *Beyond Equivalence*. Graz: Institut für Translationswissenschaft Universität Graz. 121–135.

Traité de Nice:

http://eurlex.europa.eu/fr/treaties/dat/12001C/htm/C_2_001080FR.000101.html (Dostop 20. 11. 2009).

Uradni portal Evropske unije: http://europa.eu/index_sl.htm (Dostop: 3. 12. 2009).

Prevajanje premodifikacijskih pridevniških zložen v romanu *The Nanny Diaries*

Jaša Pipan

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, Ljubljana
jassa.pipan@gmail.com

Izvleček

Namen članka je raziskati prevajalsko strategijo, ki je bila uporabljena pri prevajanju premodifikacijskih pridevniških zložen v romanu *The Nanny Diaries* avtoric Nicole Kraus in Emme McLaughlin. Pri preverjanju pristnosti in ustreznosti prevoda si bomo pomagali s korpusom slovenskega jezika FidaPLUS. V članku bomo poskušali ugotoviti, kako se take zloženke najpogosteje prevajajo ter predvsem, koliko izmed prevedenih zložen v prevodu obdrži prvotno obliko z vezaji, ki je v angleškem jeziku pri takem tipu zložen pogosta.

1. Uvod

Kot osnova za analizo prevajanja pridevniških zložen v tem članku služi roman *The Nanny Diaries*, ki je izšel v Združenih državah Amerike leta 2002, slovenski prevod pa smo dobili že naslednje leto. Slovenski naslov se glasi *Dnevnik varuške*, delo pa je prevedla Marja Feldin. Poleg humornega načina pisanja in pomembnega sporočila o človeških čustvih to delo odlikuje tudi veliko število uporabljenih zložen, ki prispevajo svoje k bolj razgibanemu stilu pisanja in besedilo tako obogatijo na svojstven način.

Namen članka je ugotoviti, kakšna prevajalska strategija je vodila prevajalko pri prevajanju zložen ter predvsem, koliko izmed zložen v prevodu obdrži za slovenski jezikovni prostor sicer manj pogosto obliko zapisa z vezaji. Na podlagi teoretične osnove za prevajanje zložen, ki je sestavljena iz definicije koncepta zloženke v angleščini in slovenščini, ter iz podatkov, ki jih ponujajo že napisani članki, ki se ukvarjajo s prevajanjem zložen iz angleščine v slovenščino, so kasneje v članku obravnavane izbrane zloženke iz prvih petih poglavij romana. Navedenih je prvih dvajset zložen, ki se pojavijo v besedilu; članek se osredotoča le na zloženke, ki jih je moč najti v angleško-angleškem slovarju in imajo v izvirnem besedilu vlogo pridevnika. Izbrane so tudi glede na obliko zapisa. Članek namreč obravnava le zloženke, ki se v izvirnem zapisu pojavijo z vezajem, saj je eden izmed glavnih namenov ugotoviti, koliko takih zložen se tudi v slovenščini prevaja z vezajem. V poglavju o analizi zbranih rezultatov ter v zaključku so obravnavane in kritično ovrednotene ugotovitve članka.

2. Koncept zloženke v slovenskem in angleškem jeziku

Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja, da je zloženka beseda, ki je narejena z združitvijo dveh ali več polnopomenskih besed, navadno povezanih z veznim samoglasnikom ali z vezajem. Po definiciji iz zbornika

Besedotvorje slovenskega jezika je zloženka beseda, ki je sestavljena iz dveh (ali več) besed, katerih samostojni pomen jezik še občuti, vendar dajeta v zložitvi nek tretji pomen (Breznik 1952: 81). Angleški *Concise Oxford Dictionary* pa zloženko opredeljuje kot besedo, ki sestoji iz dveh ali več elementov, ki so lahko tudi samostojne besede¹. Koncepta zložen sta si torej med seboj precej podobna, pri bolj podrobni razdelitvi zložen pa prihaja do razhajanj. To se pokaže predvsem pri načinu zapisa zložen, kar je tudi predmet preučevanja v tem članku.

3. Teorija prevajanja zložen

V prevajalski teoriji slovenskega jezikovnega prostora obstaja več ustaljenih načinov prevajanja angleških zložen v slovenščino. Prevajamo jih lahko enobesedno,² z zvezo pridevnika in samostalnika,³ s predložno zvezo,⁴ z rodilniško zvezo,⁵ z zloženko,⁶ s prevzemom angleške besede⁷ ali opisno⁸ (Klinar 1996: 213-216). Kot je zapisal Klinar (1996: 217), je enobesedno prevajanje najboljši in najustreznejši način prevajanja zložen, vendar je mogoč le pod pogojem, da je besedišče v obeh jezikih enako frekventno ter ustaljeno. Vsi ostali navedeni načini prevajanja pa potrebujejo prevedke. Ti so ponavadi narejeni na pobudo tujejezičnih zložen, vendar pa žal ne tudi po njihovem vzoru. Tu se pokaže tudi največja razlika med jezikoma glede produktivnosti zložen, saj so v angleščini zloženke pogoste ter je zato ustaljen tudi način tvorjenja novih, v slovenščini pa je zložen malo. Posledično

¹ compound (*linguistics*): a word that consists either of two or more elements that are independent words.

² scare-crow = strašilo

³ table-cloth = namizni prt

⁴ second-hand = iz druge roke

⁵ town-plan = načrt mesta

⁶ happy-go-lucky = lahkomiseln

⁷ time-out = time-out

⁸ back-seat driver = sopotnik v avtu, ki s svojimi pripombami glede voznje nadleguje voznika

ni niti ustaljenega načina za njihovo tvorjenje, zato si slovenski jezik v tem primeru pomaga z zvezo pridevnika in samostalnika, s predložno in z roditeljsko zvezo kot z nadomestki (Klinar 1996: 217). Po Klinarju (1996: 218) so te tri zveze najboljši in tudi najpogostejši načini prevajanja angleških zložen. Produktivnost na tak način dobljenih prevedkov je namreč neomejena, saj gre za proste in ne za ustaljene besedne zveze. Po drugi strani pa je produktivnost prevedkov z zloženko precej manjša zaradi že prej omenjene neproduktivnosti zložen v slovenskem jeziku, zato je tak način prevajanja zložen manj pogost.

Zadnja dva načina prevajanja angleških zložen v slovenščino sta po Klinarju (1996: 220) problematična in posledično nezaželena. Prevzemanje angleške besede priporoča le v skrajni sili in podobno je tudi pri opisnem prevajanju zložen. V slovenskem kulturno-civilizacijskem okolju resda velikokrat ne najdemo enobesednih ali krajših ustreznice za primere v angleščini, ki je izrazno močnejša, vendar opisno prevajanje zložen ne sme priti v veljavo namesto krajšega in bolj razumljivega prevoda. Prav tako prevzemanje angleške besede ni dolgoročno rešitev in Klinar jo navaja kot *izhod v sili* (1996: 220).

3.1. Zloženke z vezaji

Ker se članek osredotoča le na pridevniške zloženke, so v tem podpoglavju navedena le pravila za pisanje takšnih zložen. Slovenski jezikovni priročniki (Slovenski pravopis, Slovenski pravopis–pravila) navajajo, da morajo biti z vezajem pisane pridevniške priredne zloženke¹ ali zloženke, ki so izpeljane iz priredno zloženega samostalnika,² ter pridevniške podredne zloženke, pri katerih je prva sestavina številka.³

3.2. Potencialne težave pri prevajanju zložen

Prej omenjene zveze pridevnika in samostalnika, predložne zveze in roditeljske zveze lahko povzročijo težave pri iskanju ustreznih prevedkov zložen v slovenščino, saj pogosto zvenijo kot naključne skladijske zveze in ne kot utrjene slovarske enote, kot kakršne jih pojmujejo v angleškem jeziku, in zato tudi niso vključene v slovenske slovarje (Klinar 1996: 217). Angleško-slovenski slovarji so torej kot vir zložen nepopolni, saj vsebujejo le idiomatsko stereotipizirane⁴ ter metaforizirane⁵ zveze (Klinar 1996: 218), prevajalec pa je pri prevajanju vseh ostalih tipov zložen prepuščen samemu sebi in svoji domišljiji.

4. Primeri zložen iz besedila

Izvirna zloženka	Prevod zloženke
<i>in-depth</i> understanding	<i>natančnim</i> poznavanjem

¹ npr. *črno-bel*

² npr. *pedagoško-znanstven (pedagoški in znanstven)*

³ npr. *100-odstoten*

⁴ npr. *sliep za barve = colour-blind*

⁵ npr. *črna ovca = black sheep*

<i>child-size</i> rocking chair	<i>otročem</i> gugalniku
<i>pain-in-the-ass</i> housekeeper	<i>nadležni</i> gospodinji
<i>old-fashioned</i> wooden hoop	<i>staromodni</i> lesen obroč
<i>full-time</i> life	delo za <i>ves dan</i>
<i>after-school</i> activities	<i>izvenšolskih</i> dejavnosti
<i>stone-cold</i> silence	<i>popolni</i> tišini
<i>chin-length</i> hair	lase, ki <i>mu segajo do brade</i>
<i>six-foot</i> frame	<i>dvometrski</i> telesa
<i>sit-down</i> dinner	večerja za <i>mizami</i>
<i>ten-dollar</i> bottle	čistilo za <i>deset dolarjev</i>
<i>hand-carved</i> pumpkins	<i>ročno izrezanimi</i> bučami
<i>grown-up</i> drink trays	pladnji s <i>pijačo za odrasle</i>
<i>pint-size</i> plastic chairs	plastične <i>stolčke</i>
<i>half-closed</i> eyes	<i>napol priprtih</i> vek
<i>black-and-white</i> photographs	<i>črno-belimi</i> fotografijami
<i>holly-berry</i> trim	pasom z <i>božjim drevcem</i>
<i>night-light</i> section	police z <i>nočnimi lučkami</i>
<i>slave-driver</i> husband	<i>sužnjelastniški</i> mož
<i>well-worn</i> T-shirt	<i>ponoženi</i> majici

Tabela 1: Primeri zložen in njihovih prevedkov

5. Analiza primerov

Primeri so bili analizirani glede na prej omenjene možne načine prevajanja zložen iz angleščine v slovenščino. Za lažjo predstavitev je razdelitev primerov po kategorijah spodaj ponazorjena s pomočjo tabele in diagrama.

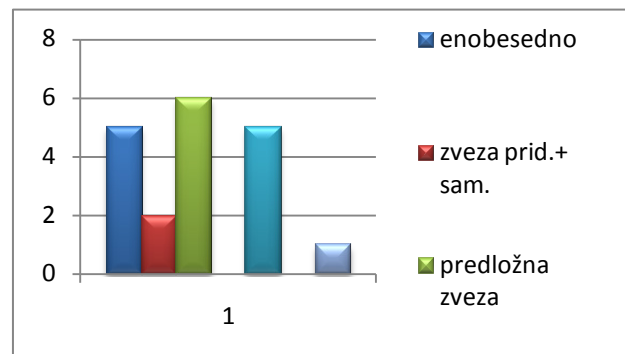

Diagram 1: Razporeditev zložen glede na načine prevajanja

Način prevajanja	Število primerov
enobesedno	5
Zveza prid. + sam.	2
predložna zveza	6
roditeljska zveza	0
zloženka	5
prevzem ang. besede	0
opisno	1

Tabela 2: Razporeditev zložen glede na načine prevajanja

Diagram kaže, da se je pri izbranih zloženkah prevajalka najpogosteje odločila za prevajanje zložen s predložno zvezo. Treba pa je opozoriti na dejstvo, da je v večini primerov takih

prevedkov v izbranem besedilu predložna zveza nastala šele s pomočjo samostalnika, ki ga v izvornem besedilu dopolnjuje zloženska v vlogi pridevnika,¹ in da zloženska sama po sebi v nobenem izmed primerov ne tvori predložne zveze. Zato bi bilo vredno razmisliti o teh primerih ter o njihovi primernosti, verodostojnosti in merodajnosti kot primer za tak način prevajanja zloženek.

Število primerov, kjer so zloženske prevedene enobesedno in kjer so prevedene z zloženko, je enako, zato lahko na podlagi tega dejstva sklepamo, da se je prevajalka najpogosteje odločala za ta dva načina prevajanja zloženek. Pojavitev slovenskih zloženek, ki jih je prevajalka uporabila, je bila preverjena tudi v korpusu slovenskega jezika FidaPLUS. Rezultat je prikazan v spodnjem diagramu² in v tabeli.

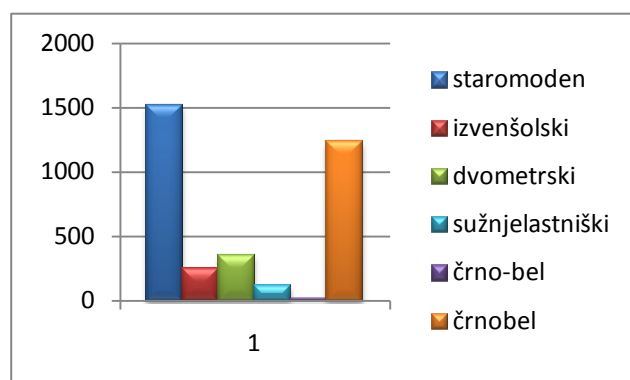

Diagram 2: Število pojavitev slovenskih zloženek v korpusu

Zloženska	Število pojavitev
staromodeni	1523
izvenšolski	252
dvometrski	362
sužnjelastniški	127
črno-bel	21
črnobel	1250

Tabela 3: Število pojavitev slovenskih zloženek v korpusu

Iz diagrama in tabele je jasno razvidno, da je uporaba zloženek v pisni rabi še vedno precej omejena, izjema je morda le zloženska *staromodeni*. Posebej zanimiv primer je zloženska *črno-bel*, ki je v prevodu edina zapisana z vezajem tako kot v angleškem besedilu, vendar je pojavitev z vezajem v korpusu precej redka. Zato je bilo iskanje te zloženke ponovljeno še brez vezaja, rezultati pa so prikazani v zadnjem stolpcu diagrama. Vidimo lahko, da je zapis te zloženke brez vezaja v pisnih besedilih občutno pogostejši, zato je na prvi pogled nekoliko nenavadno, da se je prevajalka odločila za uporabo manj pogostega načina zapisa. Vendar pa je po podatkih, navedenih v teoretičnem delu tega članka (glej podpoglavje *Zloženske z vezaji*), zapis tovrstne zloženke brez vezaja

¹ Primer *delo za ves dan* postane zveza le v taki obliki, sicer prevod zloženke *za ves dan* sam po sebi še ni predložna zveza, kot je to npr. prevod zloženke *colour-blind – slep za barve*.

² Oblika pridevnika, ki je bila uporabljena za iskanje, je bila ednina moškega spola (*staromodeni, izvenšolski, dvometrski, črno-bel, sužnjelastniški*) v vseh sklonih.

pravzaprav napačen, torej je prevajalka v svojem prevodu sledila pravopisnim pravilom, besedila, ki so bila najdena s pomočjo korpusa FidaPLUS, pa prikazujejo nepravilno rabo zloženke. Dejstvo je torej, da je pogostnost napačnega zapisa v pisnih besedilih v slovenskem jezikovnem prostoru za skoraj šestdesetkrat večja od pogostnosti pravičnega zapisa, kar je vsekakor osnova za razpravo, ki bi jo bilo vredno raziskati v kakem drugem članku.

Dve izmed analiziranih zloženek sta bili prevedeni z uporabo zveze pridevnika in samostalnika. Po Klinarju (1996: 218) je tak način poleg prevajanja z rodilniško zvezo ter prevajanja s predložno zvezo najpogostejši način prevajanja angleških zloženek, vendar rezultati analize tega članka kažejo, da v besedilu ni primerov, ki bi bili prevedeni z rodilniško zvezo, primernost primerov, ki so bili prevedeni s predložno zvezo, pa je postavljena pod vprašaj že v prvem delu te analize. Pogostnost teh treh načinov prevajanja zloženek je torej v nasprotju s Klinarjevo teoretično podlago za prevajanje angleških zloženek, vendar je treba upoštevati tudi relativno majhnost vzorca in dejstvo, da je morda na tak način prevedenih zloženek malo le v analiziranem delu besedila.

Primerov, kjer bi v prevodu prevajalka obdržala angleški izvornik, ni, le ena zloženska je prevedena opisno, kar sovпада s Klinarjevim priporočilom glede uporabe teh načinov v slovenskem jezikovnem prostoru.

Posebno pozornost pa je treba nameniti prevedku, ki do sedaj v analizo še ni bil vključen, ker ne spada v nobeno izmed navedenih kategorij, zanimiv pa je z vidika izvornih prevodnih ustreznic. Izvornik *pint-size plastic chairs* je prevajalka prevedla kot *plastični stolčki*, kar se na prvi pogled zdi nekoliko okleščeno prevod, vendar je zloženko *pint-sized (majhen)* ter samostalnik *chairs* pretvorila v besedno zvezo *majhen stol*, torej *stolček*, in s tem odlično zaobjela pomen celotne besedne zveze brez nepotrebnega olepševanja in predolgega opisovanja.

6. Zaključek

Rezultati analize zbranih zloženek so pokazali, da se pri prevajanju angleških pridevniških zloženek v slovenščino teoretična podlaga zrcali tudi v svojem praktičnem nanosu na konkretne primere. Pomanjkljivost tega članka je vsekakor premalo zajetih primerov zloženek, ki se prevajajo s predložno zvezo, saj bi bilo na tem področju mogoče z drugimi primeri in morda z drugačnim pristopom priti do drugačnih rezultatov, ki bi bolje odražali teoretično podlago. Tudi rezultati, ki so delno ovrgli teorijo o najpogostejše uporabljenih načinih prevajanja zloženek, so verjetno naključna posledica premajhnega števila vzorcev in morda bi bilo treba raziskavo ponoviti na večjem številu vzorcev, da bi bili rezultati bolj relevantni. Članek pa odpira tudi možnosti razprave o novih temah, kot je na primer vprašanje pogostosti napačnega zapisa zloženek v slovenskem jezikovnem prostoru in iskanje rešitev za odpravljanje takih jezikovnih spodrslijajev.

7. Viri in literatura

7.1. Viri

Kraus, N. in McLaughlin, E., 2003: *Dnevnik varuške*. Založba Meander.

Kraus, N. in McLaughlin, E., 2002: *The Nanny Diaries*. St Martin's Press.

7.2. Literatura

Bajec, Anton, 1952: Zloženke. *Besedotvorje slovenskega jezika*. 81-128.

Grad, Anton, Henry Leeming, 2006: *Veliki slovensko-angleški slovar*. DZS.

Grad, Anton, Ružena Škerlj, Nada Vitorovič, 2004: *Veliki angleško-slovenski slovar*. DZS.

Klinar, Stanko, 1996: Zloženke. *Prispevki k tehniki prevajanja iz slovenščine v angleščino*. 213-233.

Toporišič, Jože *et al.*, 2003: *Slovenski pravopis*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Toporišič, Jože *et al.*, 1990: *Slovenski pravopis 1, pravila*. DZS.

The Concise Oxford Dictionary, 2001. Elektronska izdaja. Oxford.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997. Elektronska izdaja.

DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.

Medmeti pri podnaslavljanju in sinhronizaciji

Matej Smodiš

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
smodisch@gmail.com

Izveček

Članek obravnava prevajanje medmetov pri podnaslavljanju in pri sinhronizaciji. Najprej skuša ugotoviti, če se medmeti pri teh dveh pristopih sploh prevajajo in kakšne strategije pri tem uporabljajo prevajalci. Na koncu skuša podati kritično oceno in ugotoviti, katera od tehnik ostaja bolj zvesta originalu. Analiza bo izvedena na ameriškem animiranem filmu *Ice Age*, slovenskih podnapisih in nemški sinhronizaciji.

1. Uvod

Medmeti so nenavadna besedna vrsta. V jeziku so obstranska zadeva in podobni nebesednim elementom kot so geste, poleg tega jih je teoretično in opisno težko opredeliti in lahko predstavljajo težave za prevajalce, ker se v različnih jezikih različno uporabljajo (Cuenca 2006: 20). V Slovenski slovnici (Toporišič 2000: 450) so medmeti ali interjekcije opisani kot posebna besedna vrsta, ki so v veliki meri besede stavki (Joj! Oh! Zdravo!). So nepregibni, razdeljeni pa so na razpoloženske, posnemovalne ali onomatopoejske in velelne.

Sinhronizacija se lahko najbolje opiše kot postopek, kjer se originalni glas prekrije z drugim. Najpomembnejši cilj te tehnike je, da mora biti popolnoma prepričljiva za publiko (Dries 1995: 9). Pri podnaslavljanju se prevod dialogov na zaslonu ali platnu pojavlja v pisni obliki, kar velja za tehnično manj zahteven postopek, a kljub temu da se je od omenjenih pristopov razvilo kasneje, se je uveljavilo, ker je bilo cenovno bolj dostopno (Ivarsson 1992: 15–16). Vendar je kljub temu, da prvi pristop do ciljnega občinstva prihaja preko slušnih receptorjev in drugi preko vizualnih, njun cilj enak. Kolikor mogoče natančno skušata original približati svoji publiko.

Kot pomoč pri ocenjevanju stopnje uspešnosti prenosa informacij v sinhronizacijo ali podnaslove si je mogoče pomagati ravno z medmeti, ker so pogosto kulturno in jezikovno specifični (Cuenca 2006: 21). Seveda je treba upoštevati, da je pisni medij bolj omejen, kar zadeva prenašanje zvoka, to pa lahko oseba, ki podnaslavlja, nadomesti z izvirnostjo.

2. Analiza

Analizirano gradivo je ameriški animirani film *Ice Age* iz leta 2002, slovenski podnapisi in nemška različica risanke. Za čim večjo preglednost so primeri podani naprej v angleškem originalu, nato sledi prepisan slovenski podnapis in nazadnje še transkripcija nemške sinhronizacije.

Vsak primer je analiziran posamezno in na koncu sledi povzetek, če obstaja rdeča nit ali pa so se prevajalci problemov lotili ločeno od situacije do situacije. Ker so nekateri medmeti težavni, kar se tiče zapisa, je poudarek na tistih, ki so v tem pogledu enostavnejši.

Primeri so bili izbrani naključno in prek celotnega filma, saj se je s tem skušala doseči čim večja objektivnost pri selekciji.

Čeprav se podnaslavljanje in sinhronizacija razlikujeta od prevajanja (Ivarsson 1992: 7), je njun namen še vedno prenos sporočila iz originala. Članek skuša na primeru medmetov

ugotoviti uspešnost tega prenosa in ali je ta bolj odvisna od tehnike ali od prevajalca.

2.1. Primeri z medmeti

(1)

Sid: *Sick*. Hey, wide body, kerb it next time. *Oh, jeez. Yuck.*

Sid: *Ogabno*. Hej, debeluh! Drugič opravi potrebo kje drugje. *O bog. Fuj.*

Sid: *Igitt*. Hei, breit Arsch! Das nächste Mal gehst du ins Gebüsch. *Pfui. Wie widerlich.*

Prvi medmet (*sick*, *ogabno*, *igitt*) pri zgornjem primeru je v vseh jezikih pomensko skoraj popolnoma enak. Isto velja za drugega (*hey*, *hej*, *hei*). Razlika pa je v tretjem, kjer je pomen originala *oh, jeez* in nemške različice *pfui* precej ozek, slovenska *o bog* pa ima lahko tudi drugo konotacijo, npr. versko. Pri četrti interjekciji pa je uporabljena besedna zveza s širšim pomenom v nemški sinhronizaciji (*wie widerlich*).

(2)

Sid: Pine cones. *Oh, my goodness*. They're my favorite.

Sid: Storž. *Poglej no*. Moja najljubša hrana.

Sid: Ein Tannenzapfen. *Wie lecker*, dass ist doch mein Leibgericht.

V tem primeru je beseda *goodness* v originalu uporabljena za izražanje presenečenja in se ne nanaša na storž. Za isto strategijo se je odločil tudi prevajalec slovenskih podnapisov, kjer ima *poglej no* isto funkcijo. Medtem pa je pri sinhronizaciji uporabljena druga strategija. *Wie lecker*, kar v prevodu pomeni *kako okusno* ima bolj neposredno povezavo s storžem.

(3)

Diego: Where is the baby? *There he is.*

Diego: Kje pa si? *Kuku.*

Diego: Wo ist das Baby? *Da ist es ja.*

Popolnoma drugačno sliko dobimo pri slovenskem medmetu. Medtem ko sta angleški original in nemška

sinhronizacija skoraj enaka in pomenita *tam je*, se je prevajalec podnapisov tukaj odločil za *kuku* in uporabil medmet *tam*, kjer ga v ostalih dveh jezikih ni. Kljub temu, da je pomensko zašel od originala, je ta različica v našem prostoru pri pogovarjanju z dojenčkom verjetno bolj običajna in celo navedena v SSKJ (1997) s kvalifikatorjem otroško in primerom rabe *kuku, tukaj sem*.

(4)
Sid: *Gosh*, I hate breaking their hearts like that. But you know how it is.

Sid: Žal mi je, ker sem ju moral razočarati, toda nisem imel druge izbire.

Sid: *O Gott*, ich hasse es ihnen das Herz zu brechen, aber du weißt ja, wie das ist.

Gosh je medmet, ki je v angleščini uporabljen za izražanje presenečenja ali poudarjanje nekega čustva (Cambridge Advanced Learner's Dictionary 2003). V slovenski različici je medmet popolnoma izpuščen pri čemer poved izgubi del svojega naboja, ker manjka poudarek. V nemškem delu pa je interjekcija nadomeščena z *O Gott*, kar bi dobesedno prevedli z *o Bog*, ki sicer ima isto funkcijo kot *gosh* (Duden 2000), ne moremo pa zanemariti, da je precej manj nevtralna, saj ima še vedno povezavo z religijsko tematiko, ki jo bodo nekateri posamezniki morda začutili.

(5)
Sid: *Boy*. For a second there, I thought you were gonna eat me.
Diego: I don't eat junk food.

Sid: *Fant*, za trenutek sem pomislil, da me boš požrl.
Diego: Ne jem odpadkov.

Sid: *Pfuuu*, ein Moment hab ich tatsächlich gedacht, du würdest mich fressen.
Diego: Ich esse kein fast food.

V tem primeru imamo v angleščini in slovenščini medmeta, ki sta poleg tega, da sta prevodni ustreznici, tudi pomenski ustreznici in izražata navdušenost ali pa nejevoljo tako v slovenščini (SSKJ 1997) kot tudi v angleščini (Random House Webster's Unabridged Dictionary 1999). Pri sinhronizaciji pa smo priča rabe razpoloženskega medmeta, kjer je ta le kot izdih olajšanja in ima veliko ožji pomen, kot smo ju videli pri prevodu in originalu, a glede na situacijo je morda celo najbolj ustrezen.

(6)
Sid: *Well*, good night.

Sid: Lahko noč.

Sid: *Na dann*, Gute Nacht.

Well se uporablja kot napoved, da bo nekaj sledilo (Cambridge Advanced Learner's Dictionary 2003). Premor, ki ustvari trenutek negotovosti. Isto sredstvo je uporabljeno v nemščini, kjer je členek *na* uporabljen v povezavi z *dann*,

struktura, ki sama po sebi sicer nima pomena, a služi kot napoved za spremembo situacije (Duden 2000). Slovenski prevajalec je to izpustil in prehitro prešel na bistvo in izpustil stopnjevanje, ki ga je hotel doseči original.

(7)
Sid: Slalom! Slalom, *baby*!

Sid: Slalom!

Sid: Slalom! Slalom, *Baby*!

V tem primeru govorec izraža navdušenje nad tem, kar trenutno počne. Ponavljanju sledi v originalu in sinhronizaciji medmet, ki izraža nek vrhunec. V slovenskem prevodu je zopet prišlo do izpuščenja in izgube čustvenega naboja.

(8)
Diego: We were some team, *hub*?

Diego: Dobra ekipa smo bili, *kajne*?

Diego: Wir waren ein super Team, *ha*?

Glede na to, da je sinhronizacija zvočno sporočanje, bi lahko pričakovali, da bo uporabila podoben način sporočanja, kot nastopa v originalu. Tukaj imamo v angleščini in nemščini razpoloženski medmet, s katerim skuša govorec dobiti pritrditev. Avtor podnapisov pa je isti namen dosegel s *kajne*.

(9)
Sid: Come on, you can lick this. You're a tiger.
Look, I'll carry you.

Sid: Daj no, izlizal se boš. Saj si vendar tiger.
Poslušaj, nosil te bom.

Sid: Ah, komm schon, du packst das. Du bist ein Tiger.
Pass auf, ich trag dich.

Tukaj vidimo, kako se lahko medmeti, ki imajo isto sporočilo, razlikujejo od jezika do jezika. V originalu imamo *look* (poglej), v slovenščini *poslušaj* in v nemščini *pass auf* (pazi). V vsakem jeziku je uporabljen tisti, ki zveni bolj naravno. To pa je tudi naloga prevoda, ohraniti osnovno sporočilo in ga prilagoditi ciljni publiko, da ohrani svoj efekt.

(10)
Sid: Diego? You're OK.
Diego: Nine lives, *baby*.

Sid: Živ si.
Diego: Devet življenj imam, *poba*.

Sid: Diego? Du bist wieder auf den Pfoten.
Diego: Neun Leben, *Baby*.

Čeprav je tu uporabljen isti medmet kot v zgledu (7), se je avtor podnapisov odločil za drugo strategijo. Uporabil je medmet *poba*, ki se sodeč po spolu nanaša na njegovega sogovornika. V originalu in sinhronizaciji pa je uporabljen *baby*, ki stoji tam kot izraz navdušenja, ne da bi se nanašal na

točno osebo. Efekt je sicer podoben, a gledalec, ki razume angleško in slovensko, bo hitro opazil premik pomena.

3. Sklep

Kot smo videli pri analizi posameznik zglede, se prevodi razlikujejo od situacije do situacije. Občasno originalni pomen bolje ohrani sinhronizacija, drugič podnaslovi. Glede na vzorec, ki je bil izbran, bi lahko rekli, da se prevajalci pri dveh obravnavanih tehnikah odločajo glede na posamezno situacijo. Obstaja pa tudi verjetnost, da bi pri večjem vzorcu prišli do drugačnega zaključka.

Primeri 3 in 9 sta ponazorila, kako so medmeti kulturno specifični. V primerih, ko bi lahko posamezen medmet brez težav dobesedno prevedli, so jih prevajalci prilagodili ciljni publiki. Imamo pa tudi primere, ko je manjkala interjekcija, kar je v manjši meri privedlo do osiromašenja pomena in čustvenega naboja. Po drugi strani pa je prišlo v določenih situacijah, kjer so bile uporabljene prevodne ustreznice z dodatno konotacijo, do razširitve pomena.

4. Viri in literatura

- Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 2003. Elektronska izdaja. Cambridge University Press.
- Cuenca, Maria Joseph, 2006: Interjections and Pragmatic Errors in Dubbing. *Translators' Journal* 51/1. 20-35.
- Dries, Josephine, 1995: *Dubbing and subtitling: Guidelines for production and distribution*. Düsseldorf : Europäisches Medieninstitut.
- Duden Deutsches Universalwörterbuch A-Z*, 1997. Elektronska izdaja. Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG.
- Ice Age [videoposnetek], 2002. Twentieth Century Fox Home Video.
- Ivarsson, Jan, 1992: *Subtitling for the Media*. Stockholm: TransEdit.
- Ivarsson, Jan in Carroll, Mary, 1998: *Subtitling*. Simrisham: TransEdit.
- Random House Webster's Unabridged Dictionary*, 1999. Elektronska izdaja. Random House, Inc.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- Toporišic, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Prevajanje angleških oziralnih zaimkov s slovenskima zaimkoma *ki* in *kateri*

Jerneja Topole

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
jtopole@gmail.com

Izvleček

V članku bom podrobneje raziskala, kako prevajamo oziralne zaimke *who, which in whom* iz angleščine v slovenščino – z zaimkom *ki* ali *kateri*. Ta dva zaimka pogosto uporabljamo nedosledno, zato bodo najprej predstavljena slovnična pravila, ki določajo njuno rabo. Raba bo preverjena s pomočjo Evrokorpora, korpusa Fiduplus in korpusa Nova beseda (za analizo uporabe zaimkov v slovenščini). Pričakujem, da se zaimek *kateri* uporablja v kombinaciji s predlogom, tj. za 5. in 6. sklon, za ostale sklone pa zaimek *ki*.

1. Uvod

Jezik se nenehno spreminja, saj nanj vplivajo zgodovinski čas, okolje, namen, stil in še mnogo drugih dejavnikov. Tako nastanejo primeri, kjer kljub obstoječim slovničnim pravilom ni mogoče stoodstotno trditi, ali je neka oblika oziroma struktura slovnično pravilna ali ne. Sicer se lahko na ustreznih mestih, kot so slovnični priročniki in spletne svetovalnice za jezikovna vprašanja, seznanimo z načeli, po katerih naj bi se izražali slovnično pravilno, vendar v vsakodnevnem jeziku v takih nejasnih primerih vseeno pogosto prihaja do napačne rabe.

Tak primer sta tudi oziralna zaimka *ki* in *kateri*. Oba namreč opravljata enako funkcijo (uvajata odvisne stavke in pojasnjujeta odnosnico). Gre le za oblikoslovno in stilistično razliko, ki pa z vidika slovenske slovnice ni zanemarljiva in je določena s slovničnimi pravili. Napaka, ki se pogosto pojavlja v slovenščini, je prepogosta raba zaimka *kateri* namesto zaimka *ki*. V članku želim s pomočjo že omenjenih virov predstaviti pravila za njuno rabo in le-to preveriti v različnih korpusih (med drugim tudi v dvojezičnem).

2. Teoretični del

V teoretičnem delu bodo najprej predstavljene slovnične kategorije, v katere spadata obravnavana zaimka in slovnična pravila za njuno rabo; za oboje sem uporabila Slovensko slovnico in Slovenski pravopis. Podobno vsebino sem našla tudi na spletni jezikovni svetovalnici ŠUSS.

2.1. Pridevniški zaimki

Pridevniški zaimki so pridevniške besede, ki posredno poimenujejo lastnost, vrsto, svojino ali količino prvin – to so tudi štiri glavne vrste, na katere jih delimo: lastnostni, vrstni, svojilni in količinski. Ločimo tudi najmanj enajst razredov (vprašalni, oziralni, nedoločni, poljubnostni, mnogostni, oziralnopoljubnostni, totalni/celostni, nikalni, drugostni, istostni in kazalni).

2.1.1. Oziralni vrstni zaimek

Kakor samostalniški, se tudi oziralni pridevniški zaimki uporabljajo samo v odvisnih stavkih. Uvajajo stavke, ki odnosnico natančneje pojasnjujejo, tj. povedo, katere vrste,

katera natančneje izmed večih je (npr. *ustavili so se na travniku, ki je bil edini pokošen*).

Stavki z oziralnimi zaimki so kot odgovori na vprašanja (*kateri travnik – ki je bil edini pokošen ...*). Pri pridevniških oziralnih zaimkih bi v glavnih stavkih vedno lahko postavili kazalni zaimski par (*na tistem travniku, ki je bil ...*). Vendar kazalni zaimek rabimo v nadrednem stavku le takrat, če je posebej poudarjen; če poudarjenosti ni, kazalni zaimek izpuščamo.

Oziralno dvojico *ki* in *kateri* uporabljamo po naslednjih načelih: *ki* lahko v vseh sklonskih oblikah, *kateri* pa načeloma le:

- v zvezi s predlogi (*včeraj sem jedel sladoled, po katerem me je grozno bolel trebuh*),
- za pomen *tisti, ki* (*kateri hočejo videti na oder, morajo stati v prvih vrstah*),
- za izražanje svojilnosti/pripadnosti v rodilniku (*to je plesna šola, katere plesalci slovijo po odličnih nastopih*),
- kadar bi bil *ki* nejasen ali neroden (*srečal je človeka, ki mu je posodil denar / ... človeka, kateremu je posodil denar*).

Posebno v 19. stoletju in prej se je *kateri* rabil tudi tam, kjer danes rabimo le *ki* (*Matiček, kateri vse to vidi, pravi k Žužku ...*) (Toporišič, 2000: 335 in 341).

Glede na Slovenski pravopis med zaimkoma *ki* in *kateri* obstaja tudi pomenska razlika. *Ki* rabimo, ko govorimo o določeni oz. znani stvari ali osebi (*pulover, ki ga je naredila stara mama, je zelo topel*), *kateri* pa takrat, ko stvar ali oseba ni znana ali pa je splošna (*vsak pulover, katerega naredi stara mama, je zelo topel*). Vendar pa tako razlikovanje danes skoraj ni več v rabi.

2.2. Spletna jezikovna svetovalnica ŠUSS

ŠUSS je spletna stran, na kateri skupina jezikoslovcev odgovarja na jezikovna vprašanja. Pri tem se opirajo na različne priznane jezikovne vire, kot so SSKJ, slovarji, korpus Nova beseda itd. V njihovem arhivu sem poiskala vprašanje, ki se nanaša na rabo zaimkov *ki* in *kateri*. Poleg tega, kar piše v slovnici in pravopisu, ŠUSS pove še, kakšno je stanje v pogovornem jeziku. Večini se v imenovalniku in tožilniku zdi uporaba zaimka *kateri* nepravilna oziroma čudna (*tisti, kateri tam stoji, je moj prijatelj*) in imajo zaimek *ki* za pravilnejšega (*tisti, ki tam stoji, ...*). V rodilniku, dajalniku, mestniku in

orodniku pa večina sprejema obe različici. V pogovornem jeziku jih največ uporablja samo različico s *ki* (*to je učenec, ki ga včeraj ni bilo v šolo*, namesto: *učenec, katerega včeraj ni bilo...*).

3. Aplikativni del

Rabo zaimkov *ki* in *kateri* sem analizirala na dva načina. Najprej sem uporabila Evrokorpus, kjer sem preverjala, kdaj je kateri od njiju preveden iz angleških ozirnih zaimkov *who*, *which* in *whom*. Nato sem s pomočjo korpusov FidaPLUS in Nova beseda ugotavljala, kako ta dva zaimka uporabljamo v slovenščini in če se pri tem držimo slovničnih pravil.

3.1. Prevajanje angleških zaimkov (v Evrokorpusu)

3.1.1. Metodologija

V Evrokorpusu sem najprej nameravala uporabiti izpopolnjeno iskanje, kjer so na voljo različni iskalni kriteriji. Istočasno bi lahko vpisala slovensko in angleško iskano besedo ter dobila točno tiste zadetke, pri katerih je npr. zaimek *who* preveden z zaimkom *kateri*, zaimek *which* s *kateri*, zaimek *who* s *ki* itd. Primerjala bi število zadetkov pri posameznih prevodih in videla, kateri slovenski zaimek se uporablja pogosteje. Pri pregledu prvih 20 zadetkov pa bi še ugotovila, v kakšnih primerih se angleški zaimek prevaja z določenim slovenskim in če je raba pravilna. Naletela pa sem na dve težavi. Zaimek *ki* je program prepoznal kot prekratek izraz, zato bi zgoraj opisan postopek lahko izvedla samo z zaimkom *kateri*, kar ne bi bilo smiselno. Druga težava je bila v tem, da program išče par izbranega izvornika in prevoda znotraj enega stavka. Ker so stavki precej dolgi, lahko zazna obe izbrani besedi, čeprav sploh nista na istem mestu v stavku (*who* je npr. preveden s *ki*, vendar je na koncu slovenskega stavka še beseda *kateri*, ki nima zveze z zaimkom *who*, vendar jo program obravnava kot njegov prevod).

Na koncu sem se odločila za navadno iskanje. V iskalno okene sem po vrsti vpisala angleške zaimke *who*, *which* in *whom* ter pri vsakem pregledala prvih dvajset zadetkov, ki so glede na raven redakcije prevoda tudi najkakovostnejši. Pri rezultatih sem upoštevala le prevode z zaimkoma *ki* in *kateri*, saj tisti, ki so prevedeni na drugačen način, za temo članka niso relevantni (npr. *a person, who shall be competent to administer or arrange ... /oseba, pristojna za dajanje ali urejanje ...*).

3.1.2. Rezultati

- Prevajanje zaimka *who*

V devetnajstih od dvajsetih primerov je zaimek *who* preveden z zaimkom *ki*. Ta uvaja imenovalnik (*one arbitrator who shall also be the president ... / enega arbitra, ki je predsednik arbitraže ...*) oziroma tožilnik (*president who the members of the council shall elect ... / ki ga izmed sebe izvolijo člani sveta ...*).

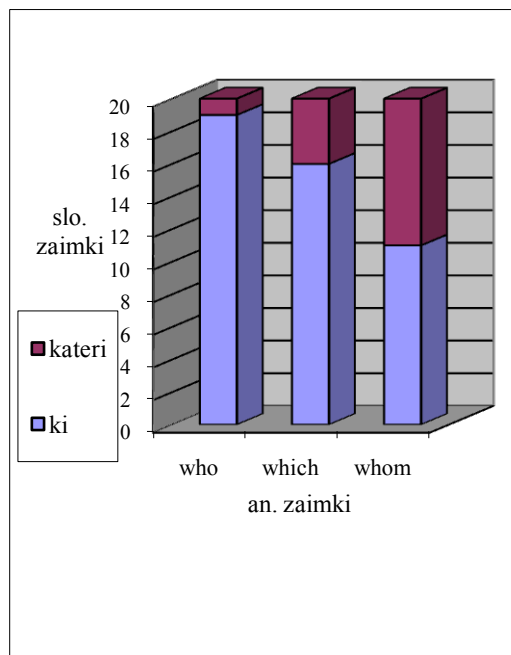
Zaimek *kateri* je uporabljen samo v zvezi s predlogom v primeru, kjer ima prevod drugačno strukturo (brez pasiva) kot v angleščini (*any person, who is considered / vsaka oseba, za katero pogodbenica meni ...*).

- Prevajanje zaimka *which*

Tukaj je delež zaimka *kateri* večji: z njim so prevedeni štirje zaimki *which* in sicer tisti, pred katerimi stoji predlog (*from which/od katerega, to which / na katere, for which/po katerem in for which/za katero*). Z zaimkom *ki* jih je prevedenih šestnajst. Ti uvajajo imenovalnik (*in those procedures which may possibly cause pain ... / v postopkih, ki lahko povzročijo bolečino ...*) in tožilnik (*records which are to be kept ... / dokumentacijo, ki jo je treba hraniti ...*).

- Prevajanje zaimka *whom*

Ta zaimek je v enajstih primerih preveden s *kateri*, pri čemer imajo vsi angleški zaimki zraven še predlog (*persons with whom he performs ... / pri osebi, pri kateri opravlja ta strokovna dela ...*).

V devetih primerih je uporabljen *ki*; tukaj je pet angleških zaimkov s predlogi, vsi so v dajalniku (*A party to whom an attorney ... / Stranka, ki ji je postavljen pooblaščenec ...*). Štirje so brez predloga, vsi v tožilniku (*a foreigner whom it has brought / tujca, ki ga je pripeljal*).

Graf 1: Prevajanje angleških ozirnih zaimkov s slovenskima *ki* in *kateri*

zaimek	ki	kateri
who	19	1
which	16	4
whom	9	11

Tabela 1: Prevajanje angleških ozirnih zaimkov s slovenskima *ki* in *kateri*

3.2. Raba zaimkov v slovenščini (v Fidiplus in Novi besedi)

3.2.1. Metodologija

V FidiPLUS sem pod razširjenim iskanjem naprej izbrala nastavitve, ki določa iskanje samo po nelektoriranih besedilih, saj pri lektoriranih ne bi dobila podatkov o realnem stanju vsakdanje uporabe obravnavanih zaimkov. Ta kriterij je bil pomemben predvsem pri zaimku *kateri*, ki je pogosteje napačno rabljen, kot zaimek *ki*. Slednji se, kot piše v slovnici, lahko uporablja v vseh sklonih oblikah, tako da ga praktično ne moremo napačno uporabljati. Pri iskanju zaimka *kateri* sem v iskalno polje vpisala *kater**, saj ima ta zaimek glede na sklon, spol in število različne končnice. Pri prvih dvajsetih zadetkih sem preverila, za kateri sklon je uporabljen določen zaimek in če je raba pravilna. Naletela sem na nekaj zadetkov zaimka *kateri*, kjer le-ta ni bil oziralni, temveč vprašalni (*Kateri od vaju je močnejši?*) oziroma poljubnostni vrstni zaimek (*lahko sklepamo, na katerem področju bi najlažje uspeli ...*). Teh primerov nisem upoštevala, saj me zanimajo zgolj oziralni vrstni zaimki. Fidiplus omogoča tudi iskanje po zvrsteh, ker pa na ta način nisem dobila nobenih posebnih informacij, ga nisem vključila med prikazane rezultate.

V Novi besedi se je iskanje po zvrsteh izkazalo za koristno, zato sem v tem korpusu izbrala *slovensko leposlovje*. Tako sem lahko preverila, kakšna je raba zaimkov *ki* in *kateri* v starejših slovenskih leposlovnih besedilih, kot npr. v delih Matiček se ženi, Tugomer, Veronika Deseniška itd.

3.2.2. Rezultati

- FidaPLUS (nelektorirana besedila)

Zaimek *ki* je v največ (štirinajstih) primerih v imenovalniku (*banda, ki se boče maščevati*), v petih v tožilniku (*zagleda svojega očeta, ki ga pozna po fotografijah*), v enem pa v dajalniku (*Marko nima koga, ki bi se mu zaupal*).

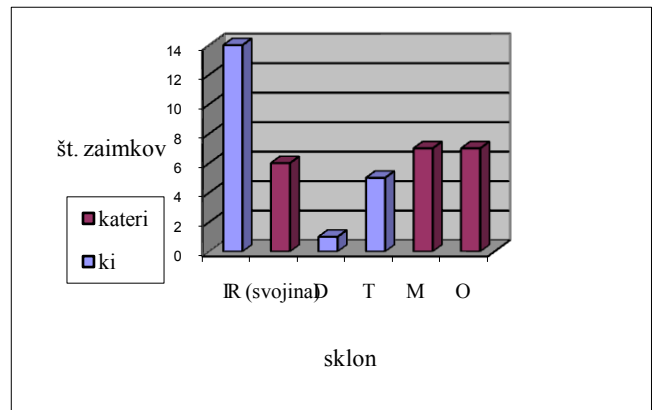
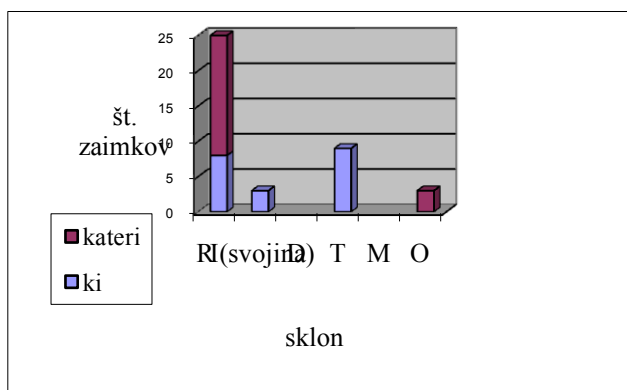
Kateri je v sedmih primerih v mestniku (*o katerem, v katerem, po katerih, na katerem*), v sedmih v orodniku (*s katerim, med katerim, za katerim*), v šestih pa v rodilniku (*pred črto, vzdolž katere so potekali boji*) oziroma izraža svojino (*limone, katerih lupine so Indijanci uporabljali ...*).

- Nova beseda (slovensko leposlovje)

V slovenskem leposlovju (kjer so večinoma starejša besedila), je zaimek *kateri* v sedemnajstih primerih v imenovalniku (*kar vidi Jerico, katera nekoga išče*), v treh primerih pa v tožilniku (*pokaže vrata, skozi katera je izginil Boris*).

Zaimek *ki* je v devetih primerih uporabljen v tožilniku (*gost na slavi, ki jo pripravlja moja hčerka*), v osmih primerih v imenovalniku (*veriga tlačanov, ki si podajajo kamenje*) in v treh primerih v dajalniku (*mi nismo stavec Job, ki Bog mu vzame vse*).

Graf 2: Raba zaimkov *ki* in *kateri* v FidiPLUS (spodaj)

Graf 3: Raba zaimkov *ki* in *kateri* v slovenskem leposlovju (starejša besedila) v Novi besedi

4. Zaključek

S pomočjo Evrokorpora sem ugotovila, da se zaimek *who* največkrat prevaja z zaimkom *ki* in sicer v imenovalniku in tožilniku. Zaimek *which* se prevaja glede na to, ali je v angleščini zraven še predlog (z zaimkom *kateri*) ali ne (*s ki*). V zadnjem primeru se *ki* prav tako uporablja za imenovalnik in tožilnik. Zaimek *whom* se prevaja s *kateri* (če je zraven predlog, *ki* se veže z mestnikom ali orodnikom) oziroma s *ki* (za tožilnik ali s predlogom, *ki* se veže z dajalnikom – t.j. angleški *to*).

Pri uporabi enojezičnih slovenskih korpusov so se potrdila nekatera slovnična pravila in ugotovitve spletne svetovalnice ŠUSS. Najpogosteje se uporablja zaimek *ki* (za imenovalnik, tožilnik in rodilnik in dajalnik, kjer ni predlogov). Zaimek *kateri* se uporablja samo v kombinaciji s predlogi (t.j. za mestnik, orodnik, rodilnik) in za izražanje svojine. Presenečena sem bila, da nisem naletela na noben primer napačne rabe, ki se ga sicer sliši v vsakdanjem jeziku.

Če namesto zaimka *ki* uporabimo zaimek *kateri*, to kaže ali na nepoznavanje slovničnih pravil ali pa na starinsko zaznamovanost besedila. V slovenskih leposlovnih besedilih iz 18. in 19. stoletja namreč lahko opazimo, da se zaimek *kateri* uporablja tam, kjer danes uporabljamo le zaimek *ki* – to velja predvsem za imenovalnik.

5. Literatura

Toporišič, Jože, 2000: Slovenska slovnica, četrta, prenovljena in razširjena izdaja, založba Obzorja, Maribor, str. 335 in 341.

Toporišič, Jože, 2001: Slovenski pravopis, SAZU in ZRC SAZU Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana.

<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000155.html>

<http://evrokopus.gov.si/>

http://www.fidaplus.net/Pisni/Pisni_index.html

http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html

[\[bin/stran.pl?id=11&izris=izpisiNovico&st_pod=55&jezik=slo&templ=2\]\(http://slo.slohost.net/cgi-bin/stran.pl?id=11&izris=izpisiNovico&st_pod=55&jezik=slo&templ=2\)](http://slo.slohost.net/cgi-</p></div><div data-bbox=)

2. Zemljepisna imena

Koroška ali Kärnten?

Tea Horvat

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
tea.horvat@gmail.com

Izveček

Članek se osredotoča na prevajanje imen sedmih slovenskih pokrajin v nemški jezik. Navaja tako imena slovenskih pokrajin kot tudi njihove prevodne ustreznice v nemškem jeziku. S pomočjo nemškega korpusa Cosmas, slovensko-nemškega in nemško-slovenskega slovarja ter knjige *Slovenski toponimi v nemških besedilih* avtorjev Käthe Grah in Stanka Klinarja raziskuje in utemeljuje, kdaj imena pokrajin ohranimo v slovenskem jeziku in kdaj ne.

1. Uvod

Pri prevajanju slovenskih pokrajin v nemški jezik pogosto naletimo na težave, saj ne vemo, ali naj imena pokrajin ohranimo v izvorni obliki ali ne. Eden izmed razlogov za to dilemo je, da sta se nemški in slovenski prostor skozi zgodovino tesno prepletala, zato je težko izbrati zgolj eno poimenovanje za pokrajino, saj nekatere segajo tudi prek naših današnjih meja (na primer avstrijska Koroška/Kärnten).

V članku sem se osredotočila na ustreznice, ki jih ponujajo nemško-slovenski in slovensko-nemški slovarji ter knjiga *Slovenski toponimi v nemških besedilih*. Zanimalo me je, ali s temi ustreznici kakšno informacijo tudi izgubimo. Z nemškim korpusom Cosmas pa sem ugotavljala, ali v ciljnem besedilu pogosteje uporabimo slovensko ime pokrajine ali nemško prevodno ustreznico.

2. Toponim, pokrajina

Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika 1997 je *toponim lastno ime kraja ali kakšnega drugega dela zemeljskega površja, zemljepisno ime. Pokrajina* pa je razložena zgolj kot *določeno manjše ali večje ozemlje sploh*.

Za analizo smo izbrali naslednje slovenske pokrajine: Koroško, Štajersko, Dolenjsko, Gorenjsko, Notranjsko, Prekmurje in Primorsko.

3. Zgodovinska prepletenost

Slovenski in nemški prostor sta se tesno prepletala vse od naselitve Slovanov, nastanka Karantanije in Karniole in konca karolinškega obdobja do oblikovanja dežel v srednjem veku. »Kljub samosvojemu in v nekaterih glavnih potezah povsem različnemu (tudi časovno) razvoju posameznih teritorijev v dežele pa je imel ta proces na širšem slovenskem prostoru skupno izhodišče. Predstavlja ga čas sredi 10. stoletja, ko je na vzhodu in jugu vojvodine Koroške nastal venec mejnih krajin. Na tej osnovi se je nato začel razvoj v posamezne dežele« (Štih, 2008).

Tako lahko zlahka razumemo, zakaj nastane problem pri prevajanju slovenskih toponimov, saj so slovenske dežele obstajale že od 10. stoletja, zanje pa so se uporabljala predvsem nemška imena. Nemščina je bila nenazadnje vseskozi prestižnejši jezik.

Poudariti moram, da je bil današnji slovenski prostor vseskozi stičišče mnogih kultur, vendar je za mojo raziskavo relevanten samo vpliv nemške kulture nanj.

4. Prevodne ustreznice

4.1. Slovensko-nemški slovar

Geslo:	Prevod:
Koroška	Kärnten
Štajerska	die Steiermark
Dolenjska	Unterkrain
Gorenjska	Oberkrain
Notranjska	Innerkrain
/	/
Primorska	Slowenisches Küstenland

Tabela 1: Prikaz prevodnih ustreznice v slovensko-nemškem slovarju

V Velikem slovensko-nemškem slovarju sta Koroška in Štajerska prevedeni kar z nemškim imenom pokrajin (*Kärnten* in *die Steiermark*), Dolenjska, Gorenjska in Notranjska, pokrajine, ki so samo v Sloveniji, pa imajo ustrezna nemška imena, ki ohranijo informacijo o tem, kje se nahajajo (*Unterkrain*, *Oberkrain*, *Innerkrain*, torej **Dolenjska**, **Gorenjska**, **Notranjska**).

Za Prekmurje ni ne gesla ne prevodne ustreznice, prevodna ustreznica Primorske pa je za ciljnega bralca zavajajoča.

Slovenski bralec ve, da Primorska ne leži zgolj ob morju, nemški bralec pa si bo zaradi besede *Küstenland* predstavljal pokrajino, ki v celoti leži ob morju. Zato bi se v prevodih izraz *Küstenland* moral uporabljati zgolj za obalna mesta, drugače pa bi bilo bolj ustrezno kar slovensko ime pokrajine, torej Primorska, saj ciljnega bralca ne bi zmedlo.

4.2. Nemško-slovenski slovar

Geslo:	Prevod:
Kärnten	Koroška

Steiermark	Štajerska
Unterkrain	/
Oberkrain	Gorenjska
Innerkrain	Notranjska
/	/
Slowenisches Küstenland	Slovensko primorje

Tabela 2: Prikaz prevodnih ustreznice v nemško-slovenskem slovarju

Nemško-slovenski slovar in slovensko-nemški slovar sta pri poimenovanju pokrajin nedosledna, saj enkrat ponujata prevodne ustreznice, drugič ne. V nemško-slovenskem slovarju tako ni slovenske ustreznice za *Untekrain*, čeprav je v slovensko-nemškem slovarju prevodna ustreznica za Dolenjsko ravno *Unterkrain*. V istem slovarju zopet ni ne gesla ne prevodne ustreznice za Prekmurje, čeprav ta spada med slovenske pokrajine. *Slowenisches Küstenland* pa je prevedeno kot Slovensko primorje, (v slovensko-nemškem slovarju je *Slowenisches Küstenland* prevodna ustreznica za Primorsko), kar ni isto kot Primorska, saj je definicija za Slovensko primorje po Geografskem terminološkem slovarju: *1. spl.geogr., ožje, ozemlje neposredno ob morju in 2. spl.geogr., širše, regija, ki gravitira k obalnim naseljem*. To sicer ni relevantno za nemško govorečega ciljnega bralca, je pa relevantno za prevajalca, ki si s slovarjema težko pomaga, poleg tega bi bila rešitev Slovensko primorje napačna, ker to ni ime pokrajine, temveč zgolj regije neposredno ob obali.

Če bi v besedilu torej šlo za ta pomen, za regijo ob obali, bi bila rešitev *Küstenland* za nemško govorečega bralca pravilna in ustrežna, če pa bi šlo za pomen celotne pokrajine Primorske, bi bila prevodna ustreznica napačna.

4.3 Nemški korpus Cosmas

4.3.1 Slovenska imena slovenskih pokrajin

Iskanje:	Št. zadetkov:	Št. virov:
Koroška	26	17
Štajerska	18	11
Dolenjska	11	4
Gorenjska	5	3
Notranjska	1	1
Prekmurje	10	5
Primorska	7	2

Tabela 3: Slovenska imena slovenskih pokrajin

V nemškem korpusu Cosmas se slovenska imena za pokrajine pojavljajo v zelo majhnem obsegu.

Ime za Notranjsko je najmanj zanesljivo, saj se pojavi zgolj v enem viru, in sicer v Wikipediji. Enako velja za Primorsko, ki se pojavi v dveh virih, eden izmed njiju je prav tako Wikipedija.

4.3.2 Nemška imena slovenskih pokrajin

Iskanje:	Št. zadetkov:	Št. virov:
----------	---------------	------------

Kärnten	93.064	65.390
die Steiermark	64.459	51.062
Unterkrain	28	22
Oberkrain	114	103
Innerkrain	3	3
/	/	/
Slowenisches Küstenland		

Tabela 4: Nemška imena slovenskih pokrajin

Za slovenske pokrajine se, glede na te zadetke, pogosteje uporabljajo nemška imena, vendar moramo opozoriti na to, da se imeni Kärnten in die Steiermark v večini primerov nanašata na avstrijski deželi in ne na slovenski pokrajini (zato je tudi toliko zadetkov v nemških besedilih). Tako zlahka pride do napačnih predstav o tem, kje se pokrajini nahajata. Poleg tega se nemška imena za slovenske pokrajine večinoma uporabljajo v zgodovinskem kontekstu, drugače se rabijo slovenska imena.

Glede na Cosmas je zelo zanesljiva uporaba nemškega imena Oberkrain (Gorenjska), saj označuje samo slovensko pokrajino, prav tako ima največje število zadetkov in virov (če zaradi zgoraj podanega razloga izvzamemo imeni Kärnten in die Steiermark).

Ime Innerkrain je zopet zelo nezanesljivo, saj se pojavi samo trikrat, vsakokrat v Wikipediji.

Če v nemškem korpusu primerjamo zadetke za slovenska imena pokrajin in zadetke za nemška imena slovenskih pokrajin, ugotovimo, da se nemška imena uporabljajo bolj pogosto, a skoraj izključno v zgodovinskem kontekstu. Bolje bi torej bilo, če bi prevajalec v ciljnem besedilu uporabljal slovenska imena pokrajin, da ne bi prišlo do napačnega razumevanja besedila.

4.4 Slovenski toponimi v nemških besedilih

Grah in Klinar obravnavata problematiko pravilne uporabe slovenskih toponimov v nemških besedilih, navedeta pa tudi njihove prevodne ustreznice. Glede na našo raziskavo s pomočjo korpusa in dveh slovarjev se nam njuni predlogi zdijo ustrezni.

Avtorja predlagata, da se za slovenska imena pokrajin uporabljajo slovenska imena, poleg tega pravita: »Tudi za tista dela Koroške in Štajerske, ki ležita znotraj slovenskih meja, lahko uporabljamo slovenski imeni, medtem ko naj Kärnten in Steiermark označujeta avstrijska dela istih zgodovinskih pokrajin« (Grah in Klinar 2005:2).

S tem se strinjamo, ker smo s pomočjo nemškega korpusa ugotovili, da je bolje, če prevajalec uporablja slovenska imena pokrajin, saj ta niso vezana na zgodovinski kontekst.

»V zgodovinskem kontekstu se sicer še lahko odločimo za nemška imena Oberkrain, Unterkrain, Küstenland, itd., vendar so ta imena nujna le pri citatih. V stvarnem

geografskem opisu današnje Slovenije pa seveda ni mesta za zgodovinsko nemško nomenklaturu« (Grah in Klinar 2005:2).

Prevajalec naj torej za slovenske dele pokrajin Koroške in Štajerske uporablja slovenska imena. Za ostale slovenske pokrajine velja enako, z izjemo zgodovinskih besedil.

5. Zaključek

Na osnovi opravljene analize lahko sklenem, da bi bilo bolj ustrezno, če bi uporabljali slovenska imena za slovenske pokrajine, nemška imena pa naj bi se za slovenske pokrajine uporabljala zgolj v zgodovinskem kontekstu (sicer lahko hitro pride do napak v razumevanju besedila).

Vseeno pa menim, da odločitev ostaja v rokah prevajalca. Sam naj torej izbere slovensko ali nemško ime za pokrajino. Navsezadnje je veliko odvisno od namena besedila, še več pa od poučenosti ciljnega bralca.

6. Viri in literatura

- Cosmas, dostopno na http://www.ids-mannheim.de/kl/projekte/cosmas_I/ (30.11.2009, 13:30).
- Debenjak, Doris, Božidar Debenjak in Primož Debenjak, 1996: *Veliki slovensko-nemški slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Debenjak, Doris, Božidar Debenjak in Primož Debenjak, 1996: *Veliki nemško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Grah, Käthe in Stanko Klinar, 2005: *Slovenski toponimi v nemških besedilih: Tretja, popravljena izdaja*. Ljubljana: Oddelek za germanistiko, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kladnik, Drago, Franc Lovrenčak, Milan Orožen Adamič 2005: *Geografski terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- Štih, Peter, 2008: *Slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca srednjega veka*, dostopno na http://www.sistory.si/publikacije/pdf/zgodovina/Stih-Slovenska_zgodovina_od_prazgodovinskih_kultur_do_konca_srednjega_veka.pdf (2.12.2009, 14:00).

Ljubljana – Laibach?

Petra Pogačar

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
petra.pogacar@hotmail.com

Izveček

Članek obravnava problematiko prevajanja imen slovenskih mest v nemščino. Namen članka je ugotoviti, v katerih vrstah nemških besedil se namesto slovenskih imen pojavljajo nemške ustreznice in kateri ciljni publiku so ta besedila namenjena. Ugotovitve so podane na podlagi pregledovanja primerov nemških oblik imen na korpusu nemškega jezika *Cosmas II*, in sicer za tri največja slovenska mesta po številu prebivalcev.

1. Uvod

Pri prevajanju slovenskih besedil v nemščino velikokrat naletimo na geografska imena, za katera moramo v prevodu »v okviru nemških slovničnih zahtev ohraniti kar najbolj nedotaknjeno obliko slovenskih imen« (Grah, Klinar 2005: 1). Z imeni slovenskih naselij razen pri sklanjatvi ponavadi nimamo težav, saj »v stvarnem geografskem opisu današnje Slovenije seveda ničesar ne prilikujemo in ničesar ne prevajamo« (Grah, Klinar 2005: 17). Za veliko imen slovenskih krajev pa obstajajo tudi nemška imena, ki jih v besedilih še lahko zasledimo. Namen članka je ugotoviti, v katerih vrstah nemških besedil se pojavljajo nemške ustreznice imen slovenskih krajev. Kot gradivo sem uporabila primere rabe iz nemškega korpusa *Cosmas II*. Za tri največja slovenska mesta po številu prebivalcev (Ljubljana, Maribor in Celje)¹ sem pregledovala primere rabe nemških oblik imen ter tako ugotovila v katerih vrstah besedil in za katere ciljne bralce se ta oblika uporablja.

2. Nemške ustreznice imen slovenskih mest in njihov izvor

Slovensko ime	Nemško ime
Ljubljana	Laibach
Maribor	Marburg/Marburg an der Drau
Celje	Cilli

Tabela 1: Nemška imena mest

2.1. Laibach

Ime Laibach se v pisnih virih prvič omenja v listini, ki je nastala na Koroškem in jo zgodovinarji datirajo v čas od maja do oktobra leta 1144. S to listino je plemeniti Henrik de Trimian po pooblastilu svojega strica Amilberta iz Kollnizta pri Šentpavlu na Koroškem predal neko posest na Spodnjem Avstrijskem samostanu v Reichersbergu ob reki Inn. Med pričami je na drugem mestu naveden *Odalricus de Laibach*,

¹ Statistični urad Republike Slovenije: Prebivalstvo po naseljih, podrobni podatki, Slovenija, 31. december 2007.

frater ducis, torej Ulrik iz Ljubljane, brat vojvodov. Ljubljana (Laibach) je bilo tedaj ime glavnega gradu obsežne posesti Spanheimov na Kranjskem, kjer je živel brat koroškega vojvode, Henrika.

Izvor imena Ljubljana ima več različnih interpretacij, ime Laibach pa naj bi izviralo iz besede *Labach*, kar v stari bavarščini pomeni močvirnat svet.²

2.2. Marburg

V začetku 12. stoletja so Franki na današnji Piramidi³ postavili grad, da bi Dravsko dolino lažje varovali pred vpadi Madžarov. Grad se je imenoval *Marchburch* in je prvič omenjen 20. oktobra 1164. Ime gradu izvira iz besedne zveze *grad v marki*⁴ oz. v nemščini *Burg in der Mark*, iz česar so se razvila imena *Markpurg*, *Markburg* in kasneje *Marburg*.

Maribor se kot mesto (*civitas Marpurg*) prvič omenja v listini z dne 4. decembra 1254. Slovensko ime pa se prvič pojavi v delu Stanka Vraza, in sicer v pismu Ljudevitu Gaju 10. novembra 1836. Vraz je ime priredil iz nemškega Marburga, in sicer je sprva uporabljal ime Marbor, nato pa le še Maribor.⁵

2.3. Cilli

Prva naselbina je nastala že v hallstattski dobi.⁶ V keltski dobi so jo poimenovali *Keleia*. V rimski dobi, v času cesarja Klavdija (41-45), je naselbina dobila mestne pravice in ime *Municipium Claudia Celeia*. Srednjeveško Celje (Cylie) je bilo prvič omenjeno v Admontski kroniki,⁷ ki je nastala med letoma 1122 in 1137.

² Pošta Slovenije:

<http://www.posta.si/opis-postnega-ziga/200/850-let-prve-omembe-Ljubljane?nodeid=534>

³ Grič v Mariboru

⁴ V frankovski državi večja grofija ob državni meji

⁵ Wikipedia: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Maribor>

⁶ 1. stoletje pred našim štetjem

⁷ Admont, kraj v Avstriji

V srednjem veku so vzpon doživeli Žovneški gospodje, plemiška in vladarska rodbina. Celje je leta 1333 postalo njihov rodbinski sedež. Leta 1341 je cesar Ludvik Bavarski povzdignil Ulrika I. v grofa in rodbino poimenoval Celjski grofje, oz. »die Grafen von Cilli«. Od takrat naprej se je nemško ime mesta vedno bolj uveljavljalo.¹

3. Analiza primerov rabe

Cosmas II je referenčni korpus² nemškega jezika z obsegom 3,2 milijarde besed. Zajema časopise, stvarno in strokovno literaturo ter leposlovje iz Nemčije, Avstrije in Švice od leta 1772 do danes. *Cosmas II* združuje 86 korpusov, organiziranih v 9 arhivov. Pri analizi primerov rabe sem uporabljala glavni arhiv (Archiv der geschriebenen Korpora), ki je največji.

Ime Laibach se v korpusu pojavi 9097-krat. Po več kot tisoč zadetkov se pojavi v avstrijskih časopisih (*Die Presse*, *Kleine Zeitung*, *Neue Kronen-Zeitung* in *Salzburger Nachrichten*). Besedila so s področja politike, gospodarstva, kulture, športa in potovanj.

Primer 1:

Schon während seines Musikstudiums in Laibach wurde er nach einem Probedirigat, Assistent der Slowenischen Philharmonie, deren Chef er 1974 bis 1981 werden sollte (*Kleine Zeitung*, 16. 4. 2000).

Primer 2:

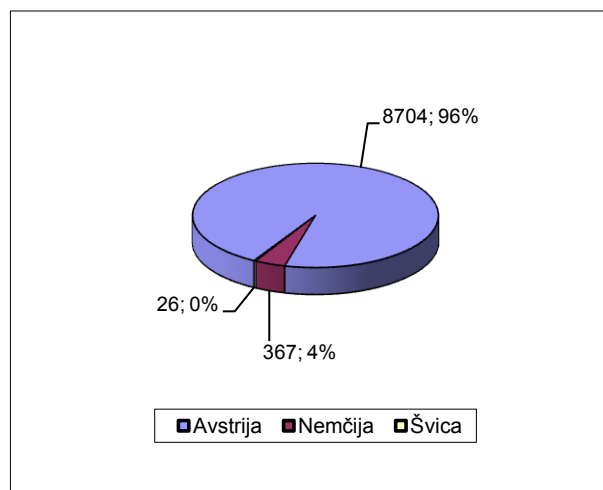
Diese Hoffnung wird durch den Umstand genährt, dass das politisch-militärische Aufsichtskomitee der NATO derzeit in der Hauptstadt Laibach tagt erstmals außerhalb von Brüssel (*Salzburger Nachrichten*, 11. 10. 1996).

Ostali zadetki, ki niso iz besedil namenjenih avstrijskim bralcem, so večinoma iz zgodovinskih besedil:

Primer 3:

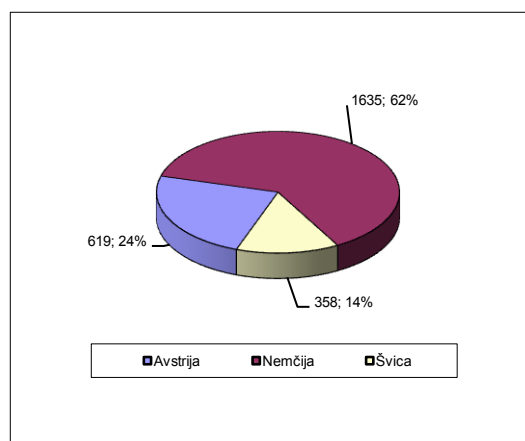
1813 als Generalgouverneur nach Laibach und Rom und endlich als Gesandter nach Neapel geschickt, intrigierte er bereits nach allen Seiten gegen Napoleon, den er durch eine Regentschaft Marie Luisens ersetzen wollte (Nemška Wikipedia, 2005).

Analiza primerov je pokazala, da se velika večina nemške oblike imena pojavlja v besedilih namenjenih avstrijskim bralcem.

Graf 1: Število zadetkov za ime Laibach v posameznih državah

Ime Ljubljana se pojavi le 2612-krat, pri čemer je največ zadetkov iz besedil namenjenih bralcem iz Nemčije.

Graf 2: Število zadetkov za ime Ljubljana v posameznih državah

Število zadetkov za ime Marburg (15.493) ni relevantno, saj mesto s tem imenom obstaja tudi v Nemčiji. Zato sem zadetke omejila na 100, jih pregledala in ugotovila, da se jih 24 nanaša na Maribor. 23 jih je iz avstrijskih časopisov, eden pa iz nemške Wikipedije, in sicer iz besedila, ki opisuje zgodovino Lenda, 4. okrožja mesta Gradec.

Primer 1:

Nicht vergessen wurde die slowenische Volksgruppe: Junge Musiker und Tänzer der "Folklorna Skupina" aus Marburg führten Tänze und Gesänge aus dem slowenischen Kulturgut auf (*Kleine Zeitung*, 2. 10. 2000).

Primer 2:

¹ Celje: <http://www.celje.si/sl/ocelju/zgodovina>, Celjski grofje: http://sl.wikipedia.org/wiki/Celjski_grofje

² Temeljna vrsta korpusov, ki predstavlja celovito podobo jezika.

Von hier verteilen sich die Bahnlinien nach Norden (Bruck an der Mur, Wien, Linz, Salzburg und auch Villach), Osten (zur Aspangbahn), Süden (Staatsgrenze, Marburg, Laibach) sowie in die Weststeiermark (Voitsberg, Deutschlandsberg) (Nemška Wikipedia, 2005).

Iskala sem tudi po nizu »Marburg an der Drau« in našla 33 zadetkov, od katerih jih je 15 iz avstrijskih časopisov, 3 iz nemških časopisov in 15 iz nemške Wikipedie.

Primer 3:

1859 wurde der Bischofssitz nach Marburg an der Drau (Slowenien) verlegt (Nemška Wikipedia, 2005).

Ime Maribor ima v korpusu 1833 zadetkov, največ (876) jih je iz avstrijskih besedil.

Tudi število vseh zadetkov za ime Cilli (1139) ni relevantno, saj je to tudi nemško žensko ime. Ponovno sem se omejila na 100 naključnih zadetkov in ugotovila, da se jih le 13 nanaša na Celje. Od tega sem jih 9 našla v avstrijskih časopisih, v nekaj primerih se ime Cilli v oklepaju pojavi poleg imena Celje. 4 zadetki pa so iz nemške Wikipedie in so iz besedil, ki govorijo o zgodovini Slovenije ali o Celjskih grofih.

Primer 1:

Der Wirtschaftswissenschaftler aus Cilli, der alte und bald wieder neue Regierungschef Sloweniens, kann Koalitionspartner geschickt auf Linie bringen (Die Presse, 17. 10. 2000).

Primer 2:

Knapp 1800 Aussteller aus 30 Ländern werden bei der heurigen 31. Internationalen Handwerksmesse Celje (Cilli) in Slowenien erwartet, die vom 11. bis zum 20. September stattfindet (Kleine Zeitung, 26. 8. 1998).

Primer 3:

Ulrich von Cilli¹ konnte sich gegen Eyczing durchsetzen und übernahm die Erziehung des Knaben (und damit auch die faktische Regentschaft im Erzherzogtum Österreich) (Nemška Wikipedia, 2005).

Ime Celje se pojavi 1168-krat, od tega 724-krat v besedilih, ki so namenjena avstrijskim bralcem.

4. Zaključek

Na podlagi analize sem ugotovila, da se nemške oblike imen slovenskih mest v veliki večini pojavljajo le še v besedilih, ki so namenjena avstrijskim bralcem. Zanimivo bi bilo

raziskati, kaj so razlogi za to, lahko pa predvidevam, da sta razloga bližina Avstrije in skupna zgodovina pod Avstro-Ogrsko med letoma 1867 in 1918.

V nemških in švicarskih besedilih se nemška imena pojavljajo redko. Ta besedila so največkrat zgodovinska, opisujejo slovensko zgodovino, ime Cilli pa se pogosto pojavlja v besedni zvezi »die Grafen von Cilli«, kjer v nemških besedilih ne moremo uporabiti imena Celje. Svoje ugotovitve lahko potrdim z besedami avtorjev Grah in Klinar (2005: 17): »V zgodovinskem kontekstu se sicer še lahko odločimo za nemška imena Laibach, Marburg, Cilli, Pettau, itd., /.../, vendar so nujna le pri citatih, npr. »Heut Grafen von Cylli und nimmermehr«, »Laibacher Zeitung.«

Pri prevajanju v nemščino moramo torej vedeti, kdo bo ciljna publika prevoda. Če so to Avstrijci, se lahko odločimo za nemška imena slovenskih mest, saj so »še v ljudski zavesti« (Grah, Klinar 2005: 58), če pa so to Nemci ali Švicarji, se je bolje odločiti za slovensko ime, razen če je besedilo zgodovinsko.

5. Gradivo in literatura

Cosmas II. Dostopno na <http://www.ids-mannheim.de/cosmas2/> (4.-14. 12. 2009).

Grah, Käthe in Stanko Klinar, 2005: *Slovenski toponimi v nemških besedilih*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Delo. Dostopno na <http://www.delo.si/clanek/o131265> (5. 12. 2009).

Pošta Slovenije. Dostopno na <http://www.posta.si/opis-postnega-ziga/200/850-let-prve-omembe-Ljubljane?nodeid=534> (5. 12. 2009).

Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.

Wikipedia. Dostopno na <http://sl.wikipedia.org/wiki/Maribor>, <http://sl.wikipedia.org/wiki/Celje> (5. 12. 2009) in http://sl.wikipedia.org/wiki/Korpus_%28jezikoslovje%29 (14. 12. 2009).

¹ Celjski grof (1406-1456)

3. Terminologija

Območje ali področje

Tina Benčina

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
tina.bencina@gmail.com

Izveček

Članek se ukvarja z razliko pomenov besed »območje« in »področje« oziroma s prevajanjem angleške besede »area« v slovenščino. Namen članka je s pomočjo definicij v enojezičnih, dvojezičnih in strokovnih slovarjih ugotoviti, ali se besedo »območje« uporablja le v pomenu geografske regije in ali se beseda »področje« nanaša le na določeno strokovno domeno in se ne uporablja za označevanje površine. Članek se osredotoča tudi na trenutno rabo, pri čemer se opira na korpus FidaPLUS, ter ponudi ustrezne rešitve za prevod besede »area« iz angleščine v slovenščino.

1. Uvod

Pri prevajanju sem že večkrat naletela na težavo pri prenosu besede »area« v slovenščino, saj nisem bila prepričana, ali lahko besedi »področje« in »območje« uporabljam kot sinonima in ju med seboj zamenjujem. V tem članku bom poskusila raziskati, če je »področje« besede »območje« res omejeno le na geografijo in če se na našem »območju« beseda »področje« uporablja le, ko gre za strokovne domene. Zanima me, kako pazljivi moramo biti pri prevajanju besede »area« iz angleščine v slovenščino. Poskušala bom ugotoviti, ali je stroga delitev obeh besed res nujno potrebna ali sta besedi sinonima. Pri tem si bom pomagala s slovarji, ki naj bi to normativno določali, in s korpusom FidaPLUS, kjer bom lahko opazovala trenutno rabo. Pričakujem, da niti v slovarjih niti v korpusu ne bo opaziti ostre meje med obema izrazoma, saj sem do sedaj opazila neizključujočo rabo obeh besed.

2. Slovarji

2.1. Slovar slovenskega knjižnega jezika

Na začetku bi rada preverila, kaj pri besedah območje in področje piše v Slovarju slovenskega knjižnega jezika:

Obmóčje -a s (o) navadno s prilastkom **1. ozemlje** z določenimi značilnostmi: alpsko območje; gozdната območja Slovenije; **2. prostor**, v katerem ima kaj svojo moč, vpliv: merilno območje instrumenta; **3. dejavnost, dejavnosti**, kjer kdo opravlja svoje delo; **področje**: delovno območje poravnalnih svetov.

Podróčje -a s (o) navadno s prilastkom **1. ozemlje** z določenimi značilnostmi: alpsko področje Slovenije; gozdната področje; **2. prostor**, v katerem ima kaj svojo moč, vpliv; **območje**: področje sevanja; področje privlačnih sil planetov; **3. celota pojavov, stvari, na katero se nanaša, je usmerjeno človekovo delovanje, ustvarjalnost**: opredeliti področje znanosti; njegovo raziskovalno področje je fotosinteza; **4. anat. omejen del telesne površine, določen po organu, delu telesa ali kaki drugi značilnosti**: kolčno področje (SSKJ 1997).

Že takoj lahko opazim, da sta prva pomena pri obeh besedah identična, gre za določeno ozemlje. Podobni so tudi zgledi rabe. Pomena pod drugo točko sta prav tako enaka,

razlikujeta se le v zgledih rabe. Pri tretji točki pa se pojavijo razlike v definicijah, vendar je pomen podoben. Pri »območju« gre za dejavnost, pri »področju« pa je to razloženo kot celota pojavov in stvari, na katero se nanaša in je usmerjeno človekovo delovanje, torej spet določena dejavnost.

Iz obeh definicij lahko sklepam, da SSKJ obeh besed pomensko ne ločuje in pri obeh celo uporablja iste zglede rabe.

Bolj pa so ti dve besedi med seboj ločevali prejšnji slovarji: »Slovenski slovarji od Wolf-Pleteršnikovega Slovensko nemškega slovarja (1894) preko Glonarjevega Slovarja slovenskega jezika (1936) pa do Slovenskega pravopisa (1950) besedi območje in področje še ločujejo in prinašajo v prvinskem pomenu (čeprav se že pri Pleteršniku čuti težnja po prekrivanju: območje = die Machtsphere; področje = der Wirkungskreis, das Ressort, npr. tudi das Staatsgebiet)«. Tako Glonar kot SP 1952 še dosledno ločujeta pomena: *območje* je prostor, nad katerim ima kdo svojo moč (Glonar), *oz. območje* je ozemlje (SP); *področje* pa je delokrog (SP 52, čeprav besedo delokrog odsvetuje kot »spačenko«). Slovenski pravopis 1962, ki besedo območje še vedno prinaša zgolj v prvotnem pomenu (ozemlje), pa že nakazuje začetke močnejšega pomenskega prekrivanja besed območje in področje, saj pod geslom *področje* navaja zveze: v/na mestnem področju, delovno področje, poslovno področje, vplivno področje, področje nizkega pritiska (Kaluža 2008).

2.2. Slovenski pravopis

Ker je Slovenski pravopis 2001 izšel precej let kasneje kot SSKJ, morda prinaša že kakšno spremembo:

obmóčje -a s (o) ~ zdravstvene postaje; ~ zunaj zemeljske težnosti; slovensko jezikovno ~ področje; raziskave s humanističnega ~a → področja; publ.: ~ med Črnim morjem in Baltikom ozemlje; na ~u Alp v Alpah; na ~u blizu jezera; poud. izviti se iz ~a družine |iz oblasti, vpliva|

podróčje -a s (o) alpsko ~ Slovenije; vremen. ~ visokega zračnega tlaka; publ. vplivno ~ |ozemlje, nad katerim ima, uveljavlja določena država gospodarski, politični vpliv|; izginiti iz vidnega ~a območja; opredeliti ~ znanosti; omejiti ~ dejavnosti; publ. sodelovati na ~u planiranja pri planiranju (SP 2001).

Primeri rabe v SP 2001 nakazujejo sinonimijo obeh besed oz. prekrivnost njunih pomenskih polj. Beseda »področje« se glede na SP lahko uporablja v geografskem smislu, prav tako pa

se lahko tudi beseda »območje« uporablja v smislu stroke oz. domene.

2.3. Angleško-slovenski slovar

Ker se v tem članku ukvarjam tudi s problematiko prevajanja besede »area« iz angleščine v slovenščino, me je zanimalo, kakšne rešitve ponuja angleško-slovenski slovar:

area [ɛ'əriə] noun površina, ploskev; ograjeni prostor pred hišo; ozemlje, pokrajina; figurativno torišče, področje; residential ~ stanovanjska četrt; danger ~ nevarno področje; military covered ~ obstreljevano področje; ~ steps zunanje stopnice v podprtilčje; mush ~ področje slabega sprejema (radio, TV) (Veliki angleško-slovenski slovar 1997).

area 1. območje, predel, cona; prostor; teritorij, ozemlje; pokrajina; okoliš; četrt, soseda many areas of Africa have suffered drought mnogo predelov Afrike je prizadela suša / the area of Ireland ozemlje Irske / the London area londonski okoliš / a no-smoking area prostor za nekadilce / a residential area stanovanjska četrt / a self-enclosed area TRG. enklava 2. področje, domena, torišče; sektor that's not my area to ni moje področje / area of jurisdiction območje pristojnosti / an area of concern razlog za skrb 3. površina; ploskev the farm was 50 km2 in area kmetija je merila 50 kvadratnih metrov / the area of a sphere površina krogle 4. zunanji vhod v klet 5. RAČ. področje (v pomnilniku) 6. MED. {o možganih} predel, area (Veliki angleško-slovenski slovar Oxford 2005-2006).

Opazim lahko, da Gradov slovar kot prevodno ustreznico besede »area« poleg ostalih ponuja le »področje« in ne »območja« in pri tem s primeri rabe nakazuje uporabo besede »področje« v bolj geografskem smislu (nevarno področje ipd.). Medtem pa Oxfordov slovar kot ustrezni rešitvi ponudi obe besedi in obenem jasno razlikuje med njunima pomenoma. Besedo »področje« torej uporabi kot sinonim besede »domena«, pri besedi »območje« pa je jasno razviden geografski pomen.

2.4. Geografski terminološki slovar

V najnovejšem geografskem terminološkem slovarju pod iztočnicama območje in področje piše:

območje –a s **1.spl.geogr.** ozemlje z določenimi skupnimi značilnostmi **S:areál** (2), področje, predel (1), teritorij (2) **2.spl.geogr.** prostor, kjer ima določen pojav svojo privlačnost, vpliv

področje –a s **spl.geogr., neutr.** → območje (1) (Geografski terminološki slovar 2005).

Beseda »področje« je torej označena kot neustrezna, vendar je pri geslu »območje« podana kot sinonim (S) in nima kvalifikatorja »neustrezno«, kar predstavlja določeno nedoslednost. Vseeno pa lahko zaključim, da je glede na geografski terminološki slovar pri poimenovanju ozemlja primerna le raba besede »območje«, raba besede »področje« pa je neustrezna.

3. Korpus

V referenčnem korpusu slovenskega jezika FidaPLUS bom analizirala tudi rabo obeh besed. S pomočjo ukazov #1področje in #1območje sem pridobila podatka o številu pojavitev obeh besed. Pri obeh se pojavi 100.000 zadetkov. Ker sem nekako morala raziskati, s katerimi besedami se preučevani besedi pojavljata, sem naredila selekcijo in se odločila, da bom opazovala le statistične pojavitve eno mesto za besedama »področje« in »območje«. Menim, da to zadostuje, saj se bom na ta način osredotočila predvsem na zveze tipa »območje Goriške«, »področje prava« ipd.

Ker me zanima le, ali so to besede z geografske domene ali se nanašajo na ostale stroke, bom v spodnji tabeli predstavila le samostalniške in pridevniške besede, saj predlogi, glagoli ipd. za mojo raziskavo niso relevantni. V tabelo sem vpisala 15 najpogostejših (z že prej omenjenimi izjemami).

OBMOČJE

BESEDA	ŠT. POJAVITEV
nekdanji	2302
občina	1923
visok	1021
znanje	936
Slovenija	837
nizek	619
UNZ	485
krajeven	476
bivši	459
republika	446
mesten	436
Ljubljana	398
upraven	395
celoten	369
Dolenjska	365

Tabela 1: Pojavitve besede »območje«

S pregledom konkordanc sem ugotovila, da so tudi besede, ki same ne izražajo krajevnosti, del besednih zvez, ki krajevnost izražajo, na primer »območje visokega zračnega pritiska«. Edino, kar izstopa, je »območje znanja«. Pri tej pojavitvi pa sem ugotovila, da gre za enega izmed projektov Evropske Unije in se tudi nanaša na geografsko območje.

PODROČJE

BESEDA	ŠT. POJAVITEV
šport	1313
kultura	1036
kmetijstvo	959

varstvo	653
turizem	555
javen	535
izobraževanje	496
socialen	494
delovanje	460
del	404
znanost	377
razvoj	371
življenje	352
zdravstven	333
informacijski	328

Tabela 2: Pojavitve besede »področje«

Iz tabele lahko razberem, da se beseda »področje« večinoma uporablja takrat, ko gre za neko strokovno domeno. Med najpogostejšimi kolokacijami ni niti ene, ki bi se nanašala na geografsko površino.

S pomočjo statistične obdelave korpusa FidaPLUS sem lahko ugotovila, da tudi trenutna raba kaže na dejstvo, da je treba oba izraza med seboj ločevati, saj se očitno razlikujeta v pomenu. Tako je treba, glede na korpus, besedo »območje« resnično uporabljati le v geografskem pomenu, besedo »področje« pa, ko gre za določeno stroko.

4. Sklep

Po pregledu vseh slovarskih definicij in rabe v korpusu lahko zavržem prvotno hipotezo. Očitno je, da trenutna raba kaže tendenco ločevanja pojmov »področje« in »območje«, prav tako pa ti dve besedi ločuje najnovejši geografski terminološki slovar in najnovejši angleško-slovenski slovar Oxford. Očitno sta oba temeljna slovarska vira za slovenski jezik (SSKJ in SP 2001) glede definicij in rabe obeh besed zastarela. Pričakovala sem, da sta obe besedi sinonima in ju v besedilu lahko zamenjujemo ter se s tem izognemo ponavljanju, vendar je predvsem korpus FidaPLUS podal drugačno sliko. Pri prevajanju besede »area« v slovenščino je torej treba paziti, na kaj se beseda nanaša in jo temu ustrezno prevesti s pravilnim izrazom. Pri tem se ne smemo preveč zanašati na SSKJ, saj očitno novejši strokovni viri (Geografski terminološki slovar) obe besedi ločujejo in njuna pomena nista tako identična, kot to prikazuje SSKJ.

5. Literatura

- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 1997: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Korpus slovenskega jezika FidaPLUS: <<http://www.fidaplus.net.>>. (Dostop 5. 12. 2009.)

- Kaluža, Ludvik, 2008: Področje:območje. *Varilna tehnika* 57/3. 16-17.
- Kladnik, Drago, Franc Lovrenčak, Milan Orožen Adamič 2005: *Geografski terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika.
- Krek, Simon, ur., 2005–2006: *Veliki angleško-slovenski slovar Oxford*. Ljubljana: DZS.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- Toporišič, Jože, 2001: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: SAZU in Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Prevodi izrazov s področja strojne opreme v programu Lavalys EVEREST

Denis Ozebek

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
ozebek1@gmail.com

Izveček

Članek ocenjuje primernost prevedenih izrazov s področja računalniške strojne opreme v diagnostičnem programu Lavalys EVEREST. Na podlagi 20 primerov bom ugotavljal, ali prevodne ustreznice sovpadajo z rabo v slovenskem prevodu operacijskega sistema Microsoft Windows, v besedilnem korpusu FidaPLUS ter v srednješolskem učbeniku za informatiko. Predvidevam, da bo terminologija programa usklajena z rabo v operacijskem sistemu.

1. Uvod

Lavalys EVEREST je računalniški diagnostični program, s pomočjo katerega uporabnik lahko nadzoruje stanje strojne ter programske opreme svojega računalnika. Raba je razširjena predvsem med navdušenci in sistemskimi administratorji, ki morajo v podjetjih zagotoviti brezhibno delovanje računalnika. Predpostavljam, da se bo računalniška terminologija programa ujemala s tisto v operacijskem sistemu Windows. Pri svojem delu sem uporabljal najnovejši operacijski sistem podjetja Microsoft, Windows 7. Prevod le-tega najverjetneje temelji na prevodih starejših operacijskih sistemov podjetja, ki jih, predpostavljam, nadgrajuje in izboljšuje.

Omeniti je potrebno, da sem uporabljal (angleški) Windows s ti. slovenskim jezikovnim paketom, in ne različice, ki je že v osnovi poslovenjena. Možno je, da se prevoda razlikujeta.

Da bi uporabnik kar najhitreje in točno prepoznal informacije, ki mu jih ponuja program, morajo te biti izražene s termini, ki jih uporabnik že pozna in se z njimi srečuje pri vsakdanjem delu. Okolje, ki ga največkrat vsakodnevno uporabljamo, pa je Microsoft Windows. (<http://marketshare.hitslink.com/>). "Danes je kar pomemben del slovenskega računalniškega izrazja nastal (tudi) po zaslugi prevedenih Microsoftovih programov" (Oter 2002: 335).

2. Definicije

FidaPLUS: "Korpus FidaPLUS je referenčni korpus (zaenkrat le pisnega) slovenskega jezika. Obsega približno 621.150.000 besed iz različnih virov jezika vsakdanje rabe, predvsem časopisov, revij, strokovne ter leposlovne literature, interneta ter besedilnega drobiža" (Arhar in Gorjanc 2007: 96).

Leksem: beseda kot nosilec pomena (iz SSKJ).

Operacijski sistem: "Operacijski sistem je osnovni program računalnika. Običajno je sestavljen iz jedra, ki upravlja računalnik in skrbi za njegovo zanesljivo delovanje, in uporabniškega vmesnika, ki jedro približa uporabniku" (Wechtersbach 2005: 136).

Termin: beseda, besedna zveza, ki poimenuje pojme določene stroke, panoge, strokovni izraz (SSKJ).

3. Teoretično

3.1. Zakaj sloveniti programsko opremo?

Hladnik v svojem članku zapiše, da se podjetje Microsoft kljub svojemu monopolnemu položaju zaveda pomena nacionalnega jezika, svoje izdelke pa sloveni predvsem iz ekonomskih razlogov (1998: 13). Zato je pričakovati, da bo tudi podjetje Lavalys kakovosti prevodom svojih programskih rešitev posvetilo zadostno mero pozornosti. Iz raziskave M. Oter (2002: 336) je razvidno, da se slovenski kupci oz. večje organizacije (za katere je namenjen tudi program EVEREST) ob možnosti izbire med angleško in slovensko različico programske opreme večkrat odločijo za slednjo.

3.2. Računalniško izrazje

Ob nastajanju novega izrazja se pojavijo sopomenski pari ali celo več leksemov, ki se nanašajo na isti denotat, na isto pojavnost. Ti /.../ se v jeziku pojavijo, ker se ob vdoru (v našem primeru) angleških poimenovanj jezik ne uspe takoj odzvati, zato se po eni strani prične angleški izraz ustaljevati, počasi pa se pričnejo pojavljati tudi že slovenske ustreznice, ki jih je včasih lahko tudi več, če prvi poslovenjeni predlog ni najboljši" (Oter 2002: 343).

Pričakujem, da se bom tudi sam pri ocenjevanju ustreznosti prevedenih izrazov programa srečal z leksemi, ki se nanašajo na isto pojavnost.

4. Metode dela

Najprej sem iz programa s področja strojne opreme izbral 20 izrazov, ki so prisotni tudi v operacijskem sistemu. Nato sem njihovo rabo opazoval še v učbeniku za informatiko. Če so se pojavile nedoslednosti, sem upošteval vse možne variante (npr. v primeru *disk*, *trdi disk*, *fizični disk*). Na koncu sem

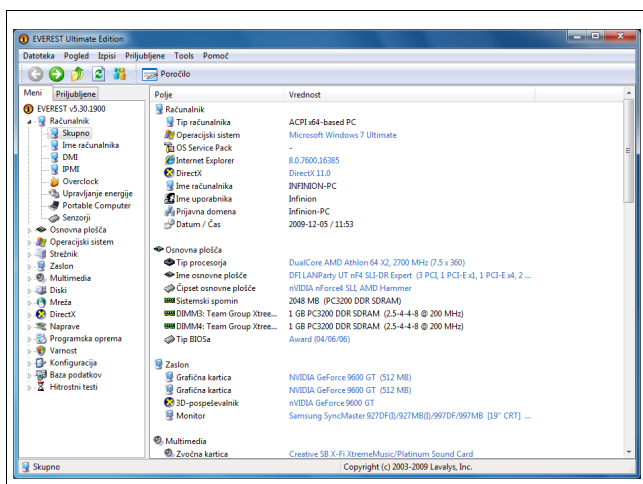
pogostost rabe vseh možnih slovenskih ustreznice preveril v korpusu FidaPLUS. Če so bile vse prevodne ustreznice enake – tako pri prevodu programa EVEREST kot pri učbeniku ter v operacijskem sistemu, frekvence v korpusu nisem preverjal. Ustreznost v programu uporabljene rešitve sem ocenil na podlagi podatkov o frekvenci pojavitve relevantnih zadetkov v korpusu ter glede usklajenosti s terminologijo v operacijskem sistemu.

4.1. Gradivo

Kot vir izrazov iz izvornika (v angleščini) in njihovega prevoda mi je služila jezikovna datoteka programa (lang_si.txt), ki se nahaja v poddirektoriju namestitvene mape (Lavalys/EVEREST Ultimate Edition/Language). Iz komentarjev na začetku datoteke je razvidno, da je avtor prevoda Zdenko Dolar, prevod pa je bil zadnjič posodobljen 23. avgusta 2009. Pri raziskovanju sem uporabljal trenutno najnovejšo javno dostopno različico programa (5.30.1900).

4.2. Izbira izrazov

Najprej sem v grafičnem uporabniškem vmesniku programa (Slika 1) iz kategorije *Računalnik* in podkategorije *Skupno* izbral izraze. Sledilo je preverjanje doslednosti rabe izraza v slovenski jezikovni datoteki programa. Uporabil sem le tiste lekseme, ki jih je bilo mogoče najti tudi v vgrajenem sistemu pomoči za operacijski sistem Windows, *Pomoč in podpora*. Druge morebitne različice sem poiskal še v srednješolskem učbeniku za informatiko. Omejil sem se na 20 izrazov in jih nato umestil v naslednje kategorije: *matična plošča*, *procesor*, *pomnilniške enote*, *izhodne enote*, *vhodne enote* in *razširitvene kartice*.

Slika 1: Grafični uporabniški vmesnik programa EVEREST

5. Primerjava prevodnih ustreznice

5.1. Razhajanja

5.1.1. Matična plošča

Motherboard: Za ta izraz v slovenščini obstajata dve prevodni ustreznici: *matična plošča* in *osnovna plošča*. Program uporablja slednjo, v operacijskem sistemu in učbeniku pa se pojavlja prva. Glede na korpus je raba izenačena.

Slot: Program uporablja *podnožje*, učbenik in operacijski sistem pa prevodno ustreznico *reža*. Pri iskanju po korpusu sem se moral omejiti na računalniško revijo Monitor, saj ima beseda *reža* več pomenov in bi bilo število relevantnih zadetkov težje ugotoviti. Iz podatkov je razvidno, da sta izraza v slovenščini konkurenčna.

USB device: Pri prevajanju tega izraza se program in operacijski sistem razhajata le v načinu tvorjenja – pri programu *USB-naprava* (levi prilastek in vezaj), pri operacijskem sistemu pa *naprava USB* (neujemalni desni prilastek). Raba v korpusu je v prid obliki z desnim prilastkom (163 zadetkov), medtem ko je zveza *USB-naprava* komaj prisotna (5).

5.1.2. Processor

CPU: V programu je mogoče najti neprevedeno kratico *CPU* ter bolj splošen izraz *procesor*. Poleg slednjega v učbeniku in operacijskem sistemu opazimo še besedno zvezo *centralna procesna enota* in njeno kratico *CPE*. V rabi prevladuje izraz *procesor*.

CPU Clock: V programu in učbeniku zasledimo *takt procesorja*, v operacijskem sistemu pa *hitrost procesorja* oz. *hitrost CPE*. V FidiPLUS je največkrat uporabljena zveza *hitrost procesorja*.

5.1.3. Pomnilniške enote

Hard Disk Drive: Od vseh 20 izbranih primerov je za ta termin obstajalo največ konkurenčnih izrazov v slovenščini. Prevajalec programa nedosledno uporablja *disk*, *trdi disk* in *fizični disk*, učbenik navaja *disk* oz. *diskovni pogon*, operacijski sistem pa omenja kar štiri izraze: *disk*, *trdi disk*, *diskovni pogon* in *pogon trdega diska*. Tudi pri preverjanju rabe tega izraza sem se moral v korpusu omejiti na revijo Monitor, saj se beseda *disk* lahko nanaša še na številne druge pomene. Najpogosteje je bil uporabljen *disk* (14338), sledi *trdi disk* (3248), *diskovni pogon* (123), *fizični disk* (18) in *pogon trdega diska* (6). Vsekakor je v tem primeru potrebno pograjati Microsoftov program za pomoč uporabnikom. Uporablja kar štiri besede oz. besedne zveze z istim denotatom.

Optical Drive: Program uporablja *optični disk*, učbenik in Windows pa *optični pogon*. Razlika v pogostosti rabe je zanemarljiva.

RAM: Slovenski prevod programa EVEREST dosledno uporablja angleško kratico, medtem ko v operacijskem sistemu najdemo tudi opisno različico - *bralno-pisalni pomnilnik*. Enkrat samkrat se v sistemu *Pomoč in podpora* pojavi tudi

besedna zveza *bralni-pisalni pomnilnik*.¹ Učbenik predlaga še *delovni pomnilnik*. Po rabi prevladuje kratica *RAM* (3603), sledita *delovni pomnilnik* (242) in *bralno-pisalni pomnilnik* (19). Iskanje zveze *bralni-pisalni pomnilnik* ni vrnilo zadetkov.

5.1.4. Izhodne enote

Monitor: Program in operacijski sistem uporabljata kar tujko *monitor*, medtem ko Wechtersbach v učbeniku priporoča termin *prikazovalnik* (2005: 127). Raba slednjega je sicer relativno pogosta (447 zadetkov), vendar zanemarljiva v primerjavi z *monitorjem* (19491).

5.1.5. Vhodne enote

Keyboard: Medtem ko v učbeniku in sistemu za pomoč uporabnikov lahko preberemo o *tipkovnici*, program uporablja izraz *tastatura*.

Scanner: Program uporablja tujko *skener*, učbenik in operacijski sistem pa besedno zvezo *optični bralnik*.

5.1.6. Razširitvene kartice

Network adapter: V programu je uporabljena prevodna ustreznica *mrežna kartica*, iz korpusnih podatkov ter operacijskega sistema pa je razvidno, da bi bil bolj primeren izraz *omrežna kartica*.

5.2. Sovpadanja

Leksemi, ki so bili dosledno uporabljeni v vseh treh opazovanih okoljih: v programu, učbeniku in operacijskem sistemu:

Matična plošča: *BIOS* (BIOS) in *cache* (predpomnilnik), izhodne enote: *printer* (tiskalnik), vhodne enote: *mouse* (miška), razširitvene kartice: *audio adapter* (zvočna kartica), *graphics controller* (grafična kartica) in *modem* (modem).

6. Zaključek

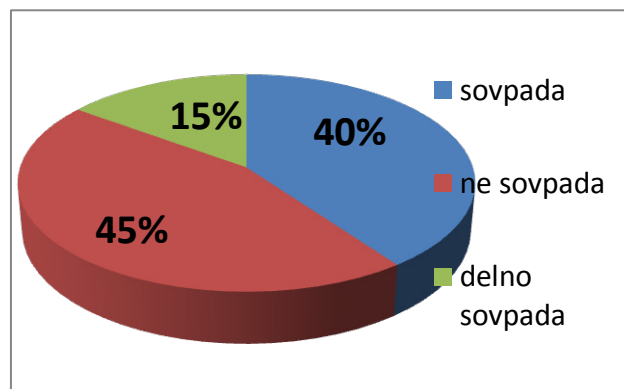
Od skupno 20 izbranih izrazov je slovenski prevod programa EVEREST popolnoma sovpadal s terminologijo v operacijskem sistemu Windows v 8 primerih, v 3 primerih delno (program je uporabljal enega izmed izrazov, ki so prisotni tudi v OS²), v 9 primerih pa je odstopal (Graf 1).

Čeprav je število izbranih izrazov relativno majhno, so se pokazala velika razhajanja med termini v programu ter v operacijskem sistemu.

Iz nekaterih primerov je razvidno (npr. pri *tastaturi*, *fizičnem disku* in *USB kontrolerju*), da se je prevajalec

programa ravnal po lastnem jezikovnem občutku in ne po preišljeni izbiri ustreznice glede na rabo.

Tezo, da je terminologija programa Lavalys EVEREST usklajena s tisto v operacijskem sistemu, je torej potrebno ovreči.

Graf 1: Sovpadanje izrazov prevoda programa EVEREST z operacijskim sistemom Windows (v odstotkih)

7. Literatura

Arhar, Špela in Gorjanc, Vojko, 2007: Korpus FidaPLUS: nova generacija slovenskega referenčnega korpusa. *Jezik in slovnostvo* 52/2. 95-110.

Hladnik, Miran, 1998: Računalniška slovenščina. *Razgledi* 11. 13-14.

Lavalys – Comprehensive IT Security and Management. <<http://www.lavalys.com/products.php?ps=UE&lang=ee&page=1>> (6.12.2009)

Market share for browsers, operating systems and search engines. <<http://marketshare.hitslink.com>> (6.12.2009)

Oter, Mija, 2002: Izbiranje jezika v računalniškem izrazju. *Slavistična revija* 50/3. 333-348.

SSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika. <<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>> (6.12.2009)

Wechtersbach, Rado, 2005: *Informatika: Učbenik za srednje izobraževanje*. Ljubljana: Saji.

¹ Verjetno gre za tiskarsko napako.

² OS - operacijski sistem

Slovenske ustreznice angleškega termina *fair play*

Maša Rožanc

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
masa.rozanc@gmail.com

Izvleček

Članek obravnava prevodne ustreznice angleškega termina *fair play* in poskuša ugotoviti, katera izmed njih se najbolj približa širokemu pomenu, ki ga beseda nosi v angleškem jeziku. Pogledali bomo rešitve, ki jih predlagajo slovarji in ugotovitve primerjali z dejansko rabo, zabeleženo v korpusih. Ugotovitve bomo kritično ovrednotili, pri čemer si bomo pomagali s korpusi slovenskega jezika, slovarskimi priročniki in članki s področja športa.

1. Uvod

Prevzemanje anglizmov v slovenščino umeščamo na začetek 20. stoletja. Od takrat prihajajo skupaj z novostmi iz predmetnega in pojmovnega sveta, sprva večinoma tehnike in športa, danes vedno pogosteje tudi kot termini iz angleško pisane strokovno-znanstvene literature najrazličnejših področij. Jezikovna kultura kot teoretsko podprta nega knjižnega jezika jih obravnava kot preostale prevzete besede (Korošec 1985): prednost daje izraznim sposobnostim slovenščine, tj. tvorjenju poimenovanj za novosti iz domačih osnov, vendar pa mora biti: 1. domača beseda vsestransko enakovredna in 2. pravočasno tvorjena.

Pri prevajanju pojma *fair play* se pojavlja problem tako pri enakovrednosti slovenske ustreznice kot tudi pri zakoreninjenosti angleškega izraza. Načeloma sicer velja, da se tujk izogibamo, če je to smiselno in mogoče, če obstaja slovenska ustreznica in če bo krog bralcev, ki jim je sporočilo namenjeno, razumel, o čem govorimo, ko uporabimo slovensko ustreznico tujke, a se je izraz *fair play* v slovenskem prostoru že uveljavil in ni pravočasno dobil slovenske ustreznice. Športna stroka rabo angleškega izraza upravičuje z razlago, da zajema *fair play* veliko več kot le pošteno igro, kot bi se glasil dobesedni prevod. »Gre za medsebojno spoštovanje vseh, na katere se odnos nanaša, pravično delitev pridobljenih koristi, dobronamernost v dejanjih oz. neškodljivost posledic, tudi preudarnost, pogum in sočutje so kreposti, ki jih *fair play* predstavlja. Poudariti velja še, da je *fair play* pravzaprav sinonim za splošne moralne norme in humanost v odnosih nasploh in zato lahko tudi šport podredimo splošnim etičnim vrednotam. Iz teh razlogov se športna stroka drži angleške besedne zveze, ki dopušča večjo pomensko širino in gibljivost, hkrati pa ostaja skladna z jezikom športnih igrišč« (Hosta 2004).

V nadaljevanju članka si bomo pogledali angleško razlago pojma in ugotavljali, kako se z njo ujemajo slovenski prevodi. Prav tako bomo v korpusih in na spletu preverili pogostost uporabe angleškega izraza in slovenskih ustreznic. Pričakujemo, da bo angleška raba citata še vedno močno prisotna v slovenskem jezikovnem prostoru.

2. Definiranje izraza *fair play*

Enojezični spletni slovar angleškega jezika YourDictionary definira izraz *fair play* kot: the act or fact of abiding by the rules as in sports or games; fairness and honor in dealing with competitors, customers, etc. Enojezični slovar angleškega jezika Cambridge Advanced Learner's Dictionary pa pojem definira kot: -in sport, when players or teams play according to the rules and no one has an unfair advantage, - fair and honest treatment of people. Iz obeh navedenih razlag je razvidno, da je izraz *fair play* pomensko zelo obsežen. Ne gre zgolj za izraz, ki ga uporablja športna stroka, temveč se nanaša na vsa področja življenja, ko sta na preizkušnji naša poštenost in integriteta. V Velikem angleško-slovenskem slovarju (1997) lahko prevod izraza najdemo med razlago gesla *fair*, kjer je pojem *fair play* definiran kot poštena igra in nepristranost, ter med razlago gesla *play*, kjer je definiran kot pošteno ravnanje. Ne navaja pa možnosti ohranitve angleškega zapisa. Že v samem slovarju lahko torej opazimo nedoslednost.

2.1. Prenos terminologije

Posamezne jezikovne skupnosti pri prenosu strokovne terminologije uporabljajo različne strategije – na začetku izraze enostavno citirajo, kasneje jih ali prevzemajo ali adaptirajo ali pa prevajajo in ustvarjajo nove domače izraze (Dobovšek Sethna 2007). V našem primeru je citatna oblika "fair play", adaptirana oblika bi bila "fer plej" (v nadaljevanju bomo videli, zakaj v tem primeru ni možna), novi domači izrazi pa so "poštena igra" in "športni duh". »Ob navedeni usodi anglizmov v stiku s slovenščino se v strokah pojavlja še ena težnja: neposlovenjena, citatna raba v slovenskih znanstvenih besedilih. Ta raba izhaja iz sočasnega mednarodnega prestiža angleščine, iz verjetja posameznih strok, da za ubesedovanje znanstvenih besedil slovenščine kmalu ne bomo več potrebovali, in ne nazadnje iz udobnosti, ki jo omogoča nekritično prenašanje izrazov. Kakor koli, citatne besede (izjema so latinizmi v nekaterih strokah, npr. medicina, pravo) se morajo slovenščini prilagoditi vsaj v pisavi in tako postati prevzete besede, del slovenskega besedišča torej. To seveda ni mogoče takrat, ko glasovna oblika nasprotuje slovenskemu jezikovnemu sistemu, zato take besede živijo citatno, dokler se ne ustali slovenska ustreznica« (Kalin

Golob 2008). V našem primeru je torej izraz *fair play* v zapisu nemogoče prilagoditi slovenščini.

3. Raba termina *fair play* in njegovih ustreznice v slovenskem jeziku

3.1. Korpus FidaPLUS in SSKJ

S pomočjo referenčnega korpusa FidaPLUS sem opazovala dejansko rabo izraza *fair play* in njegovih slovenskih ustreznice. Preverila pa sem tudi razlago terminov v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1997). Osredotočila sem se na izraze "fair play", "fer plej", "poštena igra" in "športni duh".

IZRAZ	ŠTEVILO ZADETKOV
fair play	967
fair-play	71
fer plej	6
poštena igra	81
športni duh	214

Tabela 1: Število vseh zadetkov za določeni izraz v korpusu FidaPLUS

Iz tabele je razvidno, da je sodeč po raziskavi v korpusu FidaPLUS najpogosteje uporabljena ravno citatna oblika. *Fair play* ima visoko prednost pred slovenskimi ustreznice. Ta oblika je zelo pogosta predvsem v časopisih Dnevnik in Delo. Naletela sem na dve obliki zapisa, ki ju uporabljajo slovenski mediji. Prva je *fair play* s presledkom in druga *fair-play* z vezajem. V mnogih primerih se ne pojavlja v športnem kontekstu, temveč v kontekstu medsebojnih odnosov in v poslovnem svetu. V slovenskih publicističnih besedilih je torej najbolj uveljavljen citatni zapis. Zadetki kažejo, da je raba splošno priznana v slovenski športni stroki. V Sloveniji imamo namreč neprofitno organizacijo zasebnega značaja *Zavod za fair play in strpnost v športu*. Omenjena organizacija nudi tudi predavanja v sklopu *Fair play šole*. Izraz je torej globoko zakoreninjen. Športna stroka rabo citata utemeljuje s širokim pomenskim spektrom, ki ga izraz nosi. Termin je mednarodno uveljavljen (po svetu se podeljuje veliko nagrad za *fair play*) in nam takoj ponudi točno določene asociacije. Slovenske ustreznice pa pojem zožijo. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1997) najdemo pod geslom *fair play* naslednjo razlago: *šport. pravilni odnosi do soigralcev pri igri, tekmi: igralec ne sme nikoli pozabiti na načelo fair playa; pren. nasprotno politično stranko so pozvali, naj se ravna po enakem fair playu kot oni*. Pod geslom *fair* pa najdemo kot primer tudi izraz *fair igra*, ki je definirana kot: *pog. ki je v skladu z določenimi normami, pravili; spodoben, pošten*. Ta razlaga ne omenja športa. SSKJ torej sugerira rabo angleškega izraza in v svoji razlagi omeni tudi preneseni pomen termina.

Možnost slovenjenega zapisa *fer plej* smo ovrgli že na začetku poglavja, prav tako pa nam FidaPLUS zanj pokaže le šest zadetkov, od tega štiri iz istega časopisa.

Slovenska ustreznica *poštena igra* se v korpusu FidaPLUS pojavi 81-krat, kar je veliko manj od citatne oblike. Zanimivo

je, da sta bila v nekaterih primerih (v časopisu Delo in v časopisu Dolenjski list) uporabljena oba izraza – najprej angleški, potem pa v oklepaju še slovenski. Takšen izid lahko znova utemeljujemo z ožjim pomenskim poljem slovenske ustreznice, ki v rabo ni prišla dovolj hitro, da bi v naših asociacijah nadomestila angleško. V SSKJ naletimo na izraz *poštena igra* med razlago gesla *pošten*, in sicer: *nav. ekspr. ki je v skladu z določenimi normami, pravili*. Razlaga ne namiguje na rabo v športni stroki.

Poglejmo si še rabo slovenske ustreznice *športni duh*, ki ima v korpusu FidaPLUS 214 zadetkov. Rabo te slovenske ustreznice omenja Milan Hosta: »/.../ gre za kompleksen in zahteven pa vendarle samoumeven pojav ustvarjanja tekmovalnega vzdušja, kjer športniki skupaj s sodnikom (če je le ta prisoten) vzpostavijo bolj ali manj ohlapne kriterije razumevanja in uveljavljanja pravil.« »Športni duh je torej najbližje pomenu, ki ga nosi besedna zveza *fair play*« (Hosta 2004). Hosta se na tem mestu osredotoča na pomen, ki mora biti pri prevzemanju tujih besed ohranjen. V slovarju SSKJ ne najdemo izraza *športni duh*.

3.2. Pojavitve na spletu

Izraze sem iskala s pomočjo spletnega brskalnika Google. Pri iskanju ustreznice na spletu se pojavi problem, saj je težko določiti, kolikšen delež najdenih spletnih strani, ki vsebujejo termin *fair play*, je dejansko slovenskih. S pomočjo naprednega iskanja sem se po najboljših močeh potrudila izločiti tujejezične spletne strani, a vseeno ne moremo govoriti o natančnih številkah. Pri raziskovanju sem se znova osredotočila na osnovne edninske oblike izrazov.

Ugotovitve kažejo, da je na slovenskem spletu močno razširjena citatna oblika, saj je bilo zadetkov več kot 20.000. Uporabljajo jo spletni časopisi, javne ustanove, kot npr. šole, pojavlja se na spletnih straneh nekaterih mestnih občin (Celje), uporablja pa jo tudi sama Nogometna zveza Slovenije, kar ponovno priča o splošni razširjenosti in uveljavljenosti termina *fair play*. Največ zadetkov kaže, da je citatna oblika najpogosteje uporabljena v zvezi s športom in tekmovanji. Slovenjena oblika *fer plej* se pojavlja redko, večinoma na spletnih forumih in blogih, kjer je jezik bolj sproščen in se ne ozira vedno na slovnična in pravopisna pravila. *Poštena igra* se pojavi v 909 primerih, največkrat na straneh spletnih časopisov in na forumih. V nekaterih primerih se pojavi kot obrazložitev termina *fair play*. Zanimivo je, da se na spletni strani Zavoda RS za zaposlovanje pod opisom poklica športnik/športnica znajdejo vse tri možnosti: »Danes profesionalni šport postaja vse bolj panoga, ki jo poganjajo mediji in farmacevtski izdelki, zato je ferplej (*fair play* - poštena igra) pogosto v ozadju.« *Športni duh* se na slovenskem spletu pojavi v več kot 30.000 primerih, kar kaže, da je v slovenskem prostoru precej razširjen. Vseeno pa se je potrebno vprašati, ali se v našem dožemanju med izrazoma *fair play* in *športni duh* pojavijo kakšne pomenske razlike. Opazila sem namreč, da se športni novinarji pri opisovanju športnih tekmovanj večinoma zatekajo k rabi citatnega zapisa, medtem ko je slovenska ustreznica *športni duh* največkrat omenjena pri opisovanju športov in njegovih osnovnih vrednot.

4. Zaključek

Dobljeni rezultati potrjujejo predpostavko, da bo citatni zapis močno razširjen v slovenskem prostoru. Najdemo ga tudi

med gesli v SSKJ, kar nakazuje na splošno uveljavljenost termina. Športna stroka se večinoma drži angleškega zapisa, ki je mednarodno uveljavljen in je povezan z dojemanjem širokega spektra konceptov. Slovenske ustreznice se po njihovem mnenju ne približajo pomenu, ki ga nosi angleški izraz. Po drugi strani nam slovarji ponudijo več različnih prevodov, a med njimi nikoli ne dopustijo originalnega zapisa, kar kaže na nedoslednost pri prevajanju. Ugotovili smo, da se raba adaptiranega izraza *fer plej* v slovenskem prostoru ni uveljavila. Se pa izraz v tej obliki pojavlja na forumih in v govorjenem jeziku. *Poštena igra* je sicer dobesedni prevod izraza *fair play*, a korpus FidaPLUS in spletna raba beležita presenetljivo malo zadetkov, čeprav najdemo takšen prevod tudi v slovarju. Presenetljivo veliko zadetkov pa na spletnih straneh najdemo tudi za *športni duh*. Ta naj bi se dobro približal pomenskemu polju originala, kjer gre za medsebojno spoštovanje, pravičnost, preudarnost, prav tako pa tudi za splošne moralne norme in pravila, ki jih zlahka prenesemo na ostala področja življenja.

Sama sem mnenja, da bo v rabi še naprej ostal citatni izraz *fair play*, ki se ga je slovenska javnost že dodobra navadila in ga uporablja večina športnih strokovnjakov, njegovega pomena pa se učijo tudi v šolah. Menim pa tudi, da bo morala biti slovenska jezikovna skupnost v bodoče bolj pozorna na prevzemanje tujk. Vsakič znova bi bilo potrebno dobro razmisliti, ali je morda možno pomen tujke izraziti tudi s slovensko besedo. Če da, potem je potrebno hitro ukrepati in pravočasno tvoriti ustrezen slovenski izraz.

5. Viri in literatura

- Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 2008. Elektronska izdaja. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dobovšek Sethna, Jelisava, 2007: Prenos terminologije in jezikovno načrtovanje – primeri iz Japonske in Slovenije. V: Orel, Irena (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. 711–720. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- FidaPLUS*. Dostopno na <http://www.fidaplus.net> (29. 12. 2009).
- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 1999: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Hosta, Milan, 2004: Fair play in šport. *Trener*. 69-70.
- Kalin Golob, Monika, 2008: *Jezikovnokulturni pristop h knjižni slovenščini*. Ljubljana: Založba FDV.
- Korošec, Tomo, Dular, Janez, 1985: *Slovenski jezik 4*. Maribor: Založba Obzorja.
- Nogometna zveza Slovenije, 2009: *Fair play*. Dostopno na <http://www.nzs.si/nzs/fair-play> (29.12.2009).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- YourDictionary*. Dostopno na <http://www.yourdictionary.com/fair-play> (29.12.2009).
- Zavod RS za zaposlovanje: *Identifikacija poklica športnik/športnica*. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/SLO/Ncips/OpisiPoklicev/Sportnik.pdf> (29.12.2009).

Zakaj je Angela Merkel kanclerka in ne predsednica vlade

Zala Šmid

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
zallasmid@gmail.com

Izveček

Politična sistema Slovenije in Nemčije se razlikujeta, zaradi česar se razlikujejo tudi poimenovanja političnih institucij in funkcij. V članku bom poskusila s pomočjo vzporednega korpusa prevodov Evrokorpus in enojezičnih korpusov ugotoviti, kakšne prevajalske rešitve so najbolj pogoste. Zanima me tudi, kaj ponujajo dvojezični slovarji, enciklopedije in uradne strani institucij, in kaj kaže dejanska raba v časopisih ipd. Domnevam, da se izrazi iz nemščine večinoma prevajajo s slovenskimi ekvivalenti in pridevnikom *nemški*, ter brez njega, kadar besedila omenjajo le institucije na splošno, ne v povezavi z določeno državo.

1. Uvod

Zaradi različnosti političnih sistemov Nemčije in Slovenije je prevajanje poimenovanj političnih institucij in funkcij težavno. V slovenskem jeziku zaenkrat namreč ne obstaja vir, ki bi dovolj natančno razložil nemško politično ureditev. Iskati je tako potrebno na različnih koncih – od slovarjev, korpusov in leksikonov do referenčnih časopisov, kot je npr. Delo. Pomagamo si lahko tudi z uradnimi stranmi Evropske unije, vendar pa moramo za tak pristop v mislih že imeti določene prevodne različice, ki jih nato le preverjamo.

2. Metoda raziskovanja

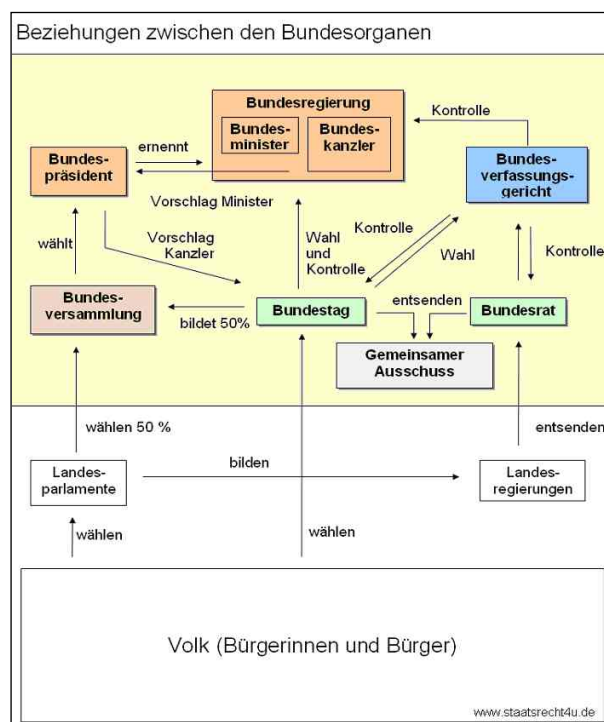
Pri svojem raziskovanju sem najprej preverila nemški politični sistem. Za osnovo sem si izbrala diagram, ki je na sliki 1. Nato sem vseh 15 nemških poimenovanj (tabela 1) preverila v Debenjakovem Velikem nemško-slovenskem slovarju in Evrotermu oz. Evrokorpusu. Izpisala sem si tudi poimenovanja, ki jih v zvezi z Nemčijo navajajo Veliki splošni leksikon, uradne strani Evropske unije in članki v sobotni izdaji časnika Delo, ki so bili izdani med 1. septembrom in 30. novembrom 2009. Vse možnosti sem nato pregledala v referenčnem korpusu slovenskega jezika FidaPLUS in se nato na podlagi nemških člankov in pogostosti uporabe odločila za nekakšen sistem poimenovanj, ki jih je najboljše uporabljati.

3. Nemški politični sistem

Zvezno republiko Nemčijo sestavlja 16 zveznih dežel, ki so delno suverene, zato politični procesi potekajo na dveh ravneh: na deželni in zvezni oz. državni. Poimenovanja političnih institucij in političnih funkcij v posameznih deželah imajo načeloma predpono *Land-*, razen v Berlinu, Bremnu in Hamburgu, ki so mestne dežele (Stadtstaat) in so drugače organizirane. Poimenovanja ustanov in funkcij na zvezni ravni pa imajo predpono *Bund-*. Vsaka dežela ima svoj deželni zbor, vlado, ustavno sodišče, ministrstva in predstavnike vseh teh ustanov, ki posamezne dežele zastopajo na državni ravni.

Podobno politično ureditev ima tudi Avstrija, v času svojega obstoja pa jo je imela tudi bivša SFRJ.¹ Zaradi tega so

prevodi poimenovanj državnih institucij vseh treh držav v slovenščino pogosto identični, na kar moramo biti pozorni pri korpusnem raziskovanju in vsak zadetek obravnavati posamično.

Slika 1: Nemški politični sistem

4. Prevajanje v slovenščino

4.1. Kje iskati?

Pri prevajanju poimenovanj nemških političnih institucij in funkcij v slovenščino ne smemo popolnoma zaupati Debenjakovemu Velikemu nemško-slovenskemu slovarju, saj nam ne ponuja točnih in pravilnih prevodov. Za *Bundestag* in *Bundesversammlung* nam na primer ponudi kar isti prevod – zvezni parlament – čeprav je *Bundestag* v resnici zvezni parlament, medtem ko je *Bundesversammlung* posebej sklicana zvezna skupščina, ki izvoli predsednika države. Prav tako vseh prevodov ne moremo najti niti v večjezični terminološki zbirki

¹ Socialistična federativna republika Jugoslavija

Evroterm niti v vzporednem korpusu prevodov Evrokorus. Poleg tega ne obstaja gradivo, ki bi v slovenščini dovolj podrobno opisovalo politični sistem Nemčije. V Velikem splošnem leksikonu sicer najdemo nekaj izrazov, a jih nekaj vseeno manjka. V spodnji tabeli so tako navedeni predlogi Debenjakovega slovarja, Evrokorusa oz. Evroterma ter morebitni tretji predlog in njegov vir. Z odebeljenim tiskom je označena različica, za katero sem se predvsem na podlagi pogoste uporabe v referenčnih virih odločila, da je najprimernejša za uporabo v slovenskih medijih in ostalih pisnih gradivih

4.2. Utemeljitev odločitev

Za označene različice sem se odločila na podlagi nemških člankov o njihovem političnem sistemu. Pri institucijah in funkcijah na deželni ravni glede na rabo in zaradi lažjega razumevanja velja obdržati pridevnik *deželni* ali pa za poimenovanjem institucije kot levi prilastek dodati *dežele* + *ime* (npr. *Bavarske*). Pri poimenovanju ustanov in njihovih predstavnikov na državni ravni pa lahko obdržimo ali pridevnik *zvezni* ali pa ga zamenjamo s pridevnikom *nemški*, saj je potem jasno, da mislimo institucijo, ki je skupna celotni zvezni republiki.

Nemški izraz	Debenjakov predlog	Evroterm/ Evrokorus	Tretji predlog	Vir 3. predloga
Bundesrepublik	zvezna republika	zvezna republika	/	/
Bundespräsident	zvezni predsednik	/	/	/
Bundeskanzler	zvezni kancler	zvezni kancler	/	/
Bundesrat	zvezni svet	/	bundesrat / predstavništvo nemških zveznih dežel	Delo
Bundestag	zvezni parlament	spodnji dom parlamenta	bundestag	Delo
Bundesregierung	zvezna vlada	zvezna/federalna vlada	/	/
Bundesminister (für...)	zvezni minister (za...)	zvezni minister (za...)	(nemški) minister (za...)	Delo
Bundesministerium	zvezno ministrstvo	zvezno ministrstvo	ministrstvo	Delo
Bundesversammlung	zvezni parlament	/	(nemška) zvezna skupščina	Delo, Dnevnik (FidaPLUS)
Bundesverfassungsgericht	zvezno ustavno sodišče	/	/	/
Ministerpräsident	predsednik vlade	ministrski predsednik	ministrski predsednik dežele	Delo, Dnevnik (FidaPLUS)
Landesminister	/	/	deželni minister (za...)	Delo (FidaPLUS)
Landesregierung	deželna vlada	deželna vlada	/	/
Landtag	deželni zbor/parlament	/	landtag, deželni parlament	Dnevnik (FidaPLUS)
Landesverfassungsgericht	ustavno sodišče	/	deželno ustavno sodišče	http://eur-lex.europa.eu

Tabela 1: Predlogi prevodov

4.3. Prevajanje posebnosti

Prevajanja se ne smemo lotiti tako, da bi slovenskim ekvivalentom le dodali pridevnik nemški. Slovenija je po ureditvi republika, kar pomeni, da nima ustanov na deželni ravni. Poleg tega so nemška poimenovanja določenih institucij in političnih funkcij specifična, značilna le za Nemčijo in jih zato lahko pustimo kar v nemškem jeziku.

Tako na primer *Bundestag*, *Bundesrat* in *Landtag* lahko prevedemo, kot je navedeno v zgornji tabeli (to predlaga Veliki splošni leksikon), lahko pa jih tudi obdržimo v nemščini, le zapišemo z malo začetnico, in ne bo dvoma, da je govora o Nemčiji. Odločamo se seveda na podlagi izobraženosti bralca – v kolikor menimo, da bralci nemške politične ureditve ne poznajo, lahko uporabimo nemško različico, ki jo za vejico ali

v oklepaju v slovenščini razložimo, v nadaljnjem besedilu pa nato uporabljamo le nemški izraz.

4.3.1. Kancler

Posebnost Nemčije pa je tudi poimenovanje za predsednika vlade: *kancler*. Edini preostali državi, v katerih se to poimenovanje poleg Nemčije še uporablja, sta Avstrija in Švica, vendar je funkcija v Švici povsem drugačna (tam to ni predsednik vlade), Avstrija pa je to poimenovanje prevzela šele po letu 1918. Nemški prostor poimenovanje kancler pozna že od leta 1867, ko je bila ustanovljena Severnonemška konfederacija in je Otto von Bismarck postal prvi in za dolgo časa edini zvezni kancler. Med letoma 1871 in 1945 v Weimarski republiki in obeh rajhkih sicer ni obstajal izraz *Bundeskanzler*, nadomestil ga je namreč izraz *Reichskanzler* (kancler nemškega rajha), vendar pa je po letu 1949 v uporabi zopet prvi izraz. Nemčija je takrat zopet postala zvezna republika, Konrad Adenauer pa prvi zvezni kancler. Poimenovanje ima torej v nemškem prostoru historičen izvor in je posebnost tega prostora, zato ga nikakor ne smemo prevajati s predsednikom vlade ali ministrskim predsednikom.

http://www.mf.gov.si/slov/proracun/zaklj_racun_2003/ZR2_003_III_2_131.pdf (Dostop: 3. 12. 09)

http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/fink1849.pdf

(Dostop: 6. 12. 09)

http://baza.svarog.org/sociologija/teorija_drzave/ustavna_ur_editev_nemcije.php (Dostop: 6. 12. 09)

http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/germany/index_sl.htm (Dostop: 6. 12. 09)

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Nemcija> (Dostop: 6. 12. 09).

5. Zaključek

Prevajanje poimenovanj političnih ustanov in funkcij iz nemščine v slovenščino je zapleteno, saj moramo najprej poznati nemško politično ureditev in njene specifičnosti, šele nato smo lahko zagotovo prepričani, da poznamo ustrezen prevod in tako ne bomo uporabili izraza, ki se ne sklada s političnim sistemom Nemčije. Na žalost nam je Veliki nemško-slovenski slovar v pomoč le v nekaterih primerih, pri ostalih poimenovanjih si moramo pomagati z internetnimi viri. Predvsem pa se moramo odločiti za nek sistem in vsa poimenovanja prevajati na enak način. Pri ustanovah na državni ravni tako uporabimo pridevnik *zvezni* ali *nemški*, pri tistih na deželni ravni pa pridevnik *deželni*. Nikakor pa ne smemo preprosto vzeti slovenskega ekvivalenta in mu dodati pridevnik *nemški*.

6. Literatura

Debenjak, Božidar, 1994: Veliki nemško-slovenski slovar [Računalniška datoteka]. Ljubljana: DZS

Javornik, Marija, 1998: Veliki splošni leksikon: v osmih knjigah. Ljubljana: DZS. 2812

Miholič, Andrej, 2009. Zmagoslavje Angele Merkel, erozija socialnih demokratov. Delo, 26. sept. str. 6

Žerjavič, Peter, 2009. Nemčija: »Prevladala želja po soglasju«. Delo, 21. nov. str. 6

Žerjavič, Peter, 2009. Še tretji odstop v dveh dneh. Delo, 28. nov. str. 7

Žerjavič, Peter, 2009. Spet ovire za Lizbono v Nemčiji. Delo, 18. sept. str. 6

<http://www.fidaplus.net/> (Dostop: 12. 12. 09)

<http://evrokorporus.gov.si/> (Dostop: 3. 12. 09)

<http://evroterm.gov.si/index.php> (Dostop: 3. 12. 09)

<http://www.dnevnik.si/novice/svet/> (Dostop: 10. 12. 09)

[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62006B0236:SL:HTML\]\(http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62006B0236:SL:HTML\) \(Dostop: 1. 12. 09\)](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

Prevajanje izrazov in žargona ameriške mornarice

Katja Založnik

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
katyca44@gmail.com

Izvleček

Članek obravnava problematiko prevajanja izrazov in žargona ameriške mornarice v slovenščino. Tema članka je zaradi trenutnih političnih razmer zelo aktualna. Zaradi geografskih in zgodovinskih razmer imajo pomorske sile v Sloveniji manjši pomen kot v drugih obmorskih državah, zato se tudi nista razvila ustrezno izrazje in žargon. Namen članka je raziskati prevode najznačilnejših izrazov v člankih in priljubljeni televizijski seriji Preiskovalci na delu (NCIS), pri tem pa bodo v pomoč predvsem dvojezični slovarji, uradna spletna stran ameriške mornarice ter korpus FidaPLUS.

1. Uvod

Prevajanje kulturnospecifičnih izrazov prevajalcem vedno povzroča težave, saj poskušajo s prevodom v ciljnem jeziku doseči enak učinek, kot ga ima prevod v izhodiščnem jeziku. Pri prevajanju žargona se soočajo s še večjimi težavami, saj se pogosto zgodi, da določen poklic v ciljnem jeziku nima enako razvitega žargona kot v izhodiščnem jeziku. V tem članku bomo predstavili probleme prevajanja žargona ameriške mornarice, ki je v ZDA pronicinal tudi v pogovorni jezik in medije. Medtem ko ima ameriška vojna mornarica že dolgo tradicijo, o slovenski vojni mornarici ne moremo govoriti, zato tudi ni nikoli razvila značilnega žargona.

V članku bomo predstavili težave, s katerimi se srečujejo prevajalci pri prevajanju žargona ameriške mornarice. S pomočjo primerov bomo ugotavljali prevajalske strategije, ki se uporabljajo pri prevajanju izrazov, ki v slovenščini še niso uveljavljeni. Zaradi prostorskih omejitev se članek osredotoča na manjše število izrazov, ki pa jih v ameriškem prostoru veliko uporabljajo.

2. Slovenska in ameriška vojna mornarica

Mornarica je del armade, določen za vojaške dejavnosti na morju in obrežju (SSKJ, 1997). Je sestavni del oboroženih sil, ki je namenjen pomorskemu bojevanju, izvajanju vojaških nalog na celinskih vodah in obrambi obalnega pasu.

Slovenija je obmorska država, vendar kljub svoji geografski legi nima prave vojne mornarice. Čeprav je bil stik z morjem razlog, da je Slovenija že v času avstroogrške monarhije pridobila pomembnejšo vlogo, morje pa je bilo strateško pomembno tudi v času slovenskega osvobajanja, o slovenski vojni mornarici ne moremo govoriti. Vendar to ne pomeni, da Slovenija nima mornarjev, saj v okviru Slovenske vojske deluje 430. mornariški divizion, ki je neposredno podrejen Poveljstvu sil in zagotavlja vojaško obrambo slovenskega akvatorija ter sodeluje v sistemu zaščite, reševanja in pomoči na morju. Medtem ko so se v času druge svetovne vojne v okviru Jugoslavije slovenski mornarji borili na jugoslovanskih ladjah, služijo sedaj mornarji slovenske vojske na tujih ladjah¹.

¹ Slovenska vojska je napotila svojega pripadnika v pomorsko vojaško operacijo Evropske unije v mednarodnih vodah ob somalijski obali EU Navfor Somalija (<http://www.slovenskavojska.si/>)

Ameriška vojna mornarica je pomembnejši položaj pridobila po vojni za neodvisnost (1775-1783). V času druge svetovne vojne so se ZDA razvile v pomorsko velesilo, vendar pa je ni sestavljalo samo ladjeve, temveč tudi podmornice, letalonosilke in del zračnih sil. Posebne enote mornarice (SEAL) delujejo tako na morju kot na kopnem. Njihovi pripadniki so se borili v korejski in vietnamski vojni, sedaj pa služijo v Iraku in Afganistanu (Grant, 2008).

3. Slovenski vojaški jezik

Prvi podatki o slovenskem vojaškem izrazju izvirajo iz 18. stoletja, ko so izhajale Vodnikove Ljubljanske novice. V objavljenih člankih lahko zasledimo vojaške izraze, ki so se nanašali na tedanjo stopnjo vojaške organizacije, taktiko in orožje. Iz teh zapisov je razvidno, da se je Vodnik zavedal problema vojaškega izrazoslovja in je pri prevajanju vojaških izrazov poleg domačega pogosto dopisal tudi originalni izraz. Tako se je iz teh prvih prevajalskih poskusov začelo razvijati slovensko vojaško izrazje, ki se je znatno pomnožilo do konca 19. stoletja, ko so izhajale Bleiweisove Novice in Levstik-Vilharjev časnik Naprej (Korošec in drugi, 2002: 5).

V 70-ih in 80-ih letih 19. stoletja je major Andrej Komel raziskoval slovenski vojaški jezik kopenskih pehot. Začel je s prevajanjem nemških vojaških knjig in pravilnikov ter kadete učil slovenščino. Napisal je tudi več knjig o slovenskem vojaškem jeziku, zato ga imamo za utemeljitelja slovenskega strokovnega vojaškega izrazoslovja (Švanjcer, 1992). Leta 1977 smo Slovenci dobili svoj prvi vojaški slovar, vendar slovenščina ni bila sporazumevalni jezik v vojski vse do osamosvojitve. Danes preučujejo vojaško izrazje na Fakulteti za družbene vede, nastal pa je tudi korpus vojaških besedil Grizold. V zborniku študentskih strokovnih besedil s področja prevajanja Izzivi jezika pa Dejan Debelak podrobneje predstavi težave, ki se pojavljajo pri prevajanju mornariških činov različnih držav v slovenščino.

4. Prevajanje kulturno specifičnih izrazov

Po teoriji skoposa je osnovno vodilo pri prevajanju namera, ki nas vodi pri prevodnem dejanju. Namera oz. cilj določata, kakšno prevajalsko strategijo bomo izbrali. (Vermeer, 1996). Lahko ohranimo izvorni izraz, ga dobesedno prevedemo, razširimo ali opisno prevedemo, uporabimo izposojenko, tujko, uveljavljeni prevod ali pa kulturno ustreznico. Pri prevajanju izrazov in žargona ameriške mornarice prevajalci ne

uporabljajo le ene prevajalske strategije. Prevajalska strategija je odvisna od ciljnega naslovnika, medija in funkcije besedila. Kljub temu pa se lahko pojavijo težave, saj v ciljnem besedilu prevodna ustreznica pogosto ne doseže takšnega učinka, kot ga ima v izvirnem besedilu, velikokrat pa je drugačen tudi konotativni pomen.

4.1. Žargon

Strokovni jezik je varianta knjižnega jezika. V strokovnem jeziku se uporablja terminologija, tj. izrazje značilno za določena specializirana področja. Žargon je neknjižna varianta strokovnega jezika, v katerem je veliko besed in besednih zvez, ki so značilne samo za posamezne poklice. Posebno govorico, žargon, imajo tudi vojaki, dijaki, tatovi in gangsterji, vsi ti pa v svoji navadni govorici uporabljajo besede iz svojih strok. V umetnosti se žargon uporablja za posebno označitev kakega junaka (Toporišič, 2008: 227).

Od prevajalca samega je odvisno, ali bo izbral žargonski izraz ali pa ga bo nadomestil s splošnopogovornim izrazom. Z izbiro žargonskega izraza želi prevajalec pokazati, da oseba pripada določenemu poklicu. Problem se pojavlja pri prevodih žargonskih izrazov, ki so značilni za dejavnosti, ki v slovenščini nimajo utrjenega žargona (Kovačič, 1991: 20-27). V večini primerov prevodne ustreznice nimajo enakega konotativnega pomena kot v izhodiščnem jeziku. Tudi v televizijski seriji Preiskovalci na delu (NCIS) se glavni junaki sporazumevajo s pomočjo žargona, ki ga je skoraj nemogoče obdržati v podnapisih. Že pri naslovu lahko opazimo, da se je prevajalec odločil za prevod, ki izgubi povezavo z mornarico.

5. Primeri prevajalskih strategij

Na internetu, v seriji Preiskovalci na delu (NCIS)¹ in s pomočjo korpusa FidaPLUS² smo preverili slovenske prevodne ustreznice žargonskih izrazov ameriške mornarice, ki se v ameriški mornarici veliko uporabljajo, v slovenščini pa jih je zelo težko prevajati.

Razlike lahko opazimo že pri izražanju časa. Ameriška mornarica namesto *greenwiški čas* uporablja izraz *zulu time*. *Zulu* v mednarodni radijski abecedi pomeni ničti meridian ali *zero meridian*. *Zulu čas* se v slovenščini uporablja zelo redko, večkrat zasledimo *greenwiški čas* ali *GMT*.

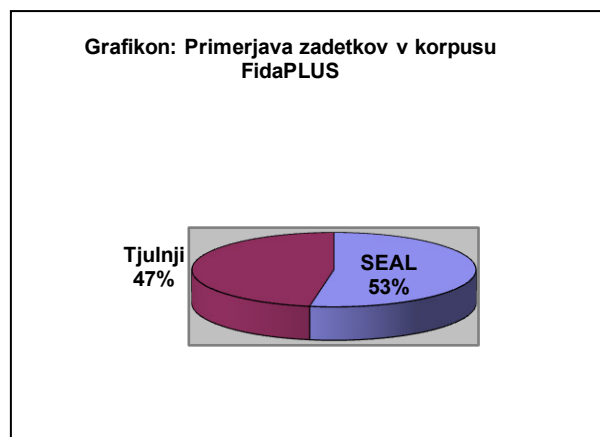
Zelo pogost je izraz *Gitmo*, ki pa je že presegel žargon ameriške mornarice, saj ga Američani uporabljajo tudi v pogovoru in v medijih. Je šaljiv in obenem grozeč izraz za ameriško oporišče in zapor na Kubi Guantanamo. *Gitmo* se uporablja tudi v slovenščini, zasledimo ga predvsem v medijih, vendar je skoraj vedno podana razlaga. Uporabljajo ga tudi uporabniki spletnih forumov.

V ameriškem žargonu je zelo pogost izraz *gunny*, ki je okrajšava za *gunnary seargent* oziroma *štabnega vodnika*. *Gunny* se v ameriški vojski velikokrat uporablja za izražanje spoštovanja in povezanosti med marinci. V slovenščini nima prevodne ustreznice, ki bi imela enako konotacijo, zato se ga največkrat prevaja kot štabni vodnik.

Moto ameriške mornarice je *Semper fi*, okrajšava latinskega pregovora *semper fidelis*. Slovenski prevod latinskega

pregovora je *vedno zvest*, vendar ne zajema celotnega pomena ameriške besedne zveze. *Semper fi* marincem služi tudi kot pozdrav, obenem pa izraža večno pripadnost mornarici. Vprašanje je, ali je v tem primeru dobesedni prevod *vedno zvest* kulturno ustrezen, saj ga slovenska vojska ne uporablja. Mogoče je bolje, da obdržimo originalni moto *semper fi*. Ciljni publiko tako posredujemo nove informacije, ki pa jih lahko tudi razložimo. Opazimo lahko, da se v podnapisih izraz zelo redko uporablja, saj se prevajalci odločajo za izpust.

Posebna enota ameriške mornarice se imenuje SEAL, izučena pa je tudi za akcije na kopnem in v zraku. V slovenskih medijih najdemo več možnih prevajalskih ustreznic kot npr. razširitev *posebna enota ameriške mornarice SEAL*, razširitev z dobesednim prevodom *posebna enota ameriške mornarice SEAL (Tjulnji)*, dobesedni prevod *Tjulnji* ter *pripadniki posebne enote ameriške mornarice Tjulnji*, ki pa je kombinacija dobesednega prevoda in opisnega prevoda. Zanimivi so rezultati korpusa FidaPLUS, ki kažejo, da sta izraza *Tjulnji*³ in *SEAL* približno enako pogosta, slednji pa naj bi se uporabljal več. Res pa je, da Američanom beseda *SEAL* vzbudi spoštovanje, saj gre za visoko kvalificirano posebno enoto, medtem ko se spoštovanje ciljne javnosti pri uporabi prevodne ustreznice *Tjulnji* verjetno izgubi.

Grafikon 1: Primerjava zadetkov v korpusu FidaPLUS

Izrazi *marinec* (*marine*), *nekdanji marinec* (*former marine*) in *upokojeni marinec* (*retired marine*) imajo v ameriški mornarici specifične pomena, ki se v slovenskih dobesednih prevodih izgubijo, saj ne vzbudijo enakih asociacij. *Marinec* je tako trenutni kot nekdanji pripadnik mornarice. Gre za naziv, ki ga marinci, ko ga pridobijo, ne morejo več izgubiti. *Nekdanji marinec* je tisti, ki so ga častno odpustili, *upokojen marinec* pa je tisti, ki je odslužil 20 let v vojski. V slovenščini dodatnih pomenov ne zaznamo.

NCIS, originalni naslov serije *Preiskovalci na delu*, je kratica za *Naval Criminal Investigative Service*. V slovenščini organizacija *NCIS* še nima ustaljene prevodne ustreznice. Dobesednega prevoda ni, največkrat pa se pojavljajo razširitve kot npr. mornariška preiskovalna služba *NCIS* ali mornariška enota za preiskavo zločinov *NCIS*.

Besedna zveza *agent afloat* pomeni preiskovalca agencije *NCIS* s službenim mestom na letalonosilki. V slovenščini ni prevodne ustreznice. V podnapisih serije *Preiskovalci na delu*

¹ V seriji agenti mornariške preiskovalne službe *NCIS* preiskujejo zločine znotraj mornarice.

² Korpus *FidaPLUS* je referenčni korpus, ki prikazuje jezik vsakdanje rabe.

³ V korpusu *FidaPLUS* smo preverili le relevantne zadetke.

se je pojavil prevod *agent na krovu*, ki pa ga ne najdemo na internetu ali v korpusu FidaPLUS.

SecNav je kratica za *The Secretary of the Navy*. *SecNav* je organ, ki je podrejen ministrstvu za obrambo, a nadzira vse dejavnosti mornarice. V slovenščini še ni uveljavljenega oziroma ustaljenega prevoda, vendar lahko najdemo prevode *ameriška vojna mornarica*, ki izraz posplošuje, *sekretar za mornarico* in *sekretar mornarice*. V podnapisih serije Preiskovalci na delu včasih kar obdržijo kratico, ki je ne razložijo. Čeprav je število besed in znakov pri podnapisih omejeno, kratice, ki je večina gledalcev ne pozna, ne bi smeli obdržati. V nekaterih primerih je boljše, da izraz izpustimo ali pa ga posplošimo.

Spook je izraz za pripadnika obveščevalne službe mornarice. Dobeseden prevod besede je duh, prikazen, strah, strašilo ali fantom (Grad, 1999). V Velikem angleško-slovenskem slovarju lahko najdemo prevod *artilerijski opazovalec*, uporabljajo pa se tudi izrazi *vohun* in *izvidnik*. Angleški izraz *spook* vzbudi asociacijo na nevidnega, duhu podobnega opazovalca, ki zbira informacije in preži na sovražnike. V slovenščini izraza artilerijski opazovalec in izvidnik nimata enakega učinka.

AMERIŠKI IZRAZ	MOŽNI PREVOD
zulu time	GMT greenwiški čas
Gitmo	Guantanamo Gitmo
gunny	štabni vodnik
semper fi	vedno zvest
SEAL	posebna enota ameriške mornarice SEAL posebna enota ameriške mornarice SEAL (Tjulnji) Tjulnji pripadniki posebne enote ameriške mornarice Tjulnji
marine	marinec
former marine	nekdanji marinec
retired marine	upokojeni marinec
NCIS	mornariška preiskovalna služba NCIS mornariška enota za preiskavo zločinov NCIS
agent afloat	agent na krovu
SecNav	ameriška vojna mornarica sekretar za mornarico sekretar mornarice
spook	artilerijski opazovalec vohun

izvidnik

Tabela 1: Tabela žargonskih izrazov ameriške mornarice in njihovi možni prevodi

6. Zaključek

V zadnjem času so se tudi v Sloveniji pojavile ameriške serije, kot je npr. NCIS, ki gledalcem poskušajo boljše predstaviti strukturo, kulturo in jezik ameriške mornarice. Prevajalci so se tako znašli pred velikim izzivom, saj morajo ciljni javnosti razložiti stvari, ki so za ameriško javnost samoumevne, pri tem pa se velikokrat soočajo s pomanjkanjem gradiva, saj v slovenščini žargonsko izrazje mornarice ni tako razvito.

Tema, ki smo jo v tem članku predstavili, je zelo obširna. Obravnavanih je bilo premalo besedil in gradiva, da bi lahko ugotovitve posplošili. Vendar smo predstavili temeljne težave, s katerimi se srečujejo prevajalci pri prevajanju kulturno specifičnih izrazov in žargona. Ugotovili smo, da včasih prevajalec s prevodno ustreznico ciljnemu bralcu ne more posredovati enakega pomena kot ga ima izraz v izhodiščnem besedilu. Prevajalec se mora truditi, da ciljni javnosti posreduje ustrezen prevod kulturno specifičnega izraza, pri tem pa mora paziti na smiselnost in razumljivost prevoda. Ugotovili smo tudi, da ameriške žargonske izraze mornarice prevajalci velikokrat prevedejo dobesedno (marinec, nekdanji marinec, upokojeni marinec, Tjulnji), jih razširijo (mornariška preiskovalna služba NCIS, pripadniki posebne enote mornarice SEAL), opišejo (pripadniki posebne enote ameriške mornarice Tjulnji) ali pa izpustijo (*semper fi*). Pri tem se pogosto izgubijo konotacije besed, v slovenščini pa originalni pomeni izrazov niso razvidni (*gunny*, *Gitmo*, *semper fi*).

7. Viri in literatura

- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovic, 1999: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Grant, R. G., 2008: *Battle at Sea*. London: Dorling Kindersley Limited.
- Korošec, Tomo, Marjan Fekonja, Alojz Jehart, Franc Pečelin, Miroslav Ulčar, Anton Zabkar, Zoran Dernovšek (ur.), 2008: *Vojški slovar*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- Korpus slovenskega jezika FidaPLUS: <http://www.fidaplus.net/> (2. 12. 2009).
- Kovačič, Irena, 1991: Jezikovne zvrsti in podnaslovno prevajanje. Berger, Aleš, Jaroslav Skrušný, Irena Trenc-Frelih (ur.): *15. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih knjižnih prevajalcev. 20–27.
- Prikrič, Boris, 1980: *Tri tisoč let pomorskega vojskovanja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- Švajncar, Janez J., 1992: *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Toporišič, Jože, 2008: *Stilnost in vrstnost*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica).
- Uradna spletna stran ameriške mornarice: <http://www.navy.mil/swf/index.asp> (2. 12. 2009).
- Uradna spletna stran Slovenske vojske: <http://www.slovenskavojska.si/> (3. 12. 2009).
- Vermeer, Hans J., 1996: *A skopos theory of translation*. Heidelberg: TEXTconTEXT.

Tipične švedske slaščice v slovenščini

Mira Demšar

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska Fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
mira.demsar@gmail.com

Izvod

Namen članka je primerjati obstoječe slovenske prevode tipičnih švedskih slaščic, jih kritično ovrednotiti ter predlagati prevode za tiste sladice, ki slovenskih ustreznic še nimajo. Hkrati opozarja, na kaj je treba biti pozoren pri prevajanju slaščic iz švedščine v slovenščino. Nekaj švedskih izrazov je pridobljenih s pomočjo kratkega vprašalnika, drugi pa so vzeti iz knjige *46 texter om Sverige*. Prevodne ustreznice so najdene s pomočjo interneta. Pri oblikovanju novih prevodnih ustreznic so sodelovali študentje drugega letnika švedščine.

1. Uvod

Včasih so Slovenci poznali samo govejo juho, pražen krompir, potico... - skratka le domače jedi. Danes zaradi potovanj in večjega zanimanja za druge kulture večkrat pridemo v stik s kulinariko drugih držav, internet pa omogoča preprosto iskanje receptov za najrazličnejše jedi.

V tem članku bodo predstavljene tipične švedske slaščice ter njihovi prevodi v slovenščino. Izbor slaščic sem naredila na osnovi kratkega vprašalnika, ki so ga izpolnili študentje drugega letnika švedščine ter ga dopolnila s tremi slaščicami iz poglavja *Husmanskost (Domače jedi)* iz knjige *45 texter om Sverige* (Hadenius, 2005). Večino torej predstavljajo slaščice, s katerimi se tujci, ki potujemo na Švedsko oziroma se učimo švedščino, najprej srečamo.

Slovenske prevode sem poiskala s pomočjo interneta, študenti švedščine pa smo oblikovali tudi nekaj svojih predlogov.

2. Prevajanje poimenovanj slaščic

Poznamo več strategij za prevajanje jedi: slovenjenje, dobesedni prevod, opisni prevod, neprevod – pustimo originalno poimenovanje. Ker za švedščino še ni uradnih jezikovnih virov, sem izbrani vzorec poimenovanj sama razdelila v skupine.

2.1. Možnost dobesednega prevoda

Preprosta za prevajanje so tista poimenovanja, ki niso kulturno specifična oziroma so sestavljena iz besed, ki predstavljajo tudi sestavine jedi. Jed je po izgledu in po sestavinah podobna jedi, ki jo pozna tudi ciljna kultura.

Primer takega prevoda je *blåbärspaj med vaniljsås*: *blåbär* – borovnica; *paj* – pita; *vaniljsås* – vaniljeva/jajčna krema. Slovenska prevodna ustreznica je torej *borovničeva pita z vaniljevo kremo*.

2.2. Zloženske

V kuharski knjigi *Sju sorter kakor* večino imen slaščic sestavljajo besede *bakelse* – *tortica*, *rulle* – *rolada*, *skorpor* (*suhi kruhki*), *tårta* – *torta*, *kaka/kakor* (*piškoti/i*) in *bullar* (*pecivo, rolce*).

2.2.1. Zloženske z besedo *kaka/kakor*

Beseda *kaka* v švedščini pomeni kolač, pecivo, keks; hlebec; pogača (Holmqvist, 2004). Kadar je beseda v množini – *kakor* – jo prevajamo kot piškoti.¹

Primer: *pepparkakor* – *ingverjevi piškoti*.

Kadar je beseda v ednini, se moramo odločiti med besedami *kolač*, *pecivo*, *hlebec* in *pogača*. V SSKJju so te besede definirane takole:

kolač: »1. potica okrogle oblike z luknjo v sredi // pog., navadno s prilastkom: *pecivo* take oblike z luknjo v sredi ali brez nje: /.../ skutin kolač s pudingom; 2. nav. mn., zastar. *pecivo*, *piškoti*: otrokom je vedno prinesel sladkorčke in kolače«

pecivo: »pečeno živilo iz moke, mleka, sladkorja, maščobe in drugih dodatkov«

hlebec: »večjemu krogelnemu odseku podobno oblikovan kruh // kar je temu podobno«

pogača: »boljši, navadno maslen kruh // etn. tak kruh, okrašen s svečami, rožami, zlasti ob poroki, rojstvu;

♦ gastr. jed iz kvašenega, umešanega ali krhkega testa z različnimi nadevi, pečena v plasteh«

V nobeni od teh razlag ni omenjena beseda *torta*, medtem ko so študentje za vse tri zloženske iz izbora (*kladdkaka*, *morotskaka*, *ostkaka*) predlagali prevod *torta*. Razlog je verjetno ta, da te slaščice spominjajo na torto, beseda *kolač* pa se danes ne uporablja več tako pogosto in si kolač ljudje predstavljajo le v obliki potice.

Prevodi z besedo *torta* torej ne bi bili napačni, vendar bi se zaradi ohranjanja raznolikosti besedišča raje odločila za besedo *kolač*. (Za besedo *torta* obstaja v švedščini drug izraz – *tårta*.) Tako bi se *morotskaka* v slovenščini imenovala *korenčkov kolač*, *ostkaka* pa *sirov* oziroma *skutni kolač*. Glede na definicijo *peciva* v SSKJ bi bila ta beseda najustreznejši prevod besede *kaka*.

2.2.2. Zloženske z besedo *bulle/bullar*

Beseda *bulle* je v Švedsko-slovenskem slovarju razložena kot cmok; hlebček, žemlja; vrsta peciva (Holmqvist, 2004). Beseda *hlebček* bi prišla v poštev pri pecivu, ki ima obliko hlebčka, npr. pri *släta bullar* (*gladki hlebčki*), pri *kanelbullar*

¹ V Švedsko-slovenskem slovarju (Holmqvist, 2004) beseda *piškot* ni navedena pod geslom *kaka*, vendar se v slovenščini uporablja večkrat kot *keks*. (vir: FidaPLUS)

(cimetove rolce) in *saffransbullar*¹ (*žafnanove rolce*) pa ne. Najbolj ustrezen se mi zdi prevod, ki ga uporabljajo v receptih na spletni strani Kulinarična Slovenija – *cimetove rolce* in po analogiji *žafnanove rolce*.

2.2.3. Ostale zloženske

Dobesedni prevod ni ustrezen ali pa ima neustrezne konotacije.

Primer: besede *mannagrynspudding* ne moremo prevesti kot *zdrobov puding*, ker ne gre za puding, ampak za slaščico, ki se jo pripravi tako, da se kuhanemu zdrobu doda jajca, sladkor in npr. rozine, nato pa postavi v pečico. Zaradi tega bi bil ustrezen prevod *zdrobov narastek*. *Zdrobovo pecivo* glede na definicijo peciva v SSKJ ne bi bilo ustrezno.

Lussekatter so študentje prevedli kot *Lucijine mucke*, na internetu pa se najde *Lucijine mačke*. Glede na to, da legenda o sveti Luciji² ne govori o nobenih mačkah, v slovenščini pa imajo besede maček, mačka, muca, mucki že precej drugih pomenov in konotacij, bi predlagala prevod Lucijini polžki, saj slaščica res spominja tudi na obliko polžje hiške.

3. Opisni prevod – da ali ne?

Opisni prevodi so velikokrat dolgi (in nezanimivi), zato bi se jim bilo bolje izogniti. Kljub temu pa pridejo prav:

3.1.1.

kadar bi poimenovanje sicer lahko prevedli dobesedno, vendar bi bil rezultat ime jedi, ki v ciljni kulturi že obstaja, a ima drugačen izgled oziroma drugačne sestavine.

Primer: *jordgubbstårta* bi lahko prevedli kot *jagodna torta*. Problem je, da ima *jordgubbstårta* na Švedskem bolj ali manj tipičen izgled, v Sloveniji pa lahko *jagodna torta* okrašena na precej različnih načinov. Poleg tega se po švedskih receptih v torto daje tudi krompirjevo moko (*potatismjöl*). V tem primeru bi bila najbolj ustreznata prevoda *švedska jagodna torta s smetano* oziroma *švedska smetanova torta z jagodami*.

Slika 1: Švedska jagodna torta s smetano

3.1.2.

kadar je poimenovanje sestavljeno iz besed, ki v izhodiščnem jeziku pomenijo le tisto jed ali pa stvari, ki niso povezane s hrano. V tem primeru nam opisni prevod da vsaj približno predstavbo, o čem govorimo.

Primeri: *kladdkaka* – *lepljiva čokoladna torta*; *prinsesstårta* – *zelena marcipanova torta*, *princes torta*, *torta "švedska princesa"*. Prevod z uporabo narekovajev ni najboljši, vendar se

mi zdi v tem primeru bolj zanimiv kot *zelena marcipanova torta*.

Še en primer je *semla* – *švedsko pustno pecivo*. Prevoda *marcipanova princeska* in *švedski krof*, ki so ju predlagali študenti, se mi za slaščico *semla* ne zdita ustrezna, ker sta zavajajoča. Po izgledu je *semla* sicer res podobna princes krofom, vendar marcipan predstavlja le manjši del slaščice. Tradicionalno so jo pripravljali v predpostnem času, tako kot v Sloveniji krofe, torej bi prevod *švedski krof* na nek način ustrezal; tudi po izgledu bi se lahko reklo, da jim je malo podobna. Se pa precej razlikuje po načinu priprave, zato bi to besedo raje pustila v izvorniku. (Množina bi se tvorila na slovenski način: *semle*, ne na švedski: *semlor*.) Enako bi naredila tudi z ostalimi poimenovanji, ki so "slovenskemu bralcu prijazne" (ki vsebujejo le črke slovenske abecede in se berejo tako, kot se zapišejo).

Slika 2: Semla

3.1.3.

Opisni prevod pride prav tudi takrat, ko je poimenovanje zloženska, ki je sestavljena iz besed, ki predstavljajo sestavine jedi.

Primer: *lingonpäron* – *bruške v kompotu iz gorskih brusnic*.

3.1.4.

Opisni prevod je odveč v primerih, kjer lahko poimenovanja prevedemo dobesedno in rezultat ne bo ime jedi, ki v ciljni kulturi že obstaja.

Primer: *pepparkakor* – *ingverjevi piškoti* je krajše kot *švedski božični* oziroma *švedski dišavni piškoti* in bi bilo verjetno bolj praktično, čeprav sta tudi ostala dva prevoda ustrezna.

Slika 3: Žafnanove rolce/Lucijini polžki

Slika 4: Ingverjevi piškoti

Slika 5: Torta »švedska princesa«

¹ Drugo ime za *lussekatter*.

² *Lussekatter* se jedo samo v decembru, največ ob prazniku svete Lucije.

Švedsko ime slaščice	Slovenske ustreznice na internetu	Predlogi študentov švedščine	Predlog za uporabo
blåbärspaj med vaniljsås	/	borovničeva pita z vanilijevo kremo	borovničeva pita z vanilijevo kremo
jordgubbstårta	/	(švedska) jagodna torta (s smetano)	švedska jagodna torta s smetano
kanelbullar	cimetove štručke, cimetove »rolce«	cimetovo pecivo, cimetovi polžki	cimetove rolce
kladdkaka	/	lepljiva čokoladna torta	lepljiva čokoladna torta
lingonpäron	/	kuhane hruške v brusnični omaki, brusnične hruške, bruške	hruške v kompotu iz brusnic
lussekatter	Lucijine mačke	Lucijini mucki	Lucijini polžki
saffransbullar	{kiflice s šafranom}	žafranovo pecivo	žafranove rolce, (žafranovo pecivo)
mannagrynspudding	/	zdrobovo pecivo	zdrobov narastek
morotskaka	{kolac-torta od mrkve}	korenčkova torta	korenčkov kolač
ostkaka	{kolač od sira}	sirova torta, sirova rezina, skutna torta	švedski skutni kolač
pepparkakor	švedski dišavni piškoti	ingverjevi piškoti, (švedski) božični piškoti	ingverjevi piškoti
prinsesstårta	torta »švedska princesa«	zelena marcipanova torta, princes torta	torta »švedska princesa«
Semla	semla, švedsko pustno pecivo	marcipanova princeska, švedski krof, semla	semla

Tabela 1: Švedske slaščice in prevodi v slovenščino

4. Zaključek

Za prevajanje slaščic iz švedščine ni nobenih virov, zato delo temelji predvsem na brskanju po internetu in kuharskih knjigah ter ustvarjanju novih prevodov. Predlogi prevodov za izbrane tipične slaščice, ki so navedeni v zadnjem stolpcu tabele, se mi zdijo ustrezni in praktični. Katere besede se bodo prijele, bo določila raba. Zaenkrat imajo največjo možnost za uveljavitev prevodi v receptih na kulinaricnih spletnih straneh in forumih.

5. Viri in literatura

Carlson, Roger, 2005: *Sju sorter kakor*. Ica Bokförlag, Forma publishing group AB.
Hadenius, Patric, Lindén, Agneta, 2005: *46 texter om Sverige*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
Holmqvist, Lena, 2004: Švedsko-slovenski slovar. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU
SSKJ. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS

FidaPlus: <<http://www.fidaplus.net>> Dostop: 6. 12. 2009)
Google: <www.google.com> (Dostop: 6. 12. 2009)
Kulinarična Slovenija: <<http://www.kulinarika.net>> (Dostop: 6. 12. 2009)
LifeStyle Špil: <<http://lifestyle.ena.com/prikaziCL.asp?CIID=31228>> (Dostop: 6. 12. 2009)

Med.Over.Net: <<http://med.over.net/forum5/read.php?21,1078769,107855>>
<<http://med.over.net/forum5/read.php?21,1060657,1060657,quote=1>> (Dostop: 6. 12.2009)

Moji recepti: <<http://www.mojirecepti.com>> (Dostop: 6. 12. 2009)

Novice Race-Fram: <<http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:GiFCNxBJ04EJ:www.racefram.si/dokument.aspx%3Fid%3D2851%26langid%3D1060+lussekatter+recept&hl=en&pid=bl&srcid=ADGEEsXQywCfHoUaCuB4vWlO5ZU3wRr68oXeHIwHpbxFig0>>

[R_a1UmhjEQyVG3jAIcbyrwDRgs6XzwLJSSaz5lMzDO3yw5eEww71sCtQUNUGLPnGVsilbyV0YJbRE67QxXjbxw8el-6&sig=AHIEtbSVhUQfn_wEhZUNnig6WzK2qwKYjg](http://www.recept.nu)
(Dostop: 6. 12. 2009)

Recept.nu: <<http://www.recept.nu>> (Dostop: 6. 12. 2009)

Recepten.se: <<http://www.recepten.se>> (Dostop: 6. 12. 2009)

Wikipedia:

<<http://sv.wikipedia.org/wiki/Portal:Huvudsida>> (Dostop: 6. 12. 2009)

Slike:

<<http://www.ninasmatt.se/mat/jordgubbar-jordgubbsrecept-0711/tarta.jpg>>

<http://www.esn.studorg.liu.se/~esn/files/images-news/semlor_2.jpg>

<www.hemmetsjournal.se/Mat/recept/?RecipeID=5657>

<www.maxinorrkoping.se/bageri_sortiment.aspx>

Odnosi z javnostjo ali javnostmi?

Barbara Rus

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
barbara.rus@gmail.com

Izvleček

Namen članka je raziskati in pojasniti pogostost rabe dveh prevodnih ustreznice angleškega termina *public relations*, ki sta se uveljavili v Sloveniji, saj nekateri zagovarjajo rabo besedne zveze *odnosi z javnostjo*, drugi pa *odnosi z javnostmi*. Z rezultati izvedene ankete, analizo pogostosti rabe obeh besednih zvez s pomočjo korpusov FidaPLUS in Nova beseda ter uradnih spletnih strani slovenskih (vladnih) organizacij in podjetij članek prikaže, katera izmed njiju je v slovenskem prostoru trenutno bolj uveljavljena.

1. Uvod

Prevajanje angleškega termina *public relations* se navidez zdi enostavno, saj gre le za dve besedi, ki jima moramo poiskati ustreznici v ciljnem jeziku (v tem primeru je to slovenščina). V Sloveniji sta se uveljavila dva prevoda: *odnosi z javnostjo* in *odnosi z javnostmi*. Raba obeh je precej odvisna od stroke, v kateri se pojavljata, saj nekatere zagovarjajo prvi termin, druge pa drugega.

Namen članka je s pomočjo različnih virov raziskati in ugotoviti, katera prevodna ustreznica je bolj primerna za prevod termina *public relations*, katera se pogosteje pojavlja ter za to tudi poiskati vzroke in argumente.

2. Je javnost ena sama?

2.1. Javnost

Javnost je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) definirana kot: 1) *pripadniki družbenopolitične skupnosti zlasti v odnosu do kakega dogajanja ali stvari; ljudje, ki se ukvarjajo s kako dejavnostjo ali se zanimajo zanjo*, 2) *javno življenje, delovanje* in 3) *značilnost, stanje javnega*. V teh definicijah je tako že zajet pojem številčnosti oz. večih različnih vrst, zato ni potrebe po množinski obliki samostalnika. Bolj natančno lahko javnost opredelimo s pridevnikom in tako določimo več različnih tipov javnosti, čemur SSKJ ne nasprotuje, saj v ilustrativnem gradivu podaja primere: mednarodna javnost, svetovna javnost, slovenska javnost, športna javnost, široka javnost. To ne pomeni, da je javnosti več, temveč le, da javnost lahko razdelimo na več tipov oz. ciljnih skupin.

Drugi argument za uporabo ednine je sam angleški termin *public relations*. Razdelimo ga na dva dela: *public*, kar pomeni javno oz. javnost, in *relations*, kar pomeni odnosi oz. razmerja. Kot vidimo se *public* tudi v izhodiščnem jeziku pojavi v ednini in *relations* v množini. Predstavljajmo si, da bi v Veliki Britaniji nekdo uporabil termin *publics relations*. Vsem bi se uporaba zdela nenavadna in predvsem nepravilna. Zakaj se torej v slovenščini pojavijo težave pri rabi ednine ali množine v tej besedni zvezi?

2.2. Javnosti

Odgovor se skriva v nasprotovanju tistih, ki se jim zdi raba ednine popoln nesmisel. So namreč mnenja, da javnost ni ena sama in ni sestavljena iz različnih ciljnih skupin, temveč obstaja več različnih javnosti. Splošna javnost, komercialna javnost, finančna javnost, medijska javnost, notranja javnost itd. namreč niso definirane kot vrste ene javnosti, temveč kot samostojne enote, zato je za skupno poimenovanje potrebno uporabljati množino in posledično termin *odnosi z javnostmi*. Ta se je v slovenskem prostoru tudi bolje uveljavil, saj ga uporabljajo na fakultetah,¹ ki izobražujejo in vzgajajo osebe, ki bodo delale na tem področju. Diplomanti teh študijskih programov nato termin *odnosi z javnostmi* dosledno uporabljajo in verjamejo, da je edini pravilen, saj so se tako naučili med študijem.

3. Raba

3.1. Anketa

Več kot očitno je, da stroke nikoli ne bodo prišle do skupnega zaključka in se ne bodo odločile za uporabo le ene ustreznice, zato sem z anketo, pri kateri je sodelovalo 148 maternih govorcev slovenščine, želela ugotoviti, katera prevodna ustreznica se zdi bolj primerna »običajnim ljudem«. Ker se v javnosti vse bolj uporablja in uveljavlja besedna zveza *odnosi z javnostmi*, sem pričakovala, da bodo anketiranci izbrali to ustreznico, vendar so dobljeni rezultati popolnoma v nasprotju z mojimi pričakovanji.

Kar 77,7 % vseh anketirancev se je namreč odločilo za termin *odnosi z javnostjo*. Tako so se odločili, ker:

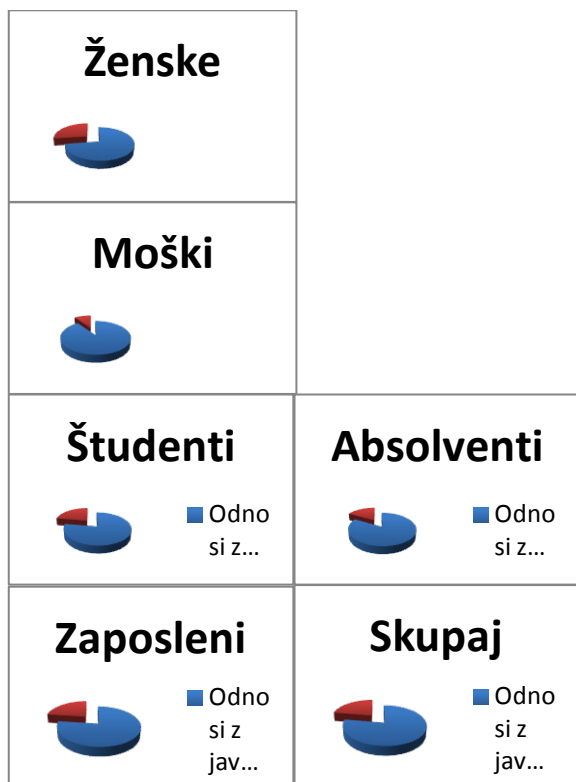
- »je izraz bolj domač« (anketa o prevodnih ustreznica, angleškega termina »public relations«),
- »je javnost ena sama« (ibid.),
- »že samostalnik sam poimenuje širši krog ljudi oz. skupino« (ibid.),
- »se sliši bolj pravilno« (ibid.).

¹ FOV (Fakulteta za organizacijske vede) v Kranju; smeri študija: organizacija in management poslovnih in delovnih sistemov, organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov, organizacija in management informacijskih sistemov. FDV (Fakulteta za družbene vede) v Ljubljani; smer študija: komunikologija – tržno komuniciranje in odnosi z javnostmi.

- »se odnosi z javnostmi sliši čudno, neslovensko in nenavadno« (ibid.),
- »druga možnost¹ zveni neslovnico« (ibid.),
- »javnost predstavlja celoto, skupek ljudi« (ibid.).

22,3 % vseh anketirancev, ki se jim je zdel termin *odnosi z javnostmi* ustrežnejši, so svojo odločitev argumentirali s sledečimi argumenti:

- »ker je javnosti več« (ibid.),
- »ker se lepše sliši« (ibid.),
- »ker se pogosteje uporablja v medijih« (ibid.),
- »ker je ta besedna zveza bolj utečena v slovenskem prostoru« (ibid.).

Slika 1: Rezultati ankete (vir: anketa o prevodnih ustreznih angleškega termina »public relations«)

	ODNOSI JAVNOSTJO	Z	ODNOSI JAVNOSTMI	Z
Ženske	77		29	
Moški	38		4	
Skupaj	115		33	
Študenti	83		24	
Absolventi	5		1	
Zaposleni	27		8	
Skupaj	115		33	

Tabela 1: Rezultati ankete (vir: anketa o prevodnih ustreznih angleškega termina »public relations«)

3.2. Raba obeh terminov v slovenskih podjetjih in organih Republike Slovenije

3.2.1. Slovenska podjetja

Večja slovenska podjetja (kot npr. Petrol, Žito, Gorenjka, Mercator) povečini uporabljajo termin *odnosi z javnostmi*. Obstajajo tudi podjetja, ki uporabljajo ednino, vendar pa ostajajo v manjšini. V nekaterih podjetjih so se težavi spretno izognili, saj je na njihovih spletnih straneh možno najti le *kontakte* za posamezna področja oz. resorje njihovega podjetja (kot npr. trženje, mediji, prodaja, nabava ipd.).

Zanimivo pa je, da obiskovalec na prav vseh spletnih straneh slovenskih podjetij lahko prebere sporočila za *javnost* in ne *javnosti*. Se mar tudi njihova sporočila ne nanašajo na (različne) točno določene javnosti?

3.2.2. Organi Republike Slovenije

Vsa ministrstva, državni zbor, državni svet, urad predsednika vlade in urad predsednika Republike Slovenije imajo svoje predstavnike za *odnose z javnostmi*. Kljub temu pa, tako kot pri slovenskih podjetjih, tudi organi Republike Slovenije na svojih spletnih straneh objavljajo sporočila za *javnost* in ne *javnosti*.

3.3. Korpusa

Glede na to, da ogromno število slovenskih podjetij in najpomembnejši organi Republike Slovenije uporabljajo termin *odnosi z javnostmi*, se v korpusih FidaPLUS in Nova beseda po pričakovanjih pogosteje pojavlja ta besedna zveza, saj časopisi in ostali mediji povzemajo uradna poimenovanja služb ter jo na ta način širijo, uveljavljajo in vtisnejo ljudem v spomin.

3.3.1. FidaPLUS

	ODNOSI JAVNOSTJO	Z	ODNOSI JAVNOSTMI	Z
→ 1990	9		6	
1991 – 1995	11		887	
1996 – 2000	310		1015	
2001 – 2005	1376		3106	
2006 – 2009	54		364	
Skupaj	1760		5378	

Tabela 2: Raba terminov po obdobjih do leta 2009 (vir: korpus slovenskega jezika FidaPLUS)

3.3.2. Nova beseda

ODNOSI Z JAVNOSTJO	ODNOSI Z JAVNOSTMI
1468	1904

Tabela 3: Raba terminov do leta 2009 (vir: korpus slovenskega jezika Nova beseda)

¹ odnosi z javnostmi

4. Kocka je padla

Glede na zgoraj napisano se še vedno pojavlja vprašanje – ednina ali množina? Kljub temu da je raba množine glede na podatke korpusov višja, je pravilnejša raba ednine. Zakaj? Podatki v korpusih so odraz rabe množine v podjetjih in različnih ustanovah, ki imajo svoje službe za odnose z javnostjo in so se pri njihovem poimenovanju odločili za množino. To še ne pomeni, da je to poimenovanje pravilno. Kljub temu da je SSKJ v nekaterih pogledih zastare jezikovni priročnik in da je 2. knjiga, ki vsebuje geslo *javnost*, izšla že leta 1975, se definicija javnosti do danes ni spremenila. Še vedno predstavlja neko skupino s podobnimi oz. enakimi interesi, ki jo lahko natančneje opredelimo s pridevnikom. Pojem številčnosti je v pomenu besede javnost že zajet, zato ni potrebno uporabljati množine.

Rezultati ankete kažejo, da je občutek maternih govorcev slovenščine pravilen, saj se je večina odločila za termin z edninsko obliko samostalnika javnost. Da bi ustavili vrtenje v začaranem krogu, je torej potrebno zaupati lastnemu občutku in se ne prepustiti vplivu medijev, ki so za boljše prodajo večasih pripravljene napisati marsikaj. Do informacij je potrebno pristopati previdno – tudi če gre le za slovenski prevod angleškega termina *public relations*.

5. Literatura

- Korpus slovenskega jezika* FidaPLUS:
<<http://www.fidaplus.net>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*: <<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>>. (Dostop 6. 12. 2009.)
- Korpus slovenskega jezika Nova beseda*: < http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html>. (Dostop 29. 11. 2009)
- Anketa o prevodnih ustreznih angleškega termina »public relations«*:
<https://spreadsheets.google.com/viewform?hl=en&formkey=dGpZTGhY0R4aExpNGxsejZUNmdPR3c6MA>.
(Dostop 29. 11. 2009)
- Gruban, B., Verčič, D. in Zavrl F., 1997: *Pristop k odnosom z javnostmi*. Ljubljana: Pristop.
- Ferjan, M. *Komuniciranje* (izvlečki predavanj):
<<http://www1.fov.uni-mb.si/ferjan/folije08a.doc>>.
(Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran slovenske vlade (ministrstva)*:
<http://www.vlada.si/si/o_vladi/kdo_je_kdo/ministrstva>.
(Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran slovenske vlade*: <<http://www.vlada.si/>>.
(Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Petrol*: <<http://www.petrol.si/>>.
(Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Žito Gorenjka d. d.*:
<<http://www.gorenjka.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran trgovine Mercator*:
<<http://www.mercator.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Mobitel*:
<<http://www.mobitel.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Krka*: <<http://www.krka.si/>>.
(Dostop 5. 12. 2009.)

- Uradna spletna stran podjetja Telekom*:
<<http://www.telekom.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran Pivovarne Laško*: <<http://www.pivovarne-lasko.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Fructal*:
<<http://www.fructal.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Akrapovič*:
<<http://www.akrapovic.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Henkel*:
<<http://www.henkel.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Lek*: <<http://www.lek.si/>>.
(Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja SiMobil*:
<<http://www.simobil.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Alpina*:
<<http://www.alpina.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Beti*: <<http://www.beti.si/>>.
(Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Tuš Mobil*:
<<http://www.tusmobil.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran Ljubljanskega potniškega prometa*:
<<http://www.jh-lj.si/lpp>>. (Dostop 5. 12. 2009.)
- Uradna spletna stran podjetja Tobačna*:
<<http://www.tobacna.si/>>. (Dostop 5. 12. 2009.)

4. Literatura

Angleška Ekstaza smrti

Nuša Bizjak

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
nusa.bizjak@gmail.com

Izvleček

V članku je predstavljena pesem Srečka Kosovela *Ekstaza smrti* ter njena angleška različica *Ecstasy of death* prevajalcev Berta Pribaca in Davida Brooksa. Prikazane so težave, na katere najpogosteje naletimo pri prevajanju poezije: ohranjanje oblike, rime ter slogovnih značilnosti izvirnika.

1. Uvod

V raziskavah Kosovelovih del je pozornost večinoma usmerjena v njegova konstruktivistična dela, zbrana pod imenom *Integrali*. Zato sem se odločila raziskati drugo področje Kosovelovega ustvarjanja - ekspresionizem. Pesem *Ekstaza smrti* je ekspresionistična balada, prvič objavljena v Ljubljanskem zvonu leta 1925. V članku bom predstavila glavna poglavja prevajanja poezije, kot so oblika, vsebina, rima ter besedne figure. V nadaljevanju sledi analiza angleškega prevoda *Ekstaze smrti*. V njej se bom osredotočala na mesta, kjer prevajalcema ni uspelo popolnoma ohraniti zgoraj omenjenih lastnosti pesmi.

2. Prevajanje poezije

Prevajanje poezije poteka na različnih nivojih. Začne se pri prevajanju vsebine ter njenega prikritega pomena. Sočasno s prevajanjem vsebine je potrebno upoštevati tudi obliko izvirnika, torej njegovo sestavo kitic, verzov in vrstic. Najtežji del pa je vsekakor ohranjanje avtorjevega stila. Stil zajema predvsem pesniške besedne figure, pri katerih se učinek izraza doseže z nenavadno rabo posameznih [besed](#) ali besednih vez. Med najbolj pogostimi figurami so mnogovezje, brezvezje, vzklik, ponavljanje, izpust, nagovor, na ravni stavka pa tudi retorično vprašanje, stopnjevanje, vzporednost in druge. Te figure bi morale biti med prevajanjem v čim večji meri ohranjene. Če katerakoli izmed naštetih prvin poezije med prevajanjem izgine, prevod pesmi ne bo imel enakega učinka na bralce kot njegov izvirnik.

3. Prevod Ekstaze smrti

Za osrednji predmet analize sem izbrala prevod *Ecstasy of Death*, ki sta ga prevedla Bert Pribac in David Brooks. Pesem je del zbirke prevodov *The Golden Boat*. Za primerjavo sem si pomagala tudi s prevodom Katarine Jerin iz zbirke *Man in a Magic Square*. S tem sem dobila boljši vpogled v možnosti, ki jih prevajanje poezije ponuja, ter njihove učinke v določeni pesmi.

3.1. Vsebina

Vsebina pesmi pripoveduje o nujnosti propada kapitalističnega družbenega reda zahodne Evrope. Zapolnjena je z ekspresionističnimi metaforami, med katerimi je osrednja

metafora očiščenje evropskega človeka. Kljub obupu, slutnji katastrofe in tragičnemu propadu evropske kapitalistične ureditve ter meščanske kulture je v ozadju velika etična ideja, vera v zmago resnice, pravičnosti in človečnosti. Radikalno etično prenovo človeka bo mogoče uresničiti šele po uničenju starega, izčrpanega sveta. Velik pomen nosijo tudi barve rdeča, zlata in zelena. Rdeča predstavlja kri in smrt, zlata blišč Evrope, zelena pa pesnikovo domovino.

Pesem je prepredena s številnimi simboli, ki so tudi v angleškemu prevodu ustrezno prikazani. Besedne zveze so dobro izbrane, saj ustvarjajo pravo mero intenzivnosti simbolov. Vsebina se torej v prevodu ne razlikuje od izvirnika.

3.2. Oblika

Pesem je sestavljena iz osmih kitic. Kitice si med seboj niso enakomerne, število vrstic je sledeče: 6 6 7 8 4 4 6 2. V angleškem prevodu se sestava kitic nekoliko spremeni: 7 6 7 7 4 4 6 3. To se je zgodilo, ker sta se prevajalca odločila prve vrstice druge, tretje in četrte kitice izvirnika spremeniti v zadnje vrstice prve, druge in tretje kitice prevoda. Torej sta vrstice – *All is ecstasy, the ecstasy of death!* – zamaknila nazaj v predhodne kitice. Število vrstic v zadnji kitici se spremeni brez očitnega razloga. Prevajalca sta se odločila prej dvovrstično kitico spremeniti v trovrstično.

3.3. Rima

V pesmi sta prisotni zunanja in notranja rima.

3.3.1. Zunanja rima

Zunanja rima je uporabljena le v sedmi kitici, in sicer kot zaporedna moška rima *a b b b b b*. Ta del pesmi s svojim stopnjevanjem skozi rimo ustvarja vrhunec dogajanja. V angleškem prevodu se ta edina zunanja rima popolnoma izgubi. S tem je izgubljen tudi pomemben učinek stopnjevanja. Zanimiva je primerjava s prevodom Katarine Jerin (prikazana v tabeli 1), kjer je prevajalki uspelo zunanjo rimo delno ohraniti.

izvirnik	Morje preplavlja zelene poljane, morje večerne žgoče <u>krvi</u> , in rešitve ni in <u>ni</u> , dokler ne padeva jaz in <u>ti</u> , dokler ne pademo jaz in <u>vsj</u> , dokler ne umremo pod težo <u>krvi</u> .
----------	---

prevod 1 ¹	The sea is flooding the green plains the sea of stinging evening blood and there is no salvation, none until we both fall, you and I, until we fall, I and all of us, until we all die under the weight of blood.
prevod 2 ²	The sea is flooding the green fields, the sea of scorching evening blood, and there is no way out at <u>all</u> , until you and I <u>fall</u> , until we fall, me and <u>all</u> , until we die under the weight of blood.

Tabela 1 : Ohranitev rime v 7. kitici Ekstaze smrti

3.3.2 Notranja rima

Notranja ženska rima se v izvirniku ponovi večkrat, v prevodu pa je ohranjena le enkrat. Primera ohranjene in neohranjene rime sta prikazana v spodnjih tabelah.

izvirnik	sonce zahaja in v njem se opaja
prevod 1	the sun <u>sets</u> and <u>gets</u> drunk in it

Tabela 2 : Ohranjena notranja rima - 1. kitica, 5. vrstica

izvirnik	tiho bo umrla, kot bi zaprla, stara kraljica zlate oči.
prevod 1	and die silently, as if she were closing, ancient, her golden eyes.

Tabela 3 : Neohranjena notranja rima – 2. kitica, 5. vrstica

3.4. Besedne figure

Med primerjanjem *Ekstaze smrti* in njenega prevoda je bilo mogoče opaziti veliko število izpustov besednih figur, kot so ponavljanja in vzkliki.

3.4.1.1 Ponavljanje

Iteracijo dobimo s ponavljanjem prve vrstice pesmi: – *Vse je ekstaza, ekstaza smrti!* –. Ponovi se štirikrat, na začetku prvih štirih kitic. Z njenim ponavljanjem je dosežen večji učinek prisposodbe propada. V angleškem prevodu je, kot že omenjeno, postavitve te vrstice spremenjena.

Iteracija nastane tudi s ponavljanjem skupine besed *in vode ni - no water, dokler ne umremo - until we all die* ter še *v to - even into this*. Prevajalca sta v prevodu vsa naštetá ponavljanja dobro ohranila. Izpustila pa sta iteracijo v drugi kitici, kjer se ponovi beseda *kraljica*. V prevodu je ponovitev besede *queen* zamenjana z zaimkom *she*. Prav tako je izpuščena ponovitev besede *zeleno* v šesti kitici.

Geminacija v drugi kitici s ponavljanjem besed *Lepa, o lepa* je ohranjena tudi v prevodu *beautiful, beautiful*.

¹ Prevod 1 - prevod Berta Prebaca in Davida Brooks

² Prevod 2 - prevod Katarine Jerin

Ohranjeni sta tudi anafori v sedmi kitici: *morje - morje / the sea - the sea* ter *dokler ne padeva - dokler ne padeva - dokler ne umremo / until we both fall - until we fall - until we all die*.

3.4.2 Vzklik

V pesmi so uporabljeni številni vzkliki. Najbolj viden vzklik je hkrati tudi refren – *Vse je ekstaza, ekstaza smrti!* –.

Vzkliki, ki so zanimivi z vidika prevajanja, pa so medmeti, ki izražajo avtorjeva čustva. To so besede *o, a* in *joj*. V angleški različici sta medmeta *o* in *a* izpuščena, medtem ko je *joj*, ki je v izvirniku ponovljen dvakrat, v angleščino preveden na dva različna načina. Prevajalec se je odločil *joj* postaviti v angleški kulturni prostor in ga v tretji kitici prevedel kot *o*, v četrti pa kot *ay*. Za primerjavo sem si ponovno ogledala prevod Katarine Jerin, ki se je za prevajanje vzklikov odločala drugače.

izvirnik	Lepa, o lepa bo smrt Evrope
prevod 1	The death of Europe will be beautiful, beautiful
prevod 2	<u>Oh</u> , it will be beautiful, the death of Europe

Tabela 4 : Prevod vzklika *o* – 2. kitica, 2. vrstica

izvirnik	<u>A</u> , iz oblaka večernega (zadnjega)
prevod 1	From the evening cloud (the last
prevod 2	<u>Ah</u> , from the evening cloud (the last

Tabela 5 : Prevod vzklika *a* – 3. kitica, 2. vrstica

izvirnik	<u>joj</u> , in vode ni več v Evropi
prevod 1	and <u>o</u> , there is no water left in Europe
prevod 2	<u>alas</u> , and there's no water left in Europe

Tabela 6 : Prevod vzklika *joj* – 3. kitica, 5. vrstica

izvirnik	<u>Joj</u> , v to pokrajino, še v to zeleno
prevod 1	<u>Ay</u> , into this landscape, even this green
prevod 2	<u>Alas</u> , the evening sun, will you shine

Tabela 7 : Prevod vzklika *joj* – 6. kitica, 1. vrstica

3.4.3 Retorično vprašanje

V šesti kitici *Ekstaze smrti* najdemo retorično vprašanje, ki je uporabljeno tudi v prevodu:

/.../ še v to /.../ boš zasijalo / s pekočimi žarki? Še v to? - /.../ even into this you will shine /.../ with burning rays? Even into this?

4. Ločila

Tudi ločila imajo lahko v poeziji stilističen pomen. Njihova nevsakdanja raba vpliva na učinek pesmi na bralca.

Kosovel je v pesmi uporabil pike, klicaje, vprašaje, vejice, podpičja, tropičje, oklepaje in pomišljaje. V prevodu vsa ločila

niso uporabljena v skladu z originalom. Prevajalca sta ohranila pomišljaje na začetku in koncu ponavljajoče vrstice – *Vse je ekstaza, ekstaza smrti!* – Prav tako sta ohranila klicaje ter oklepaje pri vzklikih. Izpustila pa sta vsa podpičja in v peti kitici tropičje. V tem primeru ni nobenega razloga, da sta se prevajalca odločila za izpust ločil, saj s tem nista pridobila ničesar za boljše razumevanje angleške različice, vendar sta v večji meri izgubila učinek avtorjevega stila.

5. Povzetek

S primerjavo slovenske pesmi *Ekstaza smrti* in njenega angleškega prevoda *Ecstasy of Death* sem lahko analizirala dele besedila, ki so v pesniškem jeziku težje prevedljivi. Kot sem pričakovala, so bili to večinoma deli, povezani z avtorjevim stilom. Veliko neujemanja je bilo povezanega z besednima figurama ponavljanje in vzklik. Največjo težavo pri prevajanju poezije vsekakor predstavlja ohranitev rime. Pretvorba rime iz enega v drugi jezik je sicer težavno delo, ni pa nemogoče. To sem tudi dokazala s primerom angleškega prevoda pesmi *Ecstasy of Death* prevajalke Katarine Jerin.

Za najmanj težaven del prevajanja se je izkazalo prevajanje vsebine. Eden od razlogov je verjetno tema pesmi, ki britanski ciljni kulturi ni povsem tuja. Če bi bil prevod namenjen bolj oddaljenim kulturam, bi verjetno tudi na tem področju prihajalo do večjih težav.

Zanimivo je bilo tudi, da je do številnih sprememb prišlo v poskusih ohranitve oblike pesmi ter ločil, ki so uporabljena v izvirniku. Na teh dveh področjih sem razlikovanje med izvirnikom in prevodom najmanj pričakovala.

Poezija zajema izredno zahtevna besedila za bralca, še bolj pa za prevajalca. Za prevajanje pesmi je potreben izjemen občutek za jezik, širok besedni nabor ter predvsem veliko potrpljenja. Kljub številnim neujemanjem, ki sem jih v članku naštel, je pesem *Ecstasy of Death* prevajalcev Berta Pribaca in Davida Brooksa zelo dober prevod.

6. Viri

Kosovel, Srečko, 1977: *Pesmi in konstrukcije*. Ljubljana: mladinska knjiga.

Kosovel, Srečko, prev. Bert Pribac in David Brooks, 2008: *The Golden Boat*. United Kingdom: Salt publishing.

7. Literatura

Kosovel, Srečko, 1977: *Pesmi in konstrukcije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kosovel, Srečko, prev. Nike Kocijančič Pokorn, Katarina Jerin in Philip Burt, 2004: *Man in a Magic Square*. Ljubljana: Mobitel.

Kosovel, Srečko, prev. Bert Pribac in David Brooks, 2008: *The Golden Boat*. United Kingdom: Salt publishing.

Newmark, Peter, prev. Mateja Gajgar, 2000: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana: Krtina.

Stanonik, Janez, 1995: Acta neophilologica XXVIII. Irma M. Ožbalt, *Slovene Poetry in English: Challenges and Problems*. Ljubljana: Planprint d.o.o.

Kako važno je biti resen

Alenka Lavrin

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
lavrin.alenka@gmail.com

Izvleček

Članek je kratka predstavitev različnih prevodov komedije Oscarja Wilda *The importance of being earnest* v slovenščino. Kratak pregled vsebine literarnega dela potrjuje, da pisatelj v njem kritizira predvsem neresnost. Zakaj so potem v slovenščini nastali različni prevodi, kot sta *Kako važno je biti resen* in *Važno je imenovati se Ernest?* Pri tem je pomembno, da poznamo pomen in izvor leksema *earnest*.

1. Uvod

V procesu prevajanja komedije *The importance of being earnest* iz angleščine v slovenščino je prišlo do različnih prevodov leksema *earnest*. Pri prevajanju naslova izvirnika so se prevajalci odločili za različne prevajalske strategije. V starejšem prevodu *Kako važno je biti resen* je leksem preveden s pridevnikom *resen*, pri čemer gre za dobesedni prevod, ki vključuje glavno temo komedije, t. j. resnost družbe. V mlajšem prevodu *Važno je imenovati se Ernest* leksem zamenja osebno lastno ime Ernest, s čimer se prevod delno oddalji od izvirnika in v naslovu zajame drugo idejo, t. j. pomembnost, da se oseba imenuje Ernest, saj naj bi ime že samo po sebi izražalo iskrenost. Do te razlike je najverjetneje prišlo zaradi drugačnega razumevanja vsebine oz. ideje, ki naj bi bila v komediji v ospredju.

Za razumevanje samega literarnega dela in naslova moramo dobro poznati vsebino izvirnika. Poleg tega je pri prevajanju pomembno, kako je prevajalec delo razumel in čemu je pripisal večji poudarek, resnosti družbe ali pomembnosti imena.

Različni slovarji, enojezični in dvojezični ter splošni in terminološki, nam pomagajo odgovoriti na vprašanje, zakaj je prišlo do razlik pri prevajanju v slovenščino.

2. *The importance of being earnest*

Oscar Wilde (1854–1900) je bil angleški pisatelj, pesnik in dramatik irskega rodu. Veljal je za vodilnega zagovornika esteticizma v Angliji. V svojih delih je uporabljal iskrih in duhovit jezik ter se še posebno nagibal k paradoksom. Njegov opus obsega liriko, pripovedke in pravljice, provokativne romane, najbolj znan pa je po družbenih komedijah zoper konvencionalno družbeno moralo. Njegova dela so prevedena v številne svetovne jezike in uprizorjena po vsem svetu.

The importance of being earnest je po žanru družbena komedija, ki jo je Wilde napisal leta 1894, izšla pa je šele leta 1899. Igro so premierno uprizorili 14. februarja 1895 v gledališču *St James's Theatre* v Londonu (Pogačnik 2006: 4907).

2.1. Vsebina

Komedija je napisana v treh aktih in se odvija v aristokratskih krogih viktorijanske družbe. Glavne osebe so: Jack Worthing, Algernon Moncrieff, Gwendolen Fairfax, Cecily Cardew in Lady Bracknell. Zgodba se začne v mestu,

kjer najprej spoznamo Algernona v pričakovanju obiska tete Lady Bracknell. Pred tem ga obišče prijatelj, ki se v mestu predstavlja z lažnim imenom Ernest, na podeželju pa je Jack (domače ime za Johna, kot mu je v resnici ime). Obema so skupni izgovori za nenadne odhode iz njunih okolij in proč od družine. Algernon si izmisli dobrega prijatelja Bunburyja, ki je nenavadno pogosto bolan in ga mora zato obiskati. Jack ljudi na podeželju zavaja, da ima mlajšega brata Ernesta, ki živi v mestu in se neprimerno vede. Po kratkem pogovoru med moškima likoma le prispeta Lady Bracknell in njena hči Gwendolen, v katero je Jack zaljubljen. Ona ga prav tako ljubi, predvsem zaradi dejstva, da mu je ime Ernest. Jack ima na podeželju varovanko Cecily, ki kaže izredno veliko zanimanje za njegovega brata Ernesta, ki ga sploh ne pozna in ga ni še nikoli videla. Obe gospodični sta zaljubljeni v moškega z imenom Ernest. Algernon se za Cecily zelo zanima, zato jo v času Jackove odsotnosti obišče na podeželju in se pretvarja, da je Ernest. Jack se predčasno vrne z žalostno novico, da je brat umrl, in tam sreča Algernona. Medtem na podeželje prispe tudi Gwendolen, že zaročena z Ernestom (Jackom), in sreča Cecily. Dekleti ugotovita, da sta obe zaročeni z Ernestom. Ko se vsi štirje srečajo, izvesta, da v resnici ni nobena od njiju zaročena z Ernestom. Kmalu prispe tudi Lady Bracknell, kar še nekoliko zaostri zadevo, saj ugotovi, da je tam kot guvernanta mlade Cecily zaposlena gospodična Prism, ki je pred leti bila zadolžena za varstvo otroka, ki ga je na železnici izgubila. Izkaže se, da je ta otrok Jack, kar pomeni, da sta z Algernonom brata in da je po očetu dobil svoje pravo ime, Ernest.

2.2. Interpretacije

V komediji avtor na duhovit, posmehljiv način prikaže zabavo, igrice in moralo britanske visoke družbe, njenim pripadnikom pripisuje pomanjkanje neresnosti in neiskrenosti v odnosu do drugih. Neresnost prikaže predvsem na primeru moških likov. Oba imata namreč skrivnostnega prijatelja ali brata, ki naj bi jima povzročal težave in ga morata zato vsake toliko časa obiskati, s čimer se izogneta določenim neprijetnostim. Po drugi strani se pretvarjata, da jima je ime Ernest, saj sta njuni izvoljenki trdno odločeni, da se bosta poročili le z nekom, ki se imenuje Ernest. Vsa zmešnjava z imeni naj bi tako na koncu privedla do pomembnega spoznanja, da je iskrenost v življenju pomembna, saj se lahko sicer človek znajde v težavah in se zaplete v mrežo laži in prevar. Jack se na koncu zato neznanško razveseli, da je ves čas govoril resnico o tem, da ima brata in da mu je ime Ernest.

V časopisu Naši razgledi je bila objavljena kritika ob uprizoritvi igre Važno je imenovati se Ernest, v kateri je na kratko predstavljena vsebina:

"Med štirimi znamenitimi Wildovimi komedijami je »Ernest« ne samo zaradi visoke konverzijske elegance in duhovitega bleska nemara najbolj očarljiva in tudi najpogosteje uprizarjana, marveč glede na »banburiranje« in lascivna namigovanja ali dvoumnosti tudi vseskozi v dovolj jasno razvidnem ironičnem oziroma ironizirajočem in kritičnem razmerju do svojih protagonistov, ki pod plaščem briljantne družabne gladkosti skrivajo in tudi razkrivajo doživljajsko plitvost in breztežnost" (Predan 1988: 639).

3. Prevodi

V slovenščino so komedijo prevajali trije prevajalci, od katerih sta dva sodelovala pri enem prevodu. Komedija oz. igra je bila v knjižni obliki prevedena dvakrat. *Kako važno je biti resen* je naslov prevoda iz leta 1966 in je delo že preminule slovenske pisateljice in prevajalke Mire Mihelič. Drugi prevod sta leta 1982 skupaj pripravila Jože Faganel in Mojca Kranjc ter ga naslovila *Važno je imenovati se Ernest* (s podnaslovom *Trivialna komedija za resne ljudi*); pregledan in dopolnjen prevod je izšel leta 1996; zadnja, prav tako pregledana izdaja istih dveh prevajalcev je prišla na trg leta 2008 v zbirki Wildovih del.

3.1. Prevajanje leksema *earnest*

Pri razlagi in prevajanju leksema si največkrat pomagamo s slovarji. Ti so si pri razlagi in prevajanju leksema *earnest* večinoma enotni. V angleških enojezičnih slovarjih se vedno znova pojavlja definicija leksema v pomenu resnosti, medtem ko o Ernestu ne najdemo ničesar. Primer je definicija iz enojezičnega angleškega slovarja Oxford (2000):

earnest *adj.* very serious and sincere: *an earnest young man.*

V dvojezičnem slovarju, primer Veliki angleško-slovenski slovar, najdemo ustrezne prevode v slovenščino:

earnest I *adj* (~ *ly adv*) resen, tehten; prepričan, iskren; **to be ~ with s.o.** goreče koga prositi,

earnest II *n* resnost; **to be in ~** resno misliti, ne se šaliti; **in good** (ali **full, sober, real, sad**) ~ popolnoma resno, brez šale.

V prvem prevodu (1966) se je prevajalka odločila za prevajanje leksema s pridevnikom *resen*. Prav tako je glede na vsebino komedije večjo pomembnost pripisala (ne)resnosti družbe, kar je po pregledu več interpretacij glavna tema Wildove komedije.

V drugem prevodu (1982) sta prevajalca izbrala drugačno strategijo. Rahlo sta se odmaknila od naslova izvornika in izbrala drugo tematiko, ki je bolj humorne narave. Odločila sta se za pomembnost dejstva, da se oseba imenuje Ernest, saj je iz vsebine razvidno, da to zagotavlja predvsem uspeh v ljubezni. Wilde je prek predstavnic ženskega spola v igri na humoren način izpostavil, da ime Ernest že samo po sebi izraža resnost in iskrenost, s čimer je morda hotel namigniti na izvor imena.

Pomembno je dejstvo, da se naslovi v angleščini zapisujejo drugače kot v slovenščini. Z veliko začetnico so poleg prve besede zapisane tudi vse ostale polnopenske besede. Pridevnik *earnest* je v naslovu zapisan z veliko začetnico, tako kot pišemo ime *Ernest*. Besedi se prav tako ujemata na ravni fonetike, v angleščini ju izgovarjamo: /'ɜ:nɪst/. Poleg tega bi lahko bili sorodnega izvora, saj v komediji celo Wilde sam

pravi, da naj bi bilo ime Ernest dekletoma tako zelo všeč prav zaradi tega, ker predstavlja in zagotavlja iskrenost.

V etimoloških slovarjih najdemo podatke o izvoru, razvoju in pomenu besed. V Leksikonu imen že na začetku najdemo pomembne informacije o samem nastanku imen:

"Z imeni se predstavniki človeškega rodu kličejo že dolga tisočletja. Kdaj, kako in na kateri stopnji človeškega razvoja so nastala, je težko zanesljivo reči. /.../ V primitivnih družbah je ime, ki je stalen spremljevalec in simbol osebnosti, ozko povezan z magičnimi željami. Istoveti se z "dušo", s svojim etimološkim pomenom kaže na mistični značaj in usodo človeka" (Keber 2008: 13).

Isti leksikon ime Ernest definira:

"Ime Ernest je nemškega izvora. Nemško ime Ernst, latinizirano Ernestus, Ernestinus razlagajo s starovisokonemško besedo *ernust* »resen«, tudi »odločen konec«. /.../ Irsko-angleški pesnik in pisatelj Oscar Wilde je med drugim napisal tudi komedijo Važno je imenovati se Ernest" (Keber 2008: 194).

Podatki iz obeh omenjenih slovarjev kažejo, da tako pridevnik *earnest* kot ime *Ernest* izhajata iz istega jezika in sta si sorodna. Kljub vsemu je med njima vidna razlika v besedni vrsti, pri prvi gre za pridevnik, kjer je v prejšnjih zapisih vidna uporaba končnega obrazila -e, in pri drugi za samostalnik, kjer končni e izpade.

Vseeno ne moremo mimo prepričanja, da se je Wilde morda ravno iz tega razloga odločil za ime. Pisatelj je namreč znan po globljih pomenih v svojih delih. Prav tako mora biti bralec zelo široko razgledan, da lahko razume Wildova dela.

Ob upoštevanju vseh dejstev v tem poglavju lahko morda pridemo do sklepa, da sta možna oba obstoječa prevoda. Prvi prevod ustreza temi Wildovega dela in definiciji iz slovarja ter se v slovenščino prevede kot *resen*, drugi prevod pa lahko temelji na eni od tematik v komediji ali na samem izvoru imena Ernest. Na vprašanje, kaj je avtor tu želel bolj poudariti, nimamo jasnega odgovora. Tako lahko le na podlagi več interpretacij sklepamo, da je Wilde vseeno hotel poudariti (ne)resnost in (ne)iskrenost takratne družbe, ob tem pa je izbral ime, ki temu ustreza in vsem povzroča težave. S to besedno igro je Wilde resnično dokazal svojo kreativnost.

3.2. Primerjava prevodov z zadnje strani

Wilde ponovi naslov na koncu literarnega dela, ko Jack prvič v življenju ugotovi, kako zelo pomembno je biti *resen* (Ernest):

"Jack: On the contrary, aunt Augusta, I've now realized for the first time in my life the vital Importance of Being Earnest" (Wilde 1994: 67).

V slovenščini dobimo dva vsebinsko različna prevoda.

V prevodu iz leta 1966 prevajalka ponovi preveden naslov do besede enako, ob tem pa doda, da je vseeno, če ti je ime Ernest ali ne:

"Algernon¹: Nasprotno, teta Avgusta, prvič v življenju mi je postalo jasno, kako važno je biti resen, naj se imenuje Ernest ali ne" (Mihelič 1966: 84).

V tem pogledu zajame bistvo Wildove ideje, da je pomembno biti resen, ne glede na to, kdo si in kaj si.

V drugem prevodu je naslov prav tako ponovljen:

¹ Najverjetneje gre za napako, ki je nastala med procesom prevajanja, saj v izvorniku te besede izreče Jack.

"Jack: Nasprotno, teta Avgusta. Prvič v življenju sem spoznal, kako usodno važno je imenovati se Ernest" (Faganel, Kranjc 1982: 79).

Vendar je poudarjena le ideja, kako zelo je pomembno, da se imenuješ Ernest, pri čemer vsa resnost, ki jo Wilde opisuje, preprosto izgine in tako prevod daje vtis, da je pomembno le ime, kajti potem bo vse v redu. V tem primeru se glavna tema izgubi in jo bralec težko razbere.

4. Zaključek

Prevajanje naslova predstavlja težavo, ker je Wilde vanj vključil besedno igro, saj se tako *earnest* kot *Ernest* v angleščini izgovarjata enako in sta skupnega izvora.

V obeh slovenskih prevodih je poudarjen le eden od obeh vidikov. Iz prevoda Mire Mihelič (1966) je bolj razvidno, kako se Wilde ukvarja z družbo in kritizira neresnost. V drugem prevodu (1982) pa je večji poudarek na humornem elementu, da se človek mora imenovati Ernest. Za noben prevod ne moremo reči, da je napačen, temveč le opazujemo, za katere prevajalske strategije so se odločili prevajalci, pri tej analizi pa nam je v pomoč različna literatura.

Prevajanje je proces, pri katerem se odločamo med različnimi možnostmi in smo lahko kreativni. V slovenščini bi lahko poskusili najti ali celo tvoriti novo ime, ki bi zaobjemalo tudi resnost, tako kot je to v angleščini Ernest. S tem bi lahko ohranili izvorno besedno igro, ki jo vpeljal Wilde. V ta namen so v italijanščini predlagali spremembo angleškega imena v italijansko ime Franco, saj pridevnik *franco* pomeni biti resen, iskren, pošten. S tem bi uspešno zajeli oba vidika. Prav tako so v nemščino pridevnik prevedli kot *ernst* (resen, pošten), ki je zapisan z veliko začetnico na začetku naslova, s čimer so se izognili problemu, saj tako pišejo tudi ime Ernst.

Vendar je v slovenščini težava v tem, da iz pridevnika resen (iskren) težko tvorimo ustrezno ime. Če bi recimo uporabili nekaj takšnega, kot je npr. Resne, Resnež, se postavlja vprašanje, če bi s tem dosegli želeni učinek. Morda bi lahko ime spremenili kar v priimek (Resnik), pri čemer bi bila potrebna prilagoditev nekaterih imen in priimkov nastopajočih.

5. Viri in literatura

- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 2003: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- Hornby, Albert Sydney, 2000⁶: *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. Oxford: Oxford University Press.
- Keber, Janez, 2008⁴: *Leksikon ime: onomastični kompendij*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.
- Kravos, Marko, 2000: *Mavrica nad zapuščino (prispevki na Simpoziju o Miri Mihelič, Ljubljana, 9. novembra 2000: zbornik prispevkov o ustvarjalnem in javnem delu Mire Mihelič)*. Ljubljana: Slovenski center PEN.
- Nassaa, Christopher S., 1997¹⁴: *Oscar Wilde: The importance of being Earnest: notes*. Beirut: York Press, Harlow: Addison Wesley Longman.
- Pogačnik, Aleš (ur.), 2006: *Veliki splošni leksikon: priročna izdaja v dvajsetih knjigah*. Ljubljana: DZS.
- Predan, Vasja, 1988: Slovensko stalno gledališče Trst: Oscar Wilde: Važno je imenovati se Ernest. *Naši razgledi*: 639.
- Rooney, Kathy, 1999: *Encarta world English dictionary*. London: Bloomsbury.
- Soanes, Catherine in Angus Stevenson (ur.), 2003²: *Oxford dictionary of English*. Oxford: Oxford University Press.
- Vermeer, Hans J., 1996: *A skopos theory of translation (some arguments for and against)*. Heidelberg: TEXT-con-TEXT.
- Wilde, Oscar, 1966: *Kako važno je biti resen*. Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo.
- Wilde, Oscar, 1982: *Važno je imenovati se Ernest: trivialna komedija za resne ljudi*. Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo.
- Wilde, Oscar, 1994: *The importance of being earnest*. Handsworth: Penguin (Penguin popular classics).
- Wilde, Oscar, 2008: *Zbrana dramska dela*. Ljubljana: ZAMIK (Zbirka KMŠ dramatika).
- Wilde, Oscar, 2009: *Izbrano delo: poezija in proza*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Kondor: izbrana dela iz domače in svetovne književnosti; zv. 239).

Prevajanje kulturnospecifičnih izrazov v romanu Hudičevka v Pradi

Nina Malobabić

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
nina_malobabic@hotmail.com

Izveček

V članku bom raziskovala prevajanje kulturno-specifičnih elementov v prvih dveh poglavjih romana *Hudičevka v Pradi*. Opozoriti želim na razlike med ameriško in slovensko družbo ter na s tem povezano prevajanje izrazov. Zanimalo me bo, kako uspešno bo prevajalka prenesla kulturno-specifične elemente v naš kulturni prostor. Izraze bom razdelila na šest tematskih sklopov, nato pa bo sledila podrobnejša analiza prevajalske strategije.

1. Uvod

Visoka moda, luksuz, snobizem in šefica iz pekla ... *Hudičevka v Pradi* (*The Devil wears Prada*, 2003) je roman ameriške avtorice Lauren Weisberger. S prevajalskega vidika je delo zelo primerno za analizo zaradi kulturno-specifičnih izrazov, ki jih je v romanu zelo veliko. Raziskovala bom prvi dve poglavji v knjigi, zanimale pa me bodo predvsem strategije, ki jih je uporabila prevajalka. Zbrala bom dvajset primerov in jih razdelila na šest tematskih sklopov, in sicer: *Oblačila in obutev*, *Časopisi in revije*, *Vsakdanje življenje/Prosti čas*, *Hrana in pijača*, *Deli mesta* ter *Izobraževanje, poklici in funkcije*.

2. Splošne informacije

Roman je kar šest mesecev zavzemal mesto na seznamu najbolje prodajanih knjig New York Timesa. Po njem je bila leta 2006 posneta tudi filmska uspešnica z istim naslovom. Glavna junakinja je Andrea Sachs, ki dobi peklensko službo pri glavni urednici znane modne revije, Mirandi Priestley. Spremljamo jo med izpolnjevanem ponižujočih zahtev svoje nadrejene, ki privedejo do mnogih dogodivščin.

Lauren Weisberger je ameriška romanopiska. Rodila se je 28. marca 1977 v Scrantonu v državi Pennsylvania. Njena znana dela so še kratka zgodba *The Bamboo Confessions* ter romana *Everyone Worth Knowing* in *Chasing Harry Winston*. Roman je prevedla Urška Willewaldt (profesorica angleščine in slovenščine, lektorica, prevajalka in glavna urednica revije *Družina in življenje*).

3. Kultura

Ko govorimo o kulturno-specifičnih izrazih, se moramo najprej vprašati, kaj sploh je kultura ter kako je povezana s prevajanjem. Newman (2000: 151) opredeljuje kulturo kot »način življenja in njegove pojavne oblike, značilne za skupnost, ki kot sredstvo izražanja uporablja svojstven jezik«. Kultura pri Mary Snell Hornby ne zaznamuje zgolj umetniškega ustvarjanja, temveč je pojmovana širše antropološko, in sicer kot vsi družbeno pogojeni vidiki človeškega življenja, kot skupek dosežkov in vrednot človeške družbe. Prevajanje torej ni dejavnost, ki poteka med dvema jezikoma, temveč je interakcija dveh kultur (Kocijančič Pokorn 2003: 199-200).

4. Prevajanje kot medkulturno sporočanje

Množica novih pogledov na prevajanje in spoznanj o prevajanju je pripeljala do tega, da novejša teorije poskušajo opredeliti procese prevajanja kot posebno obliko medkulturnega sporočanja, ki jo je treba preučevati v širšem družbenem kontekstu, interdisciplinarno in ob hkratnem upoštevanju čim večjega števila relevantnih dejavnikov. Prevod je lahko narejen z namenom, da bi v ciljnem književnem sistemu učinkoval tako kot izvirna besedila. Lahko pa je narejen tudi tako, da ciljnim bralcem posreduje čim bolj točne predstave o izvorniku in izvorni kulturi ter se zato ne ozira toliko na veljavne norme ciljnega sistema, temveč skuša ohraniti kulturne in časovne posebnosti. (Grosman 1997: 33–37)

5. Prevajalski postopki

Newman (2000: 154) pravi, da obstaja nekaj splošnih načel, ki obvladujejo prevajanje vseh kulturnih izrazov. Najpomembnejše je, da so upoštevani in priznani kulturni dosežki, o katerih govori besedilo IJ¹, in da se spoštujejo vse tuje dežele in njihove kulture.

5.1. Kulturna ustreznica

To je približni prevod, kjer kulturni izraz IJ prevedemo s kulturnim izrazom CJ²; tako *baccalauréat* prevedemo kot »francoska matura« ali *Abitur* (*Matura*) kot »nemška/avstrijska matura«. To so približne kulturne ustreznice. Njihova uporaba pri prevajanju je omejena, saj niso točne, vendar jih lahko uporabimo v splošnih besedilih, javnem obveščanju in propagandi, pa tudi kot kratko razlago za bralce, ki s kulturo IJ niso seznanjeni. Imajo večji pragmatični učinek kot kulturno nevtralni izrazi.

5.2. Funkcijska ustreznica

Ta postopek, ki ga uporabljamo pri prevajanju kulturnih izrazov, zahteva uporabo kulturno neobarvane besede, včasih skupaj z novim specifičnim izrazom; torej nevtralizira ali posploši besedo IJ in včasih doda določeno podrobnost, tako *baccalauréat* – »francoska matura«; *Sejm* – »poljski parlament«; »Roget« - *dictionnaire idéologique anglais* (angleški slovar sinonimov).

5.3. Direktni prevod

¹ IJ = izhodiščni jezik

² CJ = ciljni jezik

Dobesedni prevod kolokacij, imen organizacij, elementov zloženek (npr. »superman«, *Übermensch*, nadčlovek) in morda fraz (*compliments de la saison*, »compliments of the season«¹) poznamo pod imenom kalkiranje (»direktni prevod«). Teoretično prevajalec ne bi smel »vpeljati« direktnega prevoda. Dejansko pa je, v kulturah, ki so si sorodne, včasih zelo učinkovit.

5.4. Skrčenje in razširitev

To sta precej nenatančna prevajalska postopka, ki se v nekaterih primerih uporabljata intuitivno, v drugih pa *ad hoc*². Vendar za vsakega obstaja vsaj en premik:

- 1) Snovni pridevnik + splošni samostalnik IJ, samostalnik CJ: *atteintes inflammatoires et infectieuses*, »inflammations and infections« (vnetja in infekcije); *science linguistique* (itd.), »linguistics« (lingvistika).
- 2) Pri razširitvi obstaja dokaj običajen premik, ki ga često zanemarjamo, pridevnik IJ, prislov + pretekli deležnik ali sedanji deležnik + predmet CJ: *cheveux égaux*, »evenly cut hair« (enakomerno postrizeni lasje); *belebend*, »life-giving« (poživljajoč).

5.5. Parafraza

To je razširitev ali razlaga pomena dela besedila. Uporabljamo jo v »anonimnem« besedilu, kjer lahko najdemo izpustitve.

6. Analiza

V tem delu bom prešla na analizo prevajalske strategije. Zaradi lažjega razumevanja bom izraze obravnavala po posameznih sklopih.

6.1. Oblačila in obutev

6.1.1. Tabela 1

Manolos	manolke
Jimmy Choos, Jimmys	škornji znamke Jimmy Choos, usnjen škorenj
tank top	zelo kratka majčka
button-down	tunika

Tabela 1: Oblačila in obutev

V prvem primeru gre za čevlje znamke Manolo Blahnik, ki so v ZDA znani kot »Manolos«. Prevajalka se je odločila za direktni prevod (*manolke*). Ta izraz najdemo tudi na internetu, uporablja pa se predvsem v pogovornem jeziku. »Jimmy Choos« oz. »Jimmys« so prav tako zelo znani čevlji oblikovalca Jimmyja Chooja. V enem primeru so prevedeni z

¹ Direktnega prevoda te fraze v slovenščini običajno ne uporabljamo, pomeni pa »čestitke« (novoletne ipd.)

² »Za ta namen.«

razširitvijo (*škornji znamke Jimmy Choos*), pri čemer je -s na koncu priimka nepotreben, saj je ime oblikovalca Jimmy Choo (brez s-ja). V drugem primeru pa so prevedeni samo kot *usnjen škorenj*, gre torej za parafrazo, saj se prevajalki očitno ni zdelo potrebno poudariti za katero znamko gre in je izraz prilagodila naši kulturi. »Tank top« je kos oblačila brez rokavov, ki prekriva zgornji del telesa, navadno ima v sprednjem delu tudi U-izrez. Zanj nimamo posebnega izraza v slovenščini, zato je razumljivo, da ga je prevajalka parafrazirala (*zelo kratka majčka*). »Button-down« je majica ali srajca, ki se zapenja z gumbi, prevedena pa je kot *tunika*. Prevajalka je uporabila funkcijsko ustreznico. Lahko bi jo preprosto prevedla kot *srajca*, glede na to, da je oseba z omenjenim oblačilom nosila še krilo, tunike pa so navadno daljše.

6.2. Časopisi in revije

6.2.1. Tabela 2

Runway	Runway
New Yorker	New Yorker
Popular Mechanics	Zabavna mehanika

Tabela 2: Časopisi in revije

V obeh poglavjih se pojavlja veliko imen revij in časopisov, glede na to, da glavna junakinja dela v uredništvu revije in sanja o novinarski karieri. Prevajalka večinoma ohranja imena iz izvirnika (npr. pri reviji »Runway« ali časopisu »New Yorker«). Pojavi pa se tudi nekaj primerov, kjer ime prevede (»Popular Mechanics« - *Zabavna mehanika*). Tu gre za neke vrste razširitev, saj pridevnik »popular« prevede kot *zabavna*, četudi je njegov dobesedni prevod *priljubljen/a*. V tem sklopu torej prihaja do nedoslednosti, saj prevajalka ni enotna pri izbiri strategije in bi se morala odločiti le za eno – ohranitev imen iz izvirnika ali pa njihov prevod.

6.3. Vsakdanje življenje/Prosti čas

6.3.1. Tabela 3

the Hamptons	Hamptoni
dry-cleaning	najbolj osnovno čiščenje
Town car	avto s šoferjem

Tabela 3: Vsakdanje življenje/Prosti čas

Kulturno-specifični izrazi navadno pridejo do izraza ravno v segmentu vsakdanjega življenja in prostega časa, saj je tu veliko razlik med kulturami in običaji. Izraz »the Hamptons« se v ZDA navadno nanaša na mesti Southampton in East Hampton v vzhodnem delu Long Islanda v New Yorku. Gre za zelo priljubljeni počitniški naselji, kjer ima veliko Newyorčanov tudi vikende. Prevajalka tega očitno ni zasledila, saj se v prevodu družina odpravlja k *Hamptonovim* (kot družini Hampton, direktni prevod). »Dry-cleaning« je parafrazirala kot *najbolj osnovno čiščenje*, čeprav je to kemično čiščenje. V ZDA so kemične čistilnice nekaj vsakdanjega, če pa

bi že želeli izraz prevesti na drugačen način, bi lahko izpustili presežnik (samo *osnovno čiščenje*). »Town car« je posebnost, ki jo pri nas zelo redko zasledimo. To je avtomobil, kjer je predel za potnike fizično ločen od šoferskega prostora. Navadno so to limuzine, ki se jih lahko najame, zraven pa je tudi lastni šofer. Zato lahko rečem, da je funkcijska ustreznica *avto s šoferjem* ustrežna.

6.4. Hrana in pijača

6.4.1. Tabela 4

Advil	tableta proti bolečinam
Pepto	sirup proti slabosti
Cheez-Its	zavitek krekerjev

Tabela 4: Hrana in pijača

Vsi trije primeri v izvorniku so precej netransparentni, če nismo zelo dobri poznavalci ameriške kulture ali brez predhodnega raziskovanja. Prevedeni so na isti način, s parafrazo. »Advil« je vrsta ibuprofena, ki odpravlja bolečino in je v ZDA splošno znan (kot pri nas npr. Lekadol). »Pepto« (»Pepto-Bismol«) je zdravilo, ki se ga dobi brez recepta, prepoznaven pa je po svoji rožnati barvi. Pomaga pri slabosti, težavah s prebavo, driski ipd. Prevajalka je tu uporabila izraz *sirup proti slabosti*, saj je glavno junakinjo tedaj obdajala slabost zaradi prekomernega pitja. »Cheez-Its« so majhni krekerji s sirom, ki so postali zelo priljubljeni zaradi televizijskih reklam in slogana »Get your own box«¹. Možni bi bili tudi prevodi s kulturnimi ustreznici (npr. »Pepto« – *Lekadol*, »Cheez-Its« – *Tuc*).

6.5. Deli mesta

6.5.1. Tabela 5

block	ulica
boroughs	mesto

Tabela 5: Deli mesta

Ameriška mesta imajo posebno strukturo, razlikujejo se od evropskih, zato je prišlo tudi do specifičnih izrazov. »Block« je razdalja vzdolž ulice, od mesta, kjer jo prečka ena cesta, do mesta, kjer jo prečka naslednja ali pa del takšne ulice. Mesto New York je razdeljeno na 5 administrativnih enot, ki se imenujejo »boroughs«. Pri nas takšnih predelov ne poznamo, zato je v obeh primerih prevajalka uporabila funkcijski ustreznici (*ulica, mesto*).

6.6. Izobraževanje, poklici in funkcije

6.6.1. Tabela 6

NYPD	policist
junior/senior assistant	prva/druga pomočnica
I was an English major	moj glavni predmet je bila angleščina
Teach for America training	pripravnništvo
résumé	prošnja za zaposlitev, življenjepis

Tabela 6: Izobraževanje, poklici in funkcije

»NYPD« je kratica za New York City Police Department. Prevajalka je uporabila funkcijsko ustreznico *policist*. V ameriških podjetjih imajo ljudje s pomembnimi funkcijami tudi več pomočnic oz. pomočnikov, zato obstajajo izrazi, ki jih primerno ločujejo (»junior/senior assistant«). Prevedeni so kot *prva/druga pomočnica*, pri čemer gre za razširitev. Razlike so vidne tudi v šolskem sistemu. Na ameriških univerzah si študenti ob koncu študija izberejo predmet, iz katerega kasneje diplomirajo. Stavek »I was an English major« je tako parafraziran kot *moj glavni predmet je bila angleščina*. »Teach for America« je neprofitna vladna organizacija, ki skrbi za učiteljski kader v zahtevnejših okoljih. »Teach for America training« je tako skraćeno samo na *pripravnništvo*. »Résumé« v ameriškem okolju pomeni *življenjepis* (direktni prevod), prevajalka pa ga je ponekod razširila tudi na *prošnjo za zaposlitev*.

7. Zaključek

Iz analize prevajalske strategije lahko potegnem kar nekaj sklepov. Prevajalka je mestoma uspešno prenesla kulturno-specifične elemente v naše okolje, drugod pa je bila nedosledna (npr. pri prevajanju imen časopisov in revij). Včasih je naredila tudi pomenske napake (»the Hamptons«), ki so lahko posledica časovne stiske ali površnosti. Večinoma se je odločala za razširitev, parafraze in funkcijske ustreznice, kar je bralcu olajšalo razumevanje besedila. Nekateri bi morda rekli, da se je s tem oddaljila od izvirnega besedila, vsekakor pa to ni vplivalo na sporočilo knjige.

8. Literatura in elektronski viri

Birma: družinska priloga Nedelje:

<http://issuu.com/nedelja/docs/priloga16>. (3. 12. 2009)

Cambridge Dictionaries Online:

<http://dictionary.cambridge.org/>. (3.12. 2009)

Grosman, Meta, 1997: Književni prevod kot oblika medkulturnega posredovanja leposlovja. Grosman, Meta (et. al): *Književni prevod*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 11–56.

Kocijančič Pokorn, Nike, 2003: *Misliti prevod: Izbrana besedila iz teorije prevajanja od Cicerona do Derridaja*. Ljubljana: Študentska založba.

Newmark, Peter, 2000: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana: Krtina.

Merriam-Webster Online:

<http://www.merriam-webster.com/>. (3. 12. 2009)

¹ »Omisli si svojo škatlico.«

Weisberger, Lauren, 2003: *The Devil wears Prada*. London: Harper.

Weisberger, Lauren, 2007: *Hudičevka v Pradi*. Tržič: Učila International.

Wikipedia:

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Devil_Wears_Prada_%28novel%29. (3. 12. 2009)

http://en.wikipedia.org/wiki/Lauren_Weisberger. (3.12. 2009)

Strategije prevajanja slenga v romanu *Trainspotting* Irvina Welsha

Manja Simonič

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
manja.simonic@gmail.com

Izvleček

Namen članka je analizirati prevajalske strategije pri prevajanju škotskega narečja in slenga v kulturnem romanu Irvina Welsha *Trainspotting*. S primerjavo originala in prevoda Andreja E. Skubic bom skušala ugotoviti, ali je prevajalcu uspelo ohraniti ton in raven jezika originala ter v kolikšni meri je prevod prilagodil ciljni slovenski kulturi.

1. Uvod

Irvine Welsh pripada generaciji škotskih sodobnih pisateljev, ki so se v 80. letih odločili zavreči jezikovno normo in pisati v živem jeziku, torej v škotskem narečju. Welshevo najbolj znano delo *Trainspotting* je v slovenščino prevedel Andrej E. Skubic, ki je pri svojem delu prav tako uporabil zaznamovan jezik, da bi ohranil učinek izvornika na bralca.

Narečje in sleng sta zaradi velike normiranosti jezika v literarnih besedilih v slovenščini še vedno slabo zastopana, zato tudi prevajanje takšnih besedil predstavlja zahteven podvig. V članku bom s primerjavo izvornika in prevoda analizirala strategije prevajanja in probleme, ki se pri tem pojavijo zaradi medsebojnih razlik obeh kulturnih prostorov. Osredotočila se bom na različne sociolekte posameznih oseb in poskusila ugotoviti, če se njihove posebnosti ohranijo tudi v prevodu.

2. Prevajanje narečja in slenga

Za prevajanje narečij in slenga (še) ni konsistentnih in potrjenih pravil. Newmark je celo mnenja, da narečja ni treba prevajati z narečjem (še posebej, če to narečje ni naše lastno), razen če to zahteva njegova funkcija v besedilu (1988: 195).

Poleg tega zapisano narečje nikoli ni povsem realen posnetek govorjenega, saj je sistem znakov za fonetično zapisovanje omejen. Ustvarimo lahko le približek, neko navidezno narečje, ki pa lahko vseeno služi svojemu namenu v besedilu (Rode 1991: 29). Kot možne strategije prevajanja narečja Rode predlaga štiri možnosti: lahko ga zanemarimo, lahko ga prenesemo v narečje svojega jezika, lahko ga prenesemo le delno (posamezne prvine), lahko pa uporabimo neko drugo zaznamovano raven jezika (1991: 29–30).

3. Jezik in slog

Trainspotting je v izvorniku napisan večinoma v narečju oz. urbanolektu edinburškega okrožja Leith. Avtor je vse besede, ki se izgovorijo drugače kot v standardni angleščini, zapisal fonetično (torej je zapisal njihovo izgovorjavo), uporabil pa je tudi veliko tipičnih škotskih besed (npr. *bairn* – otrok, *lassie* – dekle, *lad* – fant, *barry* – dober, dobro). Pogosta je tudi raba standardne angleščine, v manjši meri pa je prisoten tudi londonski *cockney* (jezik Londončanov iz spodnjega sloja).

V romanu se poleg vsevednega tretjeosebnega pripovedovalca izmenjuje tudi več prvoosebni pripovedovalcev, tako da njihov govor ne izraža le geografske pripadnosti, temveč tudi družbeni položaj in osebne lastnosti. Skubic za to uporablja izraz ekscesni sociolekt, s katerim »/.../ označimo jezike, katerih govorci skušajo izstopiti iz prevladujočega družbenega razmerja sil in do njega zavzeti distanciran, brezbrizen ali kritičen odnos« (2003: 302).

Ker menjava pripovedovalca nikoli ni eksplicitno nakazana, je včasih slog pisanja edino vodilo o tem, kdo pripoveduje, zato je toliko bolj pomembno, da se specifične govora ohranijo tudi v prevodu.

4. Analiza prevoda

Skubic je edinburški urbanolekt nadomestil z ljubljanskim slengom (prav tako zapis izgovorjave), ki je sicer zaznamovana jezikovna zvrst, toda morda preveč osrednjeslovenska, da bi lahko resnično prenesla popolno socialno sliko izvornika. Ljubljanska govornica bi bila dobra ustreznica za londonski *cockney*, za škotsko narečje pa bi bilo bolje uporabiti kakšno drugo, ne tako centralno pokrajinsko različico, oz. urbanolekt kakega drugega mesta, ki ima prav tako razvito svojo narkomansko sceno. Tako pa se v Skubičevem prevodu razlike med londonskim in edinburškim urbanolektom sploh ne občuti, medtem ko je v izvorniku več kot očitna. Primer:

»*Naw, this is a big scouser. Dark, spiked hair, nose like a fuckin ski slope. Ye couldnae miss this guy.*«

»*Roight ... yeah, oi know the geezer. Davo. Angs around wiff that bird, little gel, short, black hair. Nah, ain't seen that crowd in ere for ages. /.../«*

»*Ne, ta je en velk tip z Liverpoola. Temne lase ma pa špice, surlo ma ko smučarska proga. Ne morš ga falit.*«

»*Aha ... ja, poznam tipa. Davo. Z uno babo okol hod, majhno punco, k ma kratke črne lase. Ne, njiju že zlo dolg nisem vidu tukejle. /.../«*

Pri prevajanju narkomanskega žargona je večinoma uporabil že uveljavljene izraze (npr. *shot – šus, skag – hors, gear – džank*).

Kot je bilo že omenjeno, se skozi zgodbo zvrsti več pripovedovalcev, ki imajo vsak svoj specifičen slog in raven jezika.

4.1. Renton

Mark Renton je vodilni lik v zgodbi in večina poglavij je napisana z njegove perspektive. Verjetno je zato tudi njegova govorica najmanj zaznamovana in brez posebnosti, saj na nek način predstavlja normo jezika pripovedi. Čeprav govori v slengu, ima zelo bogato besedišče in ciničen odnos do sveta, kar je uspelo ohraniti tudi prevajalcu.

Problem se pojavi le, ko se Renton odseli v London in v izvirniku takoj delno opusti narečje in večinoma pripoveduje v standardni angleščini z nekaterimi škotskimi elementi, v prevodu pa ni nobene spremembe v govorici.

»*Ab think ab'll pass on your kind offer. /.../« She looks intently at me, seeming to suss that it's what I'm not saying that's important. She obviously feels a bit of a tit, and gets up and leaves us.*

»*Mislm, dam preskoču. /.../« Napet strmi vame, zgleda, ko da ma občutek, da tle nečesa ni zaštekala. Očitno se počut mal blesav, tko da vstane pa me pusti.*

4.2. Simon (Sick Boy / Sikboj)

Simon v svoji egocentričnosti pogosto govori v tretji osebi (npr. »*Simone is not cut out to*« – »*Simone ni iz tazga lesa*«), poleg tega pa je obseden s Seanom Conneryjem, zato v mislih večkrat govori z njegovim naglasom oz. šeslja (npr. »*Yesh Shimon, I shink you may have a shtrong point thair*« – »*Ja, Šimon, mišlim, da ši tole dobr povedu*«). Oboje je ohranjeno v prevodu.

4.3. Spud / Kartofel

Spud sicer res pomeni krompir tako kot *Kartofel*, ima pa tudi pomen malo počasnega človeka, kar se v prevodu ne ohrani.

Spud ima zelo prepoznaven slog, saj veliko uporablja mašila (npr. *likesay – mislm, ken – a štekaš*), poleg tega za ljudi uporablja mačje izraze (npr. *cat – muca, catboy – mačketina*). Prevajalec je to dosledno upošteval.

It's too hot for a fair-skinned punter, likesay, ken? Some cats thrive in the heat, but the likes ay me, ken, we jist cannae handle it.

Preveč vroče je za normalnga bledoličnika, sej štekaš. Eni mačkoni uživajo, če je vroče, štekaš, sam jest pa ne zdržim tega.

4.4. Begbie (Beggur / Begunc)

Beggur in *Begunc* sicer ne pomenita isto, toda prevajalcu je uspelo ohraniti negativen prizvok vzdeyka in začetek priimka.

Franco Begbie ima prepoznavno govorico predvsem zaradi velike količine uporabljenih kletvic (celo več kot ostali) in nasilnih izpadov. Tudi to je Skubicu uspelo ohraniti.

The London train's fuckin mobbed. This really gits ma fuckin goat, this. Ah mean, ye pay aw that fuckin dough fir a ticket, they British Rail cunts urnae fuckin shy, n then thir's nae fuckin seats! Fuck that.

Vlak za London je nabasan za popizdit. Mi gre pa res na kurac, tole. Mislm, ves tist kurčev keš zmečeš za karto, tega se nč ne otepajo te pizde od Britanskih železenc, pol pa nbenih zicov! Pizda jim materna.

4.5. Tretjeosebni pripovedovalec

Poglavja s tretjeosebnim pripovedovalcem so napisana v standardni angleščini, z izjemo dialogov, ki so v narečju.

Problem se pojavi, ker se angleška narečja veliko manj razlikujejo od norme kot slovenska, zato je prevod ponekod napisan v nižjem registru kot izvirnik.

5. Sklep

Prevod Andreja E. Skubica ima nekaj pomanjkljivosti, kot npr. neustrezna izbira jezikovne različice, ki bi imela enak družbeni in kulturni položaj kot škotsko narečje, nezadostno razlikovanje med posameznimi urbanolekti in nižanje jezikovne ravni izvirnika. Toda prevajalcu je uspelo ohraniti učinek, ki ga ima na bralca izvirnik, saj prevod deluje pristno in sveže, njegov ton je enako ciničen kot v originalu, poleg tega pa so zaradi različnih uporabljenih slogov prepoznavni tudi različni pripovedovalci.

V literarni družbi, kjer je uporaba narečij in slenga še vedno v zametkih, predstavlja prevod *Trainspottinga* pomembno prelomnico in koristno referenco za prihodnje prevode.

6. Viri in literatura

Welsh, Irvine, 1993: *Trainspotting*. London: Vintage.

Welsh, Irvine, 1997: *Trainspotting* [prevod Andrej E. Skubic]. Ljubljana: DZS.

Morace, Robert A., 2001: *Irvine Welsh's Trainspotting*. New York, London: Continuum.

Newmark, Peter, 1988: *A Textbook of Translation*. New York etc.: Prentice Hall.

Rode, Matej, 1991: Narečje kot prevajalski problem. Berger, Aleš (ur.): *15. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 28-31.

Skubic, Andrej E., 2000: Škotska četverica. *Literatura* 12/113-114. 76-81.

Skubic, Andrej E., 2003: Sociolekti od izraza do pomena: kultiviranost, obrobje in eksces. Kržišnik, Erika (ur.):

Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti. Mednarodni simpozij Obdobja.
Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko,
Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 297-320.

Urban Dictionary:

< <http://www.urbandictionary.com> > (6. 12. 2009)

Veliki splošni leksikon, 2005. Elektronska izdaja. Ljubljana:
DZS, Amebis.

Prevajanje izrazov, ki opisujejo črnsko raso, v romanu Philipa Rotha *Človeški madež*

Teja Šosterič

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
avanaya@hotmail.com

Izvleček

Članek obravnava prevajanje dvanajstih izrazov, izbranih iz romana Philipa Rotha *Človeški madež* (*The Human Stain*, prevod Miha Avanzo). Namen članka je primerjava in analiza prevodov besed, ki opisujejo črnsko raso (kot so na primer *black*, *negro* itd.) ter opazovanje prevajalčeve konsistentnosti rabe enakih izrazov v prevodu.

1. Uvod

Pri prevajanju literarnih besedil se prevajalci nenehno srečujejo z izrazi, ki so v izhodiščnem jeziku kulturnospecifični, v ciljnem pa je kulturni kontekst treba umetno poustvariti. V romanu Philipa Rotha *Človeški madež* (*The Human Stain*, prevod Miha Avanzo) se pojavljajo kulturnospecifični izrazi, ki opisujejo črnsko raso ter so značilni za njeno kulturo v Ameriki v drugi polovici dvajsetega in začetku enaindvajsetega stoletja in ki so slovenskemu bralcu sicer znani, toda niso povezani z njegovo lastno kulturo. V tem primeru je torej potrebno z uporabo različnih prevajalskih strategij premostiti razlike med kulturnimi in družbenimi referencami v izhodiščnem in ciljnem jeziku.

2. Namen

V članku se ukvarjam s strategijami reševanja prevajanja problemov kulturne ekvivalence. Zaradi velikega števila izrazov, kompleksnostjo problematike vloge sobesedila in zaradi doseganja večje jasnosti sem se omejila na dvanajst izrazov, ki so se mi zdeli najbolj reprezentativni in zanimivi s prevajalskega vidika.

3. Prevajanje kulturnospecifičnih izrazov

Meta Grosman (1997: 15) piše, da se težave pri prevajanju porajajo prav zaradi medkulturnih razlik v zunajjezikovnih realnostih izvorne in ciljne kulture. V primeru pomanjkanja kulturnih ustreznih v ciljnem jeziku problematika prevajanja kulturnospecifičnih izrazov zahteva ustvarjanje navideznega konteksta, s pomočjo katerega lahko prevajalec premosti pomanjkljivosti. Prevajalec mora tako v prevodu poustvariti konotacije, ki v ciljnem jeziku sicer ne obstajajo, vendar se skozi prevod bralec o njih podučiti in dojemati njihov pomen ter funkcijo, kot jo imajo v izhodiščnem jeziku.

Za doseg čim boljšega prevoda je možna uporaba različnih prevajalskih postopkov: prenos besede, ki vključuje

prečrkovanje, naturalizacija, kjer prevajalec prilagodi besedo izgovorjavi in morfologiji, uporaba kulturne, funkcijske ali opisne ustreznice, sopomenskost, direktni prevod, premik, ki vključuje spremembo v slovnici, modulacija, uporaba že priznanega prevoda, prevajalska oznaka, kompenzacija, komponentna analiza, skrčenje in razširitev ter parafraza (Newmark 2000). V analiziranem delu se vsi omenjeni prevajalski postopki ne pojavljajo, opazimo pa uporabo izpustitve, kjer prevajalec besede ali stavka ne prevede. V različni literaturi so omenjeni različni prevajalski postopki in strategije, ki se včasih pomensko prekrivajo, včasih pa medsebojno razlikujejo.

S primerjavo originala in prevoda romana *The Human Stain* sem ugotavljala, kateri prevajalski postopki so bili uporabljeni in s kakšnim namenom, v kolikšni meri je bil prevajalec pri uporabi enakega prevoda za enak izraz konsistenten in kako se je to odražalo v izražanju konotacij ter deležu informacij o izvorni kulturi. Ugotavljala sem tudi doslednost pomenske ekvivalentnosti in funkcije uporabljenih izrazov in ali je pri prevodu prihajalo do vsiljevanja prevajalskih rešitev, torej ali je uporabljen izraz v prevodu ustrezen in ali spada v ciljno kulturo. Namen prevoda je namreč ustvariti enak učinek in odziv, kot ga je imel izvirnik, točnost ustreznice pa je seveda subjektivna in ni omejena na le eno ustreznico. Toda medtem ko uporaba sinonimnih izrazov razbija monotonost in pripomore k večji ekspresivnosti besedila, lahko pomanjkanje konsistentne rabe nekega izraza pripelje do nejasnosti in celo netočnosti v pomenu.

4. Prevajanje izrazov, ki opisujejo črnsko raso, v analiziranem romanu

Analiza je prvotno vključevala vse tovrstne izraze, ki se v romanu pojavljajo, nato pa sem po temeljitejšem pregledu izbrala dvanajst po mojem mnenju najbolj reprezentativnih izrazov, ki se najbolje skladajo z namenom članka in ki povzemajo ter predstavljajo kulturno specifikum in kulturno zgodovino črnske rase v Združenih državah Amerike. Vključila sem tako novejšje izraze kot tudi take, ki se danes ne

uporabljajo več, so pa ključnega pomena za bralčevo interakcijo z besedilom. Izraze sem v članek vključila po abecednem redu.

4.1. African American

Nenavadno je, da se ta izraz, ki ga imamo marsikdaj za najbolj politično korektnega, v romanu relativno malo pojavlja. To lahko razložimo z večinoma v preteklost postavljenim kontekstom, v katerem se analizirani izrazi pojavljajo. Izraz je po pričakovanjih ustrezno preveden kot *afroameriške*, *afroameriški*, kar je že splošno priznani prevod besedne zveze.

4.2. Black (pridevnik)

Black kot pridevnik je v delu preveden kot: *črnec*, *črnca*, *črnka*, kjer govorimo o premiku, ko pridevnik prevajamo kot samostalnik; *črn*, *črni*, *črnega*, *črnskih*, *črnski*, *črnske*, *črnškega*, kjer je prevod zvest originalu; *temnopolt(a)*, kjer se uporabi sicer pomensko ustrezen izraz, ki pa ni dobesedno preveden, *črnub(a)*, kjer govorimo o premiku, kjer pridevnik postane samostalnik, hkrati pa izraz dobi negativno konotacijo, ki je v originalu razvidna iz sobesedila in *zamorske*, kjer izraz dobi negativno konotacijo, v originalu razvidno iz sobesedila.

4.3. Black (samostalnik)

Izraz je preveden kot: *črncev*, *črnci*. V knjigi lahko opazimo pomensko ustreznost in konsistentnost rabe izraza.

4.4. Blackest

Blackest je izraz, ki se v romanu pojavi le enkrat, v kontekstu opisa ne le zunanje podobe osebe, ampak tudi izražanja negativnosti proti temnopoltim osebam. Izraz je zelo ustrezno preveden kot *črn kot noč*, ki zajema večplastnost pomena v originalu.

4.5. Colored (samostalnik)

Colored je izraz, ki se ga je v ZDA uporabljalo predvsem v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Danes je že praktično zastarel, v nekaterih kontekstih pa ima celo rahlo negativen pomen. V obravnavanem romanu je velikokrat omenjen prav takrat, ko se kontekst tiče preteklosti, torej črnske kulture in zgodovine pred približno petdesetimi leti. Preveden je kot: *temnopolt(e)*, kar je pomensko ustrezen izraz, ter *črnecem*, prav tako pomensko ustrezen izraz. V enem primeru je prevajalec spremenil stavek tako, da tega izraza ni prevedel. V istem stavku se pojavi tudi besedna zveza *colored families's houses*, ki je prevedena, toda ne zajema celotnega pomena stavka, kot je zapisan v originalu.

4.6. Negro (pridevnik)

Izraz je kot pridevnik v analiziranem delu omenjen le enkrat, zanimiv pa je ravno zaradi veliko pogostejše uporabe v samostalniški obliki. Preveden je kot *črnub*, kar je pomensko ustrezno. Negativna konotacija je v originalu izražena v sobesedilu.

4.7. Negro (samostalnik)

Izraz je preveden kot: *črnca*, *črncev*, *črnecem*, *črnci*, *črnec*, kot samostalnik. V originalu se izraz *Negro* uporablja večinoma v opisovanju dogodkov iz preteklosti z vidika temnopolte osebe, kjer *Negro* hkrati z barvo polti pomeni tudi črnsko kulturo. Prevod *črnec* ohrani pomen barve polti, ne pa kulture. Prevaja se tudi kot: *temnopolte osebe*, kjer opazimo enak fenomen, *črnub*, kjer beseda dobi negativno konotacijo, v originalu razvidno iz konteksta, *črnskih*, *črnske*, *črnskem*, kjer opazimo premik, ko zaradi spremembe stavčne strukture samostalnik postane pridevnik ter v enem primeru *Črnec* z veliko začetnico. Ta možnost, kljub temu, da je malo nerodna in za slovensko občinstvo neznana in morda nenaravna, edina izmed zgoraj omenjenih vključuje kulturološki pomen in kulturno zgodovino, ki se odraža v angleškem izrazu *Negro*.

4.8. Negroid

Izraz je preveden kot: *negroidni*, v tem primeru je prevajalec ponovno uporabil prevajalski postopek naturalizacije, in s *črnskimi potezami*, kjer se je prevajalec odločil za razširitev in parafrazo. Oba preveda sta pomensko ustrezna.

4.9. Negrophobia

Izraz se v romanu pojavi le enkrat, preveden je kot *negrofobija*. V tem primeru je prevajalec uporabil prevajalski postopek naturalizacije, kjer je besedo prilagodil izgovorjavi in morfološki. Beseda *negrofobija* ni omenjena v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Preverila sem tudi pogostost pojavnosti v korpusu FidaPLUS, kjer ni bilo zadetkov.

4.10. Nigger

Prevajalec je pri tem izrazito slabšalnem izrazu bolj ali manj uspešno skušal poiskati kulturne ustreznice v kulturi, kjer rasizem do temnopolnih kot problematika ne predstavlja velikega dela zgodovine in nima kulturnospecifičnega pomena. Izraz je preveden kot: *zamorca*, *zamorc*, slabšalen izraz, ki pa je v slovenščini že zastarel in malo rabljen; *črnub*, *črnubov*, prav tako slabšalen izraz, ki prav tako ne dosega konotacije originala, ter *črnec*, ki sploh nima negativne konotacije, ampak je nevtralen. V tem primeru slabšalnost ni izražena niti v sobesedilu.

4.11. Niggertown

Tudi ta izraz je med tistimi, katerih pojavitev je enkratna. Zanimiv je zaradi kulturne zgodovine črnske rase, ki v sodobnem času ni ali vsaj naj ne bi bila več izolirana v četrtih. Izraz je preveden kot *črnska četrt*, ki je pomensko ustrezna besedna zveza, ne zajema pa zgodovinskega in kulturološkega izvenjezikovnega konteksta.

4.12. Spook

Izraz je v analiziranem delu ključnega pomena, saj na njem temelji moralni pomen in rasna problematika, ki je tema romana. Prvotni pomen je sicer *dub*, toda v angleščini ima tudi drugotni pomen in sicer slabšalno: *črnub*. V slovenščini te konotacije ne poznamo in medtem ko je v originalu citirano dejansko slovarsko geslo, je v prevodu odlomek dobil fiktiven značaj. Prevajalec je besedo prevedel kot *prikazen* in ustvaril navidezni drugotni pomen v slovenščini, kulturno ustreznico, ki v resnici ne obstaja, vendar je nujno potrebna zaradi bralčevega razumevanja kulturne problematike teme romana in širšega konteksta, ki je ključnega pomena za ohranitev funkcije ter vpliva romana na bralca. Beseda *spook*, oziroma v množini *spooks* se velikokrat pojavlja kot besedna zveza (*the spooks incident*, ki jo je prevajalec različno prevedel kot *incident s študenti*, *afera o domnevno rasistični izjavi*, *zadeva z rasistično opazko in neprijetni dogodki*. V tem primeru opažamo, da se je odločil izogniti ponovni rabi dejansko kulturno neprimernega izraza *prikazni* ter uporabiti opisno ustreznico, ki vključuje konotacijo in parafrazo oziroma razlago pomena oziroma kombinacijo teh postopkov. V enem primeru se je prevajalec prevodu izognil ter stavek preoblikoval tako, da je izpustil celoten vrinjen stavek, v katerem je besedna zveza omenjena.

5. Sklep

Besedilo, ki je komentar na družbo, takratno in zdajšnjo (Newmark, 2000: 39), mora nujno ohranjati to značilnost tudi v prevodu. Pri prevajanju izrazov, ki so izrazito kulturnospesificni, hitro prihaja do nedoslednosti, nekonstantnosti in nejasnosti. Prevajalec mora marsikdaj v procesu prevajanja sam zapolniti praznine. To je izrazito izraženo pri prevajanju izraza *nigger*, kjer je kulturni kontekst v slovenščini pomanjkljiv, izrazi pa malo rabljeni in zastareli. Prevodne ustreznice, ki jih je prevajalec uporabil, se v jeziku redko uporabljajo, njihov pomen pa je moral biti obvezno utrjen z uporabo vloge sobesedila, kar je prevajalcu v večini primeru tudi uspelo. V dveh primerih, ko sta bila ali celotni stavek ali besedna zveza izpuščena, se sprašujem, ali gre za preprosto površnost ali za dejansko izogibanje prevajanju zaradi problematičnega izraza.

Skozi analizo je bilo jasno, da se je prevajalec zavedal učinka besede ter njene konotacije ter se trudil čim bolj

premostiti kulturne razlike. Z uporabo parafraze in razširitve se je elegantno izognil prevajanju besedne zveze (*the spooks incident*, ki bi, če bi bila prevedena dobesedno, lahko bila interpretirana kot nejasna ali dvoumna.

V prevodu ni bilo mogoče ohraniti zgodovinskih razlik med besedami *colored*, *Negro* in *black*, ki so vse prevedene z enakimi izrazi, pomanjkljivost pa ni razložena s sobesedilom, kot to opazimo v primeru izražanja negativnih konotacij.

Prevajalec pri prevajanju ni bil pretirano konsistenten, saj je enak izraz prevajal na zelo različne načine. Ponekod je bilo to zaradi konteksta potrebno, ponekod pa je bila izbira izraza slaba.

V zaključku lahko ugotovim, da je prevajalec kljub pomanjkanju izrazoslovja pretežno uspešno opravil svojo nalogo in ustvaril navidezni kulturni kontekst, ki je slovenskemu bralcu razumljiv in relativno blizu.

6. Viri in literatura

- Burke, Peter, 2007: *Kaj je kulturna zgodovina*. Prev. Matjaž Šprajc. Ljubljana: Sophia
- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovic, 1997: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Grosman, Meta, 1997: »Književni prevod kot oblika medkulturnega posredovanja leposlovja.« Književni prevod. Ed. Meta Grosman in Uroš Mozetič. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete
- Mozetič, Uroš, 1997: »Splošni in posebni problemi prevajanja angleških in ameriških leposlovnih besedil v slovenščino.« Književni prevod. Ed. Meta Grosman in Uroš Mozetič. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete
- Newmark, Peter, 2000: *Učbenik prevajanja*. Prev. Mateja Gajgar. Ljubljana: Krtina.
- Roth, Philip, 2000: *The Human Stain*. New York: Houghton Mifflin Harcourt
- Roth, Philip, 2006: *Človeški madež*. Prev. Miha Avanzo. Ljubljana: Modrijan
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Anebis.
- Toporišič, Jože in drugi, 2001: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- FidaPLUS, korpus slovenskega jezika*. Dostopno na: <http://www.fidaplus.net/> (05. 12. 2009).
- Spletni slovar. Dostopno na: <http://dictionary.reference.com>

Pogovorno izrazje v prevodu pesmi Johnnija Casha

Brina Klemencič

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
brina.klemencic@gmail.com

Izveček

V članku bomo obravnavali prevodno ustreznost pogovornih izrazov v prepesnitvah pesmi ameriškega pevca Johnnija Casha v slovenščino. Za analizo je bilo izbrano besedilo iz dela *Johnny Cash: glasbeno in filmsko popotovanje* avtorja Mateja Krajnc. Namen članka je ugotoviti, za kakšne izraze se je prevajalec odločil ter kakšne strategije je pri tem uporabil. S primerjavo paralelnih besedil bomo ugotavljali, ali so izrazi ohranili svoj pomen ter slogovno vrednost.

1. Uvod

Matej Krajnc, ki se ukvarja s prevajanjem slavnih kantavtorjev, kot so Bob Dylan, Tom Waits in Leonard Cohen, je med drugim leta 2006 izdal delo *Johnny Cash: glasbeno in filmsko popotovanje*, ki vključuje tako biografske in diskografske podatke o pevcu kot prepesnitve, ki se jih je avtor lotil sam.

Pri prebranih pesmih nas je zanimal predvsem prevajalčev pristop h Cashevemu izrazito pogovornemu jeziku, ne le, ker gre za medjezikovni in medkulturni prenos, temveč ker je prevajalec omejen tudi z obliko, tonom in ritmom pesmi.

2. Prevajanje uglasbenih besedil

Čeprav morda prevodi tovrstnih besedil niso cenjeni kot ostali književni prevodi, se je treba zavedati, da so tovrstni prevodi lahko precej zahtevni, saj moramo razen pomena in ustreznosti upoštevati tudi rimo, kitice, ton in atmosfero pesmi, ki je navsezadnje namenjena izvedbi. Pesem je neprevedljiva, če skušamo *posnemati* njeno strukturalno enkratnost od zvena do zvena, od besede do besede, od verza do verza, od kitice do kitice. Pač pa je prevedljiva *v duhu in duru*. Prevedena pesem mora ohraniti metafizično jedro svojega srca, jedro, zaradi katerega je univerzalna in torej sploh razumljiva. (Dekleva 1999: 130)

Pri tovrstnem prevajanju glasba naenkrat prevzame dominantno vlogo: pesem mora dobro zveneti, pevec, ki jo izvaja, ne sme imeti problemov z dikcijo, predvsem pa z *ritmom*, ki usodno določa kvaliteto prevoda pesmi. Ritem je »zakon«, ki ostaja identičen v izvorniku in prevodu in nujno zaznamuje izbiro leksikalnega gradiva. Treba se je zanesti na inventivnost, na gibkost slovenščine, še in še preizkušati njene orkestralne sposobnosti in jim prisluskovati: dostikrat se zgodi, da z gradivom, ki je od izvornika presenetljivo daleč, »za sedmimi vodami in sedmimi gorami,« zadenemo bistvo atmosfere, ki jo izraža. (prav tam: 130)

3. Problemi prevajanja leposlovnih besedil v angleščini

Zlasti med prevajalci poezije pogosto opazimo težnjo po zgoščevanju v smislu povzemanja, interpretiranja in drugih oblik krajsanja izhodiščne besedilne podstave. (Mozetič 1997: 59) Takšne ukrepe navadno narekuje ritem verza oziroma število zlogov. Ker je znano, da ima angleščina precej več enozložnic kot slovenščina, kar v angleščini pišeči avtorji seveda s pridom uporabljajo, si morajo prevajalci v slovenščino pomagati na razne načine, zlasti pri besedilih, pisanih v strogi pesniški obliki.

Uroš Mozetič pravi, da je eden od pojavov, ki jih pogosto najdemo v slovenskih prevodih angleških in ameriških besedil, tudi večja ekspresivnost oziroma širjenje prevodne enote zaradi večje ekspresivne barvitosti ciljnega besedila. Rezultat postopka sam po sebi ne deluje tako moteče oziroma ne prikrajša bralca za estetiko branja, v glavnem zato, ker deluje na mikrobeseidilni ravni. V nekaterih primerih je omenjena širitev celo dobrodošla, pa čeprav vsebuje element pleonazma. (prav tam: 60)

4. Metoda

Za primerjavo sem izbrala Cashevo pesem *Leave That Junk Alone*, katere prevod najdemo v omenjenem delu. V pesmi avtor nagovarja ljubljeno žensko, naj opusti pijačo. Avtor naslova ni prevedel, ker pa gre za vrstico iz pesmi, lahko razberemo, da je stavek prevedel v »pust že to sranje pr mir«. Že tukaj ugotovimo večjo ekspresivnost v ciljnem besedilu, saj je izraz »sranje«, ki v SSKJ nosi oznako *nizko*, veliko močnejši kot angleški »junk«. V besedilu je tako še veliko podobnih primerov, ko se izrazi v ciljnem besedilu pomensko ali pa po stopnji ekspresivnosti ne skladajo popolnoma, saj gre za neformalen pogovorni jezik, ki se razlikuje zaradi medkulturnih razlogov.

Izhodiščno besedilo:	Ciljno besedilo:
<p>Well, you come home feeling for the knob on the door You better pick up your feet, you're gonna fall on the floor I keep on telling you, I'll tell you some more You better leave that junk alone and drink water</p>	<p>Zmeri prideš domov nažgana ko sod, počutim se koker kak idiot, zmeri težim ti in še ti bom težil – dej pust že to sranje pr mir in pij vodo,</p>
<p>Lord, that liquor is hot, drink water You don't wanna be a sot You better lay down the bottle And put on the top and drink cool H2O</p>	<p>žganje zna bit kar hudir – raj pij vodo, sej menda nočeš navadna pijandura bit, odlož raj to flašo in strezn se hit in pij hladno H2O!</p>
<p>Well, your eyes are baggy and a bloodshot red It's been a week or two since you've been in bed You better pay attention now to what I said You better leave that junk alone and drink water</p>	<p>Čist podplute in krvave maš oči, zdej ko vreča ležala boš vsaj sedem dni, poslušni me mal, ker jaz vem, kaj govrim – dej pust že to sranje pr mir in pij vodo,</p>
<p>Lord, that liquor is hot, drink water You don't wanna be a sot You better lay down the bottle And put on the top and drink cool H2O</p>	<p>žganje zna bit kar hudir – raj pij vodo, sej menda nočeš navadna pijandura bit, odlož raj to flašo in strezn se hit in pij hladno H2O!</p>
<p>Well, now I'll forgive you for your running around If you just promise that you come unwound I'll buy you anything you want in town If you'll leave that junk alone and drink water</p>	<p>Rad ti oprostil bom, da tak divja si bla, če mi obljubiš, da nauš več tankala – čist vse ti bom kupu, kar hotla boš met, sam pust že to sranje pr mir in pij vodo,</p>
<p>Lord, that liquor is hot, drink water You don't wanna be a sot You better lay down the bottle And put on the top and drink cool H2O</p>	<p>žganje zna bit kar hudir – raj pij vodo, sej menda nočeš navadna pijandura bit, odlož raj to flašo in strezn se hit in pij hladno H2O!</p>

5. Izražanje pogovornega jezika

V originalu najdemo:

- zvezo *You better (pick up your feet)*, brez pomožnega glagola *to have* (you had better...);
- skrajšane večbesedne glagolske oblike (*you're, don't, I'll, it's*), ki nakazujejo neformalen jezik;
- skrajšane pogovorne oblike glagolov, kot so *gonna* in *wanna*, ki v pisni obliki posnemajo izgovor besed v angleščini;
- medmeta oz. mašili *well* in *Lord*, ki poskrbita za živost jezika;
- metaforične slike, ki opišejo stanje, ki ga pesnik želi predstaviti (*Feeling for the knob on the door* – vinjenost, *pick up your feet* – poziv objektu, *you're gonna fall on the floor* – poslabšanje stanja objekta) in izraz *junk*, ki v tem primeru predstavlja alkohol in nosi slabšalno konotacijo.

V Krajnčevih prevodih je zaznati predvsem osrednjeslovenski pogovorni jezik. V prepesnitvi to dokazujejo številni primeri:

- izpad glagolske pripone *i* v nedoločniku, namenilniku in velelniku (*odlož, strezn se, zna bit*)
- izpad nenaglašene končnice –o (*čist, tak*)
- izpad samoglasnikov ali zlogov, zlitja glasov in prevoji (*zmeri, dej, pr mir, kr, bit, raj, maš, poslušni, bla, nauš, mal, govrim, kupu, hotla*)

Izbor leksike v slovenskem prevodu:

- uporabljeni so izrazito pogovorni izrazi (z dodanimi oznakami iz SSKJ): *idiot* (pog., slabš.), *težiti, hudir* (pog.); in še ekspresivnejši: *flaša* (nižje pog.), *sranje* (nizko), *tankati* (pog.), *pijandura* (slabš.).
- metaforične primerjave: *nažgana kot sod* in *ležati kot vreča*.

Predvsem v primeru leksike je opazna veliko večja ekspresivnost. Na primer, ko je v originalu uporabljena le navidezno nevtralna predstava človeka, ki tiplje za kljuko (*feeling for the knob on the door*), s čimer je nakazana vinjenost objekta, je to v prevodu izraženo veliko bolj eksplicitno in v ekspresivnem jeziku (*nažgana ko sod*).

6. Sklep

Opisani in drugi podobni primeri dokazujejo, da je avtor iskal pogovorne ustreznice, ki bi bile primerne za število zlogov in ritem pesmi, ki pa ne morejo zmeraj tudi popolnoma ustrezati izvirniku v smislu pomena in stopnje neformalnosti oz. formalnosti jezika. Atmosfera pesmi se je obdržala, pa tudi rahlo potencirala, tudi kot posledica omejenega izbora ustreznice. Prepesnitev namreč vsebuje rešitve, ki niso popolnoma pomensko skladne z originalom, vplivajo pa na slogovno vrednost besedila in s tem potencialno na sprejem publike.

7. Viri in literatura

7.1. Viri

Krajnc, Matej, 2006: *Johnny Cash: glasbeno in filmsko popotovanje*. Ljubljana: UMco (Knjižna zbirka Premiera št. 57).

Johnny Cash – Leave That Junk Alone Lyrics. Dostopno na: <http://www.lyricspond.com/artist-johnny-cash/lyrics-leave-that-junk-alone-1> (26.12.2009)

7.2. Literatura

Dekleva, Milan, 1999: *Prevajanje v duhu in duru*. V: Smolej, Tone (ur.): *Prevod uglasbenih besedil. Prevod trubadurske lirike. 24. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 130–133.

Krajnc, Matej, 2007: *Prevajanje rockovskih pesnikov*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Longman English Dictionary Online. Dostopno na: <http://www.ldoceonline.com/> (26.12.2009)

Mozetič, Uroš, 1997: *Splošni in posebni problemi prevajanja angleških in ameriških leposlovnih besedil v slovenščino*. V: Grosman, Meta in Uroš Mozetič (ur.): *Književni prevod*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 57–71.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.

Toporišič, Jože, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

5. Frazemi, slogani in pregovori

Ljudske modrosti o osebnem življenju v slovenščini in francoščini

Ana Markelc

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
markelc.ana1@yahoo.com

Izveček

V članku bom obravnavala starejši in novejši jezikoslovni pogled na frazeologijo v slovenskem prostoru ter problematiko prevajanja pregovorov. Francoskim pregovorom, povezanim z osebnim življenjem, bom skušala najti primerne prevodne ustreznice v slovenščini. Zaradi kulturno specifičnih razlik domnevam, da vsi francoski pregovori ne bodo imeli primerne prevodne ustreznice v slovenščini – v tem primeru bo potreben njihov opisni prevod.

1. Uvod

Pregovori, po definiciji Slovarja slovenskega knjižnega jezika »*ljudska književna zvrst, ki kratko, navadno v prisposodbi, izraža kako življenjsko izkušnjo*«, predstavljajo bogato zakladnico ljudske modrosti. Njihov pomen za narod je v oceni zbirke *Pregovori in reki na Slovenskem* Etbina Bojca zanimivo ovrednotil tudi dr. I. Grafenauer, ki je med drugim zapisal: »*Iz pregovorov odseva dobršen del narodnega značaja, pričajo pa tudi o življenjskih izkušnjah slovenskega človeka, največ iz družinskega in družabnega življenja, pa tudi iz kmetiškega dela in gospodarjenja ... Iz njih odseva bistro poznavanje človekovega in narodnega značaja z vsemi režečimi se nasprotji ... vse strne v nekako jasnogledno videnje usodne povezanosti človeškega življenja, pa tudi življenja narodov s plačilom in kaznijo. Iz pregovorov odseva marsikak lep, pomemben narodov značaj, pa tudi marsikatera prazna vera in vraža*« (Bojc 1987: 9).

2. Umestitev pregovorov v frazeologiji

V članku bom kratko orisala starejši in novejši jezikovni pogled na umestitev pregovorov v frazeologiji.

2.1. Starejši jezikoslovni pogled

Jože Toporišič v razdelku *Frazeologija* svojega dela *Besedjeslovne razprave* najprej izpostavi problematiko poimenovanja osnovne enote frazeologije, pri čemer se nato odloči za uporabo izraza frazeologem, ki mu pomeni stalno besedno zvezo. Frazeologem tako predstavlja besedno zvezo s strukturo S (S je stavek ali več stavkov v okviru zloženega stavka) ter besedno zvezo s strukturo dela prostega stavka (simbol S/x, pri čemer x predstavlja nefrazeološki del strukture S). Po Toporišiču spadajo k frazeologiji tudi pregovori, reki, prilike ipd. – v tem primeru gre za frazeologeme, ki so v primerjavi z nestavčnimi frazeologemi nekaj posebnega. Tako ima reklo nestavčno strukturo, rečenica pa stavčno. Iz tega

sledi, da ima reklo S/x-strukturo, rečenica S-strukturo. Toporišič nadalje razčleni rečenice glede na določene vsebinske in druge parametre na pregovore, reke, izreke, prilike ipd., medsebojnega ločevanja teh izrazov pa se ne dotakne in ga rajši prepusti paremiologiji ter ob tem doda: »*/.../ tisti, ki jo [paremiologijo] pri nas znanstveno gojijo, pa bi tudi slovenski frazeologiji gotovo zelo ustregli, ko bi v pregledni obliki napravili ta svoja pojmovanja dostopna naši širši javnosti, /.../, tu pa se s tem nadalje ne bomo več ukvarjali*« (Toporišič 2006: 487–8).

2.2. Novejši jezikoslovni pogled

Med novejše raziskovalce slovenske frazeologije spada Erika Kržišnik. Njen pogled na mesto pregovorov v jezikoslovju se ne razlikuje bistveno od Toporišičevega. Osnovno enoto frazeologije poimenuje frazem (za razliko od frazeologema po Toporišiču) in njegov obseg zameji s štirimi lastnostmi: večbesednost; stalnost oblike (mišljeni sta skladenjska zgradba in sestavinska zapolnitev) in pomena; neizpeljivost pomena frazeološke enote iz pomenov frazeoloških sestavin ter ekspresivnost. Kljub tem omejitvam ostajajo notranje razlike med enotami v obliki stavkov (ki so lahko rabljene tudi kot zaključene povedi) in besednih zvez z vlogo stavčnega člena v stavku. Prve se imenujejo rečenice, druge rekla. Rečenice se nadalje delijo na pregovorne in nepregovorne. Z vidika pogostnosti so najpogostejše pregovorne, ki lahko funkcionirajo kot samostojna besedila. Zanje je značilna tudi vsebinska poanta. V skrčeni obliki namreč podajajo neko življenjsko resnico, modrost ali nauk. Nadalje sledi, da je ta skupina enot zaradi vseh navedenih posebnosti vedno obravnavana posebej, nekateri frazeologi pa jo sploh izločajo (Kržišnik 1998: 27–8).

3. Prevajanje pregovorov oz. iskanje njihovih prevodnih ustreznic

Ker se bom v raziskovalno zasnovanem delu članka posvetila iskanju primernih prevodnih ustreznic v slovenščini

za francoske pregovore o osebnem življenju, se bom nekoliko dotaknila tudi problematike prevajanja pregovorov.

V frazeologiji se odražajo kultura, navade in običaji nekega naroda, zato ni presenetljivo, da je v zadnjem času postala nadvse zanimivo področje raziskovanja frazeologije tudi protistava frazeoloških enot dveh jezikov. Na ta način je možno ugotavljati, koliko skupnih točk imajo jeziki tako na jezikovni kot kulturni ravni (Marc Bratina 2004: 40).

Postopek prevajanja frazeologije je zapleten, saj poteka na dveh ravneh – dobesedni in frazeološki. Frazeološke enote dveh jezikov niso absolutno prekrivne. Frazeološka sredstva namreč prinašajo določeno vrsto ekspresije, zaradi česar se jih v ciljnem jeziku ne da enakovredno zamenjati z nefrazeološkimi sredstvi. Velikokrat pride tudi do neprekrivnosti v dveh jezikih, tj. frazeološke enote v enem jeziku ni možno nadomestiti s frazeološko enoto v drugem (Kržišnik 1998: 35).

3.1. Opis prevajalske strategije pri iskanju prevodnih ustreznice za francoske pregovore o osebnem življenju

Pri prevajanju dvajsetih izbranih francoskih pregovorov o osebnem življenju sem si pomagala z elektronskima izdajama *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in Gradovega *Francosko-slovenskega slovarja* ter z monografijo *Pregovori in reki na Slovenskem* Etbina Bojca. Iskanje primernih prevodnih ustreznice v slovenščini se je začelo z iskanjem ključnih besed v francoskem pregovoru, čemur je sledilo iskanje ustreznih pregovorov v slovenščini glede na ključne besede oz. teme v monografiji. Za lažje razumevanje prevajalske strategije je potrebno na tem mestu na kratko predstaviti strukturo Bojčeve monografije.

Monografija je razdeljena po vsebinskih skupinah, kar pomeni, da v njej najdemo poglavja s pregovori o delu, družini, vsakdanjem življenju ipd., hkrati pa je pregovore možno iskati tudi po ključnih besedah.

Kljub relativno izčrpnemu iskanju primernih slovenskih prevodnih ustreznice za francoske pregovore dopuščam možnost, da je bila kakšna izmed le-teh nehote izpuščena. Vseeno velja poudariti, da obstaja tudi več različic nekaterih slovenskih pregovorov – med sabo se nekoliko razlikujejo v skladnji, medtem ko pomen ostaja nespremenjen.

3.2. Izbrani francoski pregovori in njihove prevodne ustreznice v slovenščini

Prevodne ustreznice v slovenščini imajo v oklepaju oznako, ki nakazuje stopnjo njihove pomenske ustreznosti (s skladenjsko strukturo se na tem mestu nismo ukvarjali).

Legenda:

D – Delna prevodna ustreznica: Prevodna ustreznica ni v celoti pomensko prekrivna s pregovorom v francoščini.

P – Popolna prevodna ustreznica: Prevodna ustreznica je v celoti pomensko prekrivna s pregovorom v francoščini.

O – Opisna prevodna ustreznica: Francoski pregovor nima prevodne ustreznice v slovenščini, zato je zavoljo razlage pomena preveden opisno.

Slom. – Slomšek: Posrednik pregovora je bil A. M. Slomšek.

3.2.1. Francoski pregovori (Pineaux 1956: 80–82)

1.	Gourmandise tue plus de gens qu'une épée en guerre tranchant.
2.	Un œuf n'est rien, deux font grand bien, trois est assez, quatre est de trop, cinq donnent la mort.
3.	Ivrognerie est une zizanie.
4.	Trop boire nuit la mémoire.
5.	A grasse cuisine, pauvreté voisine.
6.	Dîne honnêtement et soupe sobrement, dors en haut et vivras largement.
7.	Fromage et pain est médecine au sain.
8.	Pain et beurre et bon fromage contre la mort est la vraie targe* ¹ . (*bouclier)
9.	Le vin est bon qui en prend par raison.
10.	Pain tant qu'il dure, mais vin à* mesure. (*avec)
11.	Il n'est sauce que d'appétit.
12.	Le plus grand est le premier pourri, le plus riche n'emporte qu'un linceul.
13.	A père amasseur, fils gaspilleur.
14.	Autant despend* chiche que large, et à la fin plus d'avantage. (*dépense)
15.	Il n'est pas seigneur du sien qui n'en fait à son talent*. (*ce qu'il veut)
16.	Acquérir et jouir sont deux.
17.	Suffisance fait richesse et convoitise fait povresse.
18.	Jamais chiche ne fut riche.
19.	Assez* a qui se contente. (*beaucoup)
20.	Bienheureux qui se contente de ce que Dieu lui donne pour rente.

3.2.2. Slovenske prevodne ustreznice za francoske pregovore

1.	Požrešnost pogubi jih več, kakor kuga, glad in meč. (D)
2.	Zmernost je najlepša čednost. (D/O)
3.	Pijančevanje povzroča neslogo. (O)

¹ Beseda/odvisni stavek z zvezdico v oklepaju, ki sledi francoskemu pregovoru, je v vseh primerih, kjer se zvezdica pojavlja, pojasnilo k besedi z zvezdico v francoskem pregovoru. Izjema je le francoski pregovor pod zaporedno številko deset, kjer beseda *avec* v oklepaju označuje besedo, ki se lahko pojavi v različici pregovora.

Pijančevanje vodi v prepir. (O) Kdor dá svojemu grlu na voljo, pade v tugo in nevoljo. (D/P)
4. Pijančevanje škoduje spominu. (O) Pijača vleče denar iz žepa, pamet iz glave. (D)
5. Kjer se z mastno hrano prehranjujejo, tam je revščina doma. (O)
6. Lahka (kratka) večerja – dolgo življenje. (D) Hitro spat in zgodaj vstati (naj gre), kdor hoče biti zdrav in mlad. (Slom.) (D) Zmerno jesti in piti, to je zdravo za dušo in telo, pa tudi za mošnjo. (D) Kdor v jedi in pijači mero drži, učka starih dni. (Slom.) (D) Kratka večerja (– pojedina), dolgo življenje (– dobro spanje). (D)
7. Sir in kruh sta zdravilo za zdravega. (O)
8. Kruh, maslo in dober sir so najboljši ščit pred smrtjo. (O)
9. Vino pravi: Jaz sem dobro, dokler ti mene zmoresš; kadar pa jaz tebe – gorje tebi! (D) Dobro je, dokler mož vino nosi, a nápak kadar vino moža. (D)
10. Kruha po mili volji, a z vinom zmerno. (O)
11. Glad je najboljši kuhar. (P) Lačen – dober kuhar. (P) Lakota je najboljša kuharica. (P)
12. Največji se prvi pokvari, najbogatejši ne odnese sabo drugega kot mrtvaški prt. (O) Bogastvo človeku ne odpravi smrti. (D)
13. Oče skopuh – sin zapravljevec. (O) Oče skopuh – sin goljat. (D/P)
14. Lakomnost je človeku dostikrat v potrato. (D)
15. Ni gospodar svojega, česar ni ustvaril sam. (O)
16. Doseči nekaj in nato v tem uživati sta dva različna pojma. (O) Laže je zbrati, kot obdržati. (D)
17. Zadostnost človeka obogati, pohlep osiromaši. (O)
18. Skopost s kupom raste. (P) Lakomnežu vedno manjka. (D/P) Več (– če) ima, bolj mrmra. (D) Čim več ima, več hoče imeti. (D/P) Skopin [skopuh] je zraven velikega bogastva siromak. (D/P)
19. Zadovoljnež ima brž dosti. (P) Lahko živi, kdor malo potrebuje. (P)
20. Blagor tistemu, ki je zadovoljen s tem, kar mu Bog pokloni. (O)

3.3. Rezultati

Iskanje prevodnih ustreznice v slovenščini je bilo nekoliko oteženo zaradi relativno starega vira francoskih pregovorov –

delo, ki sem ga uporabila pri raziskavi, je namreč izšlo leta 1956, a pri tem je potrebno poudariti, da je to edina monografija oz. zbirka francoskih pregovorov v francoščini, ki je dostopna pri nas.

V večini primerov so imeli francoski pregovori v slovenščini le delne prevodne ustreznice. Kljub vsemu je bilo tudi nekaj primerov, v katerih sta pregovora pomensko zadovoljivo prekrivna. Za nekoliko težje se je izkazalo nekaj francoskih pregovorov, ki jih je bilo potrebno prevesti opisno, saj v slovenščini niso imeli niti delne prevodne ustreznice. Slovenska ustreznica *Zmernost je najlepša čednost* tako zgolj povzema idejo pregovora *Un œuf n'est rien, deux font grand bien, trois est assez, quatre est de trop, cinq donnent la mort*. Podoben primer je pregovor *A grasse cuisine, pauvre est voisine*, kjer v slovenščini nismo našli delne prevodne ustreznice in smo ob predpostavki, da sta revščina in nezdrava prehrana medsebojno povezani, podali zgolj opisno prevodno ustreznico *Kjer se z mastno hrano prehranjujejo, tam je revščina doma*. Pregovora *Fromage et pain est médecine au sain* in *Pain et beurre et bon fromage contre la mort est la vraie targe** (**bouclier*) bi lahko umestili v kategorijo pregovorov, ki zaradi kulturno specifičnih komponent (sir kot značilnost/simbol Francije) ne morejo imeti prevodne ustreznice v slovenščini.

20 izbranim francoskim pregovorom sem tako našla 38 prevodnih ustreznice v slovenščini. Izmed teh je bilo 6 popolnih, 13 delnih in 13 opisnih prevodnih ustreznice. V preostalih 6 primerih prevodnih ustreznice (1 primer delne/opisne in 5 delnih/popolnih) se nisem mogla dokončno odločiti, kam bi jih glede na njihovo pomensko ustreznost umestila, zato sem jih uvrstila na vmesno raven pomenske ustreznosti.

4. Sklep

Pregovori predstavljajo komponente jezika, ki jih bodisi lahko uvrstimo v frazeologijo bodisi jih obravnavamo ločeno, s čimer naj bi se ukvarjala paremiologija. Zagotovo pa so tisti element jezika, ki nosi v sebi tudi neko kulturno izročilo ali ljudsko modrost in ravno zaradi te kulturne specifičnosti predstavlja zanimivo področje kontrastivne obravnave oz. prevajanja. Med raziskavo sem ugotovila, da določeni francoski pregovori včasih nimajo niti delne prevodne ustreznice v slovenščini, zato sem jih prevedla opisno, a se hkrati zavedala, da je bila na ta način izgubljena pomembna lastnost pregovorov – ekspresivnost. Izpostaviti velja precej visok delež delnih prevodnih ustreznice, ki morda resda ne kaže neposredno na podobnost med kulturama narodov, je zanimiv pokazatelj sistema vrednot v družbi, ki se z idejnega oz. pomenskega vidika ne razlikujejo bistveno.

Natančna kontrastivna analiza frazeologije zahteva visoko stopnjo jezikovne kompetence in poznavanja obravnavanih kultur. Ob iskanju primernih slovenskih prevodnih ustreznice za francoske pregovore sem si obogatila tudi védenje o lastni kulturi, saj v vsakdanjem diskurzu pregovorov ne zasledimo pogosto. Tako lahko ta članek služi kot izhodišče h kontrastivni obravnavi pregovorov, ki je sicer res nekoliko zahtevnejša, a zato toliko bolj kulturno bogatejša.

5. Viri in literatura

Bojc, Etbin, 1987³: *Pregovori in reki na Slovenskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

- Centre National des Ressources Textuelles et Lexicales.
<<http://www.cnrtl.fr/>> (1. 12. 2009).
- Grad, Anton. *Francosko-slovenski slovar*. Založila: DZS, d. d.,
Izobraževalno založništvo. (elektronska izdaja v1.0)
- Kržišnik, Erika, 1998: Frazeologija pri pouku slovenščine kot
tujega jezika. Bešter, Marja (ur.): *Skripta 2. Zbornik za
učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana:
Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za
slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v
Ljubljani.
- Marc Bratina, Karin, 2004: Pomen frazemov z vidika
medkulturne sporazumevalne zmožnosti. *Jezik in slovstvo*
49/6. 33–48.
- Pineaux, Jacques, 1956: *Proverbes et dictons français*. Paris:
Presses Universitaires de France.
- SAZU, ZRC SAZU, Inštitut Frana Ramovša et al. *Slovar
slovenskega knjižnega jezika*. Založila: DZS, d. d.,
Izobraževalno založništvo. (elektronska izdaja v1.1)
- Toporišič, Jože, 2006: *Besedjeslovne razprave*. Ljubljana:
Založba ZRC, ZRC SAZU.

Ba-da-ba-ba... i'm lovin' it

Barbara Škaler

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
barby007@gmail.com

Izveček

Namen članka je ugotoviti, zakaj se slogan korporacije McDonald's »i'm lovin' it« ne prevaja v slovenščino. Pri tem se bom opirala na članek Alje Lipavic Oštir o (ne)prevajanju oglaševalskih sloganov. V drugem delu članka bom predstavila nekaj možnih prevodov slogana in jih kritično ovrednotila. Pri tem si bom pomagala s teorijami prevajanja, ki jih je podal Peter Newmark. Na koncu bom izvedla še anketo, s katero bom poskusila ugotoviti, kateri izmed prevodov slogana se anketirancem zdi najbolj primeren in ali se jim zdi bolj ustrezen slovenski prevod ali angleški original.

1. Uvod

Slogan je kratko izražena programska misel (SSKJ, 1997). Slogani se uporabljajo v političnih, reklamnih, verskih in drugih kontekstih.

McDonaldsov oglaševalski slogan »i'm lovin' it¹« se v slovenskem prostoru uporablja že dlje časa, in sicer v originalni angleški obliki. Namen članka je ugotoviti, zakaj slogan ni preveden v slovenščino, kar je v nasprotju z Zakonom o javni rabi slovenščine. Pri raziskovanju si bom pomagala s člankom Alje Lipavic Oštir *Créateur d'automobiles oder ustvarjamo automobile – Slogans als Prüfsteine der interkulturellen Kommunikation*. Poleg tega bom predstavila možne prevode slogana in s pomočjo ankete ter prevajalskih strategij, ki jih je uvedel Peter Newmark, izbrala najustreznejši prevod.

2. Oglaševalski slogan

Oglaševalski slogani so pogosto ponovljene jedrnate fraze, ki se uporabljajo v celotni oglaševalski kampanji, in sicer v vseh reklamnih sredstvih. Vedno so napisani tako, da si jih čim lažje zapomnimo. Glavna značilnost slogana je v njegovi funkciji – omogoča in krepi prepoznavanje določenega izdelka, znamke ali podjetja. Pogosto stoji kot majhna zaključna vrstica neposredno ob logotipu znamke.

Pisci reklamnih tekstov uporabljajo številne literarne tehnike, s katerimi želijo doseči, da bi si javnost slogan čim bolj zapomnila. V nekaterih sloganih se pojavi pozornost zbujajoča ali nepričakovana fraza, v drugih pa rima, ritem, aliteracija ali ponovitev stavčne strukture ali fraze (Lipavic Oštir, 2005: 62; Wells in drugi, 1989: 201, 354).

2.1. Prevajanje oglaševalskih sloganov

Narava slogana nas pri prevajanju sili k razmisleku. Imena znamke seveda ne prevajamo. Adidas ostane Adidas, Mercedes ostane Mercedes, McDonald's tudi. Pri sloganih pa najdemo različne rešitve. V slovenskem prostoru bi se oglaševalski slogani načeloma morali prevajati. Tako zagotavlja agencija

Luna TBWA, ena največjih oglaševalskih agencij v Sloveniji. Navaja dva argumenta: takšen je preprosto uzus v Sloveniji in potrošniki npr. francoskega slogana tako ali tako ne bi razumeli, saj le redki govorijo ta jezik (Lipavic Oštir, 2005: 64).

Toda izjeme obstajajo in ena izmed njih je oglaševalski slogan korporacije McDonald's, ki se v Sloveniji uporablja v originalni verziji. Gre tu za prekršek proti uzusu ali za kaj več? Odgovor najdemo v Zakonu o javni rabi slovenščine, ki je v rabi od 5. 8. 2004. V 23. členu lahko preberemo:

Javno oglaševanje izdelkov in storitev, predstavitev dejavnosti ter druge oblike obveščanja javnosti na območju Republike Slovenije, so skladno s področnim zakonom, v slovenščini.

(<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3841>). To pomeni, da gre v primeru McDonaldsa, ko se uporablja angleški slogan, za kršitev zakona. V kolikšni meri je zakon o javni rabi slovenščine realiziran, pa je drugo vprašanje (Lipavic Oštir, 2005: 64). O problematiki sem povprašala tudi direktorja marketinga pri McDonald's Slovenija, ki mi je odgovoril, da je slogan »i'm lovin' it« zaščitena blagovna znamka in se zato lahko uporablja v angleškem jeziku. Na svetu pa naj bi ga prevedli le v 7 jezikov².

3. Korporacija McDonald's

Korporacija McDonald's je največja veriga restavracij s hitro prehrano na svetu, saj dnevno postreže 47 milijonov strank. Njihovi najbolj znani izdelki so hamburger, cheeseburger, piščančji izdelki, mlečni napitki in ocvrt krompirček. V 118 državah po celem svetu imajo več kot 31.000 restavracij (<http://www.mcdonalds.com/>).

3.1. McDonald's v Sloveniji

V Sloveniji so prvi McDonald's odprli konec leta 1993 na Čopovi ulici v Ljubljani. Od takrat so se razvili v največje

¹ To je uraden McDonald'sov slogan, zato je *i* z malo začetnico (<http://www.mcdonalds.com/>).

² nemščina: *ich liebe es*

francoščina: *c'est tout ce que j'aime*

španščina: *me encanta* (<http://www.mcdonalds.com/>)

slovensko gostinsko podjetje, ki v 16 restavracijah vsak dan postreže več kot 20.000 gostov (<http://www.mcdonalds.si/Static/html/podjetje/predstavitve/start.html>).

4. McDonaldsova oglaševalska kampanja

McDonald's že desetletja vzdržuje obsežne reklamne kampanje. Poleg običajnih medijev (televizija, radio in časopis) podjetje pripisuje pomembno vlogo uporabi letakov in oglaševalskih tabel ter sponzorira različne športne dogodke. Do sedaj je McDonald's za oglaševanje v ZDA uporabil že 23 različnih sloganov (http://en.wikipedia.org/wiki/McDonald%27s_advertising).

4.1. Trenutna oglaševalska kampanja

»I'm lovin' it« je mednarodna kampanja korporacije McDonald's. Ustvarila jo je McDonaldsova agencija Heye & Partner. Pričela se je 2. septembra 2003 v Münchnu, in sicer pod nemškimi naslovom *ich liebe es*. Angleški del kampanje se je pričel 29. septembra 2003 s pesmijo Justina Timberlake, v kateri se slogan tudi pojavi (http://en.wikipedia.org/wiki/McDonald%27s_advertising).

5. Slogan »i'm lovin' it«

i'm lovin' it – I am loving it

I – jaz (v slovenščini odpade)

am loving – glagol *to love* v nedovršni obliki

to love (angleško-slovenski slovar) – ljubiti, imeti rad

Slika 1: Uradni McDonaldsov logotip

(Vir:

http://www.aboutmcdonalds.com/mcd/media_center/image_gallery/logos.html)

Durativni glagoli v angleščini označujejo določeno dejanje, pri katerem končni cilj ni predviden. Dejanje se neomejeno

nadaljuje in se ni začelo z namenom, da bi se končalo. Ti glagoli ustrezajo slovenskim nedovršnim glagolom. Nekateri nedovršni glagoli spadajo v skupino glagolov stanja (stative verbs) in jih navadno ne moremo uporabiti v progresivni obliki, saj ne izražajo trajanja v omejenem času. Pri ostalih pa je razlika v pomenu med nedoločno in progresivno obliko majhna. Glagoli se ponavadi v nedovršni obliki uporabljajo bolj zaradi stila kot pa zaradi pomena, saj je slovnična vsebina obeh oblik popolnoma identična (Blaganje, 1995: 218–219).

it (angleško-slovenski slovar) – ono, to (v slovenščini se navadno ne prevaja)

It je osebni zaimek, ki se uporablja anaforično (nanaša se na predhodno samostalniško frazo srednjega spola). *It* je edini osebni zaimek v angleščini, ki se nanaša na nežive samostalnike (Blaganje, 1995: 75). V našem primeru se *it* lahko nanaša na McDonalds ali na hrano in pijačo, ki jo tam prodajajo (npr. hamburgerji, ocvrt krompirček itd.) ali pa na vse, kar zadeva McDonald's (celoten koncept). Najverjetneje gre prav za slednje.

6. Newmark o prevajanju reklamnih besedil

Newmark (2000: 74–75, 83) v svoji knjigi *Učbenik prevajanja* reklamna in propagandna besedila uvršča v skupino besedil, za katere je tipična vokativna funkcija. Pri teh besedilih je pomembno, da so napisana v jeziku, ki je bralcem takoj razumljiv. Prav tako je bistvenega pomena tudi, da prevod ustvari enak učinek na bralce prevoda, kot ga je imel izvirnik na svoje bralce.

Newmark (2000: 87) ugotavlja tudi, da če nas ne ovira nobena kulturna vrzel, lahko takšen spretno napisan prepričevalni jezik pogosto prevajamo skoraj dobesedno. Pri pregledovanju večjezičnih reklamnih prospektov je ugotovil, da: (a) je skoraj nemogoče ugotoviti, kaj je izvirnik; (b) so zanje značilni zelo natančni povedki; (c) bolj ko je jezik čustven, bolj se med seboj razlikujejo; (d) se različice zdijo upravičene.

7. Možni prevodi slogana »i'm lovin' it«

MOŽEN PREVOD	PREDNOSTI	SLABOSTI
Ljubim ga.	glagol <i>ljubiti</i> ustreza angleškemu <i>to love</i>	z zaimkom <i>ga</i> je mišljen McDonald's; ne moremo biti prepričani, da je v angleški različici <i>z it</i> prav tako mišljen McDonald's; glagol <i>ljubiti</i> se v slovenščini večinoma uporablja za izražanje naklonjenosti do druge osebe
To ljubim.	izognemo se osebni zaimku <i>ga</i>	zaimek <i>to</i> se v slovenščini redko uporablja v takšnem kontekstu; glagol <i>ljubiti</i> se v slovenščini večinoma uporablja za izražanje naklonjenosti do druge osebe
Rad/a ga imam.	glagol <i>imeti rad</i> ustreza angleškemu <i>to love</i>	z zaimkom <i>ga</i> je mišljen McDonald's; ne moremo biti prepričani, da je v angleški različici <i>z it</i> prav tako mišljen McDonald's; glagol <i>imeti rad</i> ne zajema obeh oblik za spol (moške in ženske), zato je ta izraz precej

		okoren
Vse, kar imam rad/a.	izognemo se osebnemu zaimku <i>ga</i>	glagol <i>imeti rad</i> ne zajema obeh oblik za spol (moške in ženske), zato je ta izraz precej okoren
Vse, kar obožujem.	izognemo se osebnemu zaimku <i>ga</i> ; glagol <i>oboževati</i> dovolj močno izraža pomen in se v slovenščini velikokrat uporablja v takšnih primerih	
Obožujem ga.	glagol <i>oboževati</i> dovolj močno izraža pomen in se v slovenščini velikokrat uporablja v takšnih primerih	z zaimkom <i>ga</i> je mišljen McDonald's; ne moremo biti prepričani, da je v angleški različici <i>z it</i> prav tako mišljen McDonald's
Všeč mi je.	najbolj ustrezen angleškemu izvorniku, ker ne dodajamo lastnih interpretacij	<i>biti všeč</i> ni tako močen glagol kot angleški <i>to love</i>

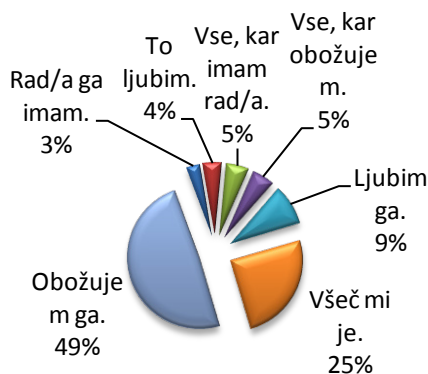
Tabela 1: Možni prevodi slogana »i'm lovin' it«

8. Kaj moramo upoštevati?

Pomembno je, da ohranimo udarnost slogana in učinek, ki ga želi doseči pri občinstvu. Prav tako moramo upoštevati tudi pomen, zato ne smemo dodajati lastnih informacij in interpretacij. V našem primeru moramo upoštevati tudi izvedbo slogana, saj se slogan v televizijskem oglasu pojavi v glasbeni obliki. Z glasbeno podlago se ujemata slogana *Ljubim ga* in *Všeč mi je*.

9. Rezultati ankete

V anketi je bilo udeleženi 100 ljudi, starih od 12 do 56 let. Od tega je bilo 32 moških in 68 žensk. Skoraj polovica anketirancev (49 %) je za najustreznejši prevod izbrala različico *Obožujem ga*, sledi različica *Všeč mi je*, ki jo je izbrala četrtnina anketirancev. Ta prevoda se tudi meni zdita najustreznejša. Pri drugem vprašanju (glej Graf 2 spodaj) pa se je 82 % anketirancev odločilo za angleško verzijo, 18 % pa za slovensko. Povprečna starost anketirancev, ki so izbrali angleško verzijo, je 22 let, tistih, ki so izbrali slovensko, pa 33 let. Ta podatek se mi zdi relevanten, saj so predvsem starejši anketiranci poudarili, da je potrebno v reklamah uporabljati slovenski jezik, pri čemer so se nekateri sklicevali tudi na zakon, ki predpisuje obvezno uporabo slovenščine. 34 % anketirancev, ki so izbrali angleško verzijo, je svojo odločitev utemeljevalo s tem, da smo te različice že navajeni in da je že ustaljena.

Graf 1: Kateri slovenski prevod angleškega slogana "i'm lovin' it" se vam zdi najbolj ustrezen?

Graf 2: Katera različica vam je bolj všeč?

10. Zaključek

V primeru McDonaldsovega slogana »i'm lovin' it«, ko se v Sloveniji uporablja angleški original, gre za kršitev *Zakona o javni rabi slovenščine*. Če se osredotočimo na McDonaldsove slogane na splošno, menim, da bi morala biti korporacija pri njihovi uporabi doslednejša. Torej, prevodi v vse jezike kjer poslujejo ali pa povsod angleški original. Če pa vzamemo pod drobnogled le McDonaldsov slogan v Sloveniji, mislim, da bi moral biti preveden, saj je to zakonsko določeno, drugi razlog pa je, da je kljub amerškemu izvoru izdelke potrebno približati slovenskim kupcem različnih generacij. Čeprav se je večina anketirancev odločila za angleški original, se moramo zavedati, da je to posledica tega, da je slogan v takšni obliki že dalj časa v uporabi in je že uveljavljen. Mnogi so v anketi poudarili, da bi bila situacija drugačna, če bi se slovenska različica slogana uporabljala že od samega začetka.

11. Literatura

- Blaganje, Dana in Ivan Konte, 1995: *Modern English grammar*. Ljubljana: DZS.
- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 1999: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Lipavic Oštir, Alja, 2000: *Créateur d'automobiles oder ustvarjamo avtomobile – Slogans als Prüfsteine der*

- interkulturellen Kommunikation. *Informatologia*, 38. 62-67.
- McDonald's Slovenija, 2009. Dostopno na <http://www.mcdonalds.si/Static/html/podjetje/predstavitev/start.html> (23.11.2009)
- McDonald's USA, 2009. Dostopno na <http://www.mcdonalds.com/> (23.11.2009)
- McDonald's USA, 2009: *Galerija logotipov*. Dostopno na http://www.aboutmcdonalds.com/mcd/media_center/image_gallery/logos.html (24.11.2009)
- Newmark, Peter, 2000: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana: Krtina.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- Wells, William, John Burnett in Sandra Moriarty, 1989. *Advertising: Principles and Practice*. Prentice-Hall International, Inc.
- Wikipedia, 2009: *McDonald's advertising*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/McDonald%27s_advertising (23.11.2009)
- Zakon o javni rabi slovenščine, Ur. L. RS, št. 86/2004. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3841> (24.11.2009)

Prevajanje frazemov s sestavino *pes* iz slovenščine v angleščino

Teja Završnik

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
teja.završnik@gmail.com

Izveček

Pri prevajanju frazemov poskušamo najti ustreznico v ciljnem jeziku ali pa uporabimo parafrazo. Pri pregledovanju frazemov s sestavino *pes* in njihovih prevodnih ustreznic bom skušala ugotoviti, kakšna je najpogostejša prevajalska strategija in kateri frazemi se v izhodiščnem in ciljnem jeziku največkrat pojavljajo. Pri tem se bom oprla na eno- in dvojezične slovarje, korpuse in slovarje frazemov. Predvidevam, da bom za nekatere slovenske frazeme uspela najti angleško ustreznico, največkrat pa bo verjetno potrebna parafraza.

odvisna od situacije. Pogosteje jih uporabljamo v nerutinskih govornih položajih.

1. Uvod

Prevajanje frazemov je težavno, saj moramo najprej določen leksem prepoznati kot frazem, nato pa moramo v ciljnem jeziku poiskati primerno prevodno ustreznico. Zaradi kulturnih razlik stičnih točk velikokrat ni, saj se v angleškem kulturnem prostoru niso razvili enaki frazemi kot v slovenskem in jih ne moremo prevajati dobesedno. Pri tem si moramo pomagati z različnimi slovarji. Zaradi slabih frazeoloških slovarjev v slovenskem prostoru, si moramo pomagati s korpusi in tako ugotoviti, kakšna je raba v jeziku.

Frazeme z leksemom *pes* sem iskala v Slovarju slovenskega knjižnega jezika, Frazeološkem slovarju slovenskega jezika, spletnem slovarju Razvezani jezik in Slovensko-angleškem in angleško-slovenskem slovarčku živalskih frazemov. V korpusu FidaPLUS in brskalniku Google sem preverila rabo teh frazemov. Prevodne ustreznice sem poskusila poiskati s Slovensko-angleškim slovarjem in jih preverila v angleškem slovarju Oxford Advanced Learner's Dictionary in spletnem slovarju The Free Dictionary. Zanimalo me je, kako pogosto za slovenski frazem najdemo prevodno ustreznico v angleščini, kdaj lahko frazem preoblikujemo in kdaj ga moramo prevesti opisno.

2. Frazemi

2.1. Definicija

Frazemi so stalne besedne zveze s prenesenim pomenom. Njihovega pomena ne moremo določiti iz posameznih sestavin ali pa ga lahko določimo le delno. »Frazemi so tista ekspresivna jezikovna sredstva, ki bolj kot katerakoli druga odražajo duha jezika in naroda, ki ta jezik govori« (Gantar: 2001). Ena od temeljnih lastnosti frazeoloških enot je stalnost, vendar so v nekaterih primerih spremembe dopustne; gre za logične skladenjske pretvorbe (npr. *on je zvest kot pes* ali *ona je zvesta kot pes*). Pri nekaterih frazemih poznamo različne variante (npr. *lačen kot pes* ali *lačen kot volk*).

Frazemi se ne pojavljajo le v umetnostnih besedilih (kjer jih morda bolj pričakujemo), temveč tudi v neumetnostnih, kjer so znak živahnosti in razplatenosti. Najpogostejši so v publicistiki, predvsem v ocenjevalnih besedilih, kot so komentarji ali glose. Pojavljajo se tudi v poljudnoznanstvenih besedilih, vendar le v revialnem tipu, ne pa tudi v učbeniškem, kjer so pomembna dejstva in so besedila bolj suhoparna. V vsakdanjem sporazumevanju je pogostost rabe frazemov

2.2. Prevodne strategije

Pri prevajanju frazemov velikokrat ne najdemo prevodne ustreznice v ciljnem jeziku. Če nam na enem mestu ne uspe najti primerne frazema, lahko frazem uporabimo kje drugje, kjer ga v izhodiščnem besedilu ni. Tako ohranimo ekspresivnost besedila na enaki stopnji. Upoštevati moramo funkcijo frazema v celotnem besedilu, pri tem pa si lahko pomagamo z naslednjimi tipi prevodnih ustreznic v ciljnem jeziku (CJ) (Orel: 1996):

- a) pomensko in oblikovno enak frazem v CJ,
- b) pomensko enak frazem v CJ,
- c) parafraza v CJ (v CJ frazem s takim pomenom ne obstaja),
- d) besedo ali nestalno besedno zvezo v CJ nadomestimo s frazedom,
- e) dobeseden prevod frazema v CJ.

3. Frazem s sestavino *pes*

3.1. Frazemi v izhodiščnem jeziku

Najprej sem v Slovarju slovenskega knjižnega jezika in Frazeološkem slovarju slovenskega jezika poiskala vse frazeme s sestavino *pes*. V korpusu FidaPLUS in brskalniku Google sem preverila, kako pogosto se ti frazemi pojavljajo v jeziku. Ugotovila sem, da v FidiPLUS ni veliko zadetkov, ki bi vsebovali frazeme, zato sem rabo preverila še na Googlu. Število zadetkov je pokazalo, da se skoraj vsi v slovarju najdeni frazemi veliko uporabljajo, razen frazemov *vreme, da bi se še pes obesil* (zelo slabo vreme) in *dobiti, igrati psa* (dobiti, igrati zelo nepomembno vlogo), ki ju skoraj ne najdemo. Nekateri frazemi se uporabljajo še v preoblikovanih oblikah, npr. *pasja vročina* tudi kot *pasje vroč* ali *pasje vroče*. Iz tega sledi, da so v slovarju prisotni frazemi, ki se danes ne uporabljajo več – postopoma izginjajo iz jezika. Po drugi strani pa so se nekateri frazemi začeli uporabljati v drugačnih oblikah, ki jih slovar ne vsebuje – slovar ne sledi spremembam rabe frazemov v jeziku.

Frazeme s sestavino *pes* sem poiskala še v prostem slovarju žive slovenščine Razvezani jezik, kjer sem od že najdenih frazemov našla frazeme *kam pes taco moli, lagati kot pes teče* in *zvest kot pes*. Poleg teh sem našla še zveze *kot da bi si pes jajce v tem opral* (le dva zadetka; oznaka: vulgarno, slengovsko; nekaj

kar je zelo slabega okusa, npr. kava), *pasja čreva* (nekaj se vleče kot pasja čreva; je dolgovozno; velika pogostost uporabe na forumih, vendar tudi v kakšnih malo manj osebnih besedilih), *pasja jajca* (nekaj nepomembnega, nepogrešljivega; raba predvsem na forumih; uporaba predvsem med mladimi; vulgarno), in *tresti kot pes na kuzli* (zadetekov nisem našla). Za te frazeme prevodnih ustreznice nisem našla, kar pripisujem temu, da v slovarjih prevladuje določena stopnja purizma, in ker so ti izrazi vulgarni, so se sestavljavci slovarjev odločili, da jih ne vključijo. Verjetno bi v angleškem jeziku našla podobne vulgarne izraze. V tem slovarju gre predvsem za govorjeni jezik, v članku pa sem se osredotočila na zapisani jezik, zato teh frazemov nisem podrobneje razčlenjevala.

Nato sem frazeme iskala še v Slovensko-angleškem slovarčku frazemov z živalskimi imeni, kjer sem našla kar precej frazemov s sestavino *pes*. Zaradi omejene dolžine članka sem se po hitrem pregledu zadetkov na brskalniku Google osredotočila le na tiste, ki se pojavljajo največkrat. Tiste, ki so si precej podobni, sem združila:

- *biti (si) prijatelja kot pes in mačka; gledati se kot pes in mačka; imeti se kakor pes in mačka*
 - *biti pokoren (komu) kot pes; biti vdan/zvest (komu) kot pes*
 - *nadirati (nadreti, ošteti, ozmerjati) koga kot psa; ravnati s kom kot s psom; sprejeti koga kot psa v cerkvi*
 - *biti na psu, pod psom; priti na psa*
 - *ni vreden, da ga pes povoha; še pes ga ne povoha; takih knjig pri nas še pes ne povoha; še psu bi tega ne privoščil.*

Frazemov, katerih pojavitev je bilo zelo malo ali nič, nisem podrobneje pregledovala (npr. *vreme, da bi se še pes obesil; dobiti, igrati psa; mrzel kot pasji gobec; len kot pes; gospodariti kakor pes v konopljah; kasno je starega psa ples učiti; molček pes rad popade; ne budi psa iz spanja; pes psa ne ugrizne zlepa; enkrat z betom, drugič s psom*). Izbrala sem tiste, ki se pogosto pojavljajo, saj je pri teh večja verjetnost, da jih bomo morali kdaj v kakšnem besedilu prevajati.

3.2. Ustreznice v ciljnem jeziku

V drugem delu svojega raziskovanja sem najdenim frazemom poskušala najti prevodno ustreznico v angleščini. Nekatere sem našla v Slovensko-angleškem slovarju. Druge sem poskušala poiskati s slovarjem Oxford Advanced Learner's Dictionary in spletnim slovarjem The Free Dictionary. Rabo ustreznice sem preverila z brskalnikom Google. Ugotovila sem, da se vse pogosto pojavljajo. Vendar pa so se pri določenih frazemih pojavile težave pri ugotavljanju pomena, npr. *a dog's life* – zadetekov je bilo več milijonov in že pri hitrem pregledu sem ugotovila, da pri zadetkih ne gre le za frazem, ki ga iščem, temveč tudi za druge stvari, ki se tako imenujejo (filmi, razni blogi, ...). Nekaj zadetkov sem pregledala in ugotovila, da se ta frazem uporablja, vendar število zadetkov ni točno (verjetno je vsaj za polovico manjše). Za nekatere frazeme nisem našla prevodne ustreznice, zato sem frazem prevedla opisno. Možnosti, da v angleškem jeziku ustreznica obstaja, ne izključujem, vendar ne vsebuje sestavine *pes/dog* in je prav tako ni v slovarju, zato jo je težje najti.

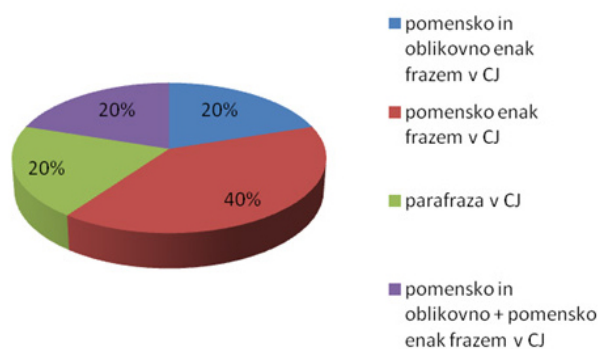
Glede na pogostost pojavitev sem izbrala 20 frazemov, ki so skupaj z njihovimi ustreznici razporejeni v spodnji tabeli. Številke v oklepaju predstavljajo število pojavitev v brskalniku Google. Število pojavitev v korpusu FidaPLUS nisem

upoštevala, ker so številke zelo nizke (za nekatere frazeme je v brskalniku Google več tisoč zadetkov, v korpusu FidaPLUS pa manj kot deset).

FRAZEM	PREVODNA USTREZNICA
pes, ki laja, ne grize (161.000)	a barking dog never bites (113.000); dog that barks doesn't bite (5.840) (Oxford: somebody's bark is worse than their bite)
pasje življenje (12.373)	a dog's life (4.990.000) + lead a dog's life
zvest kot pes (10.947)	very loyal
biti na psu (275.550), priti na psa (395)	to be on one's beam-ends (384.820), to go to the dogs (70.200.000)
lačen kot pes (395)	hungry as a wolf (201.000) / hunter (166.000) / bear (200.000)
pasja vročina (7.270); pasje vroče (6.840), pasje vroč (701)	dog days (3.120.000) (of summer) (600.000) – pasji dnevi
laže, kot pes teče (9.223)	to be a dog-faced liar (12.300), to lie like a Trooper (27.640)
kam pes tace moli (424.000)	which way the wind is blowing (6.620.000)
pasja figa (2.573); biti vredno pasjo figo	a trifling matter; be (strictly) for the birds (1.180)
kot pes in mačka (117.000)	like cats and dogs (125.000)
nadirati koga kot psa (zaradi oblike frazema mi ni uspelo najti točnega števila pojavitev)	haul sb over the coals, give sb a piece of one's mind, jump down sb's throat (125.000)
ravnati s kom kot s psom; sprejeti koga kot psa v cerkvi	treat sb worse than a dog/like a dog (7.200.000); give sb a cold reception, shut the door upon sb
oditi kot pretepen pes (814)	go off/slink away with one's tail between one's legs (13.600)
zebsti koga kot psa (29.300)	be very cold
biti pri vsaki pasji procesiji (4.010)	have a finger in every pie (890.000)
imeti pasjo srečo (3.215)	be a lucky dog (375.000), have the luck of the Irish/the devil (1.690.000)
ni vreden, da ga pes povoha (524); še pes ga ne povoha;	he is good-for-nothing/not worth worrying about, he's not worth his salt (136.000); everybody gives him a cold shoulder
še psu tega ne bi privoščil	it shouldn't happen to a dog (113.000)
dober je izgovor, če ga tudi pes na repu prinese (18.500)	a bad excuse/shift is better than none at all
še pes ima rad pri jedi mir (1.560)	everybody likes to eat in peace

Tabela 2: Frazemi s sestavino *pes* in prevodne ustreznice v angleškem jeziku

Pri pregledovanju frazemov sem upoštevala prve tri tipe prevodnih ustreznice: pomensko in oblikovno enak frazem v CJ, pomensko enak frazem v CJ, parafraza v CJ. Včasih se pojavljata tako prva kot druga možnost hkrati. Zadnjih dveh tipov prevodnih ustreznice (zamenjava besede ali nestalne besedne zveze s frazomom v CJ in dobeseden prevod frazema v CJ) nisem upoštevala, saj se nisem osredotočala na daljša besedila, temveč samo na frazeme brez konteksta. Graf prikazuje, katera prevodna strategija se pojavlja najpogosteje.

Slika 1: Tipi prevodnih ustreznice

V SSKJ sem našla več aktualnih frazemov kot sem sprva pričakovala. Prav tako sem v Slovensko-angleškem slovarju našla več prevodnih ustreznice kot sem pričakovala. Vendar pa v slovarju Oxfordu *Advanced Learner's Dictionary* nisem našla vseh najdenih ustreznice, zato sem se glede rabe morala prepričati s korpusom. V nasprotju s pričakovanji so bile kar 4 ustreznice pomensko in oblikovno enake (npr. *pasje življenje – a dog's life*). Za 8 frazemov sem našla prevodno ustreznico, ki je sicer tudi frazem, vendar ne vsebuje sestavine *dog* – je torej le pomensko enaka (*kam pes taco moli – which way the wind is blowing*). Za 8 frazemov v angleškem jeziku nisem našla ustreznega frazema, zato sem jih prevedla opisno – s parafrazo (*zvest kot pes – very loyal*). Za 4 frazeme sem poleg angleškega frazema s sestavino *dog* našla še drug frazem, ki ne vsebuje sestavine *dog* – torej frazem, ki je pomensko in oblikovno enak ter frazem, ki je pomensko enak (*imeti pasjo srečo – be a lucky dog, have the luck of the Irish/the devil*).

4. Zaključek

Pri pregledovanju frazemov s sestavino *pes* in njihovih prevodnih ustreznice v angleščini sem v nasprotju s

pričakovanji velikokrat frazem lahko prevedla s frazomom, čeprav je še vedno velikokrat potrebna parafraza. Eno- in dvojezični slovarji so nam pri prevajanju le delno v pomoč. Zaradi nedoslednosti si moramo pomagati s korpusi in brskalniki, kjer ugotavljamo dejansko rabo frazemov v jeziku. Izkazalo se je, da določenih frazemov, ki so v slovarju, v resnici ne uporabljamo, po drugi strani pa nekaterih frazemov, ki jih uporabljamo, v slovarju ni. Paziti moramo, da leksem prepoznamo kot frazem in ga ne prevajamo dobesedno, razen če tip besedila to dopušča. Če na enem mestu v prevodu ne najdemo frazema, poskušamo to nadomestiti kje drugje, da tako obdržimo ekspresivno raven besedila.

5. Viri in literatura

- Baker, Mona, 1992: *In other words. A coursebook on translation. London and New York.* 78.
- Fernando, Chitra, 1996: *Idioms and Idiomaticity.* Oxford University Press. 30–38.
- FidaPLUS, korpus slovenskega jezika. Dostopno na: <http://www.fidaplus.net/> (30. 12. 2009).
- Gantar, Polona, 2001: Slovarska frazeologija v dosedanjih slovarjih glede na aktualna slovaropisna načela. V: *Jezikoslovni zapiski: zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša.* Dostopno na: http://www.student-info.net/.../846888_slovenski_knjizni_jezik_iii_clanki_mn.doc (10. 12. 2009).
- Google, spletni brskalnik. Dostopno na: <http://www.google.com/> (30. 12. 2009)
- Keber, Janez, 1943: *Frazeološki slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek.* Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003.
- Kržišnik, Erika, 1996: Norma v frazeologiji in odstopi od nje v besedilih. V: *Slavistična revija*, 1996. Ljubljana. Letnik 44, št. 2: 133–154.
- Kržišnik, Erika, 1994: Frazeologija kot izražanje v podobah. V: *Pouk slovenščine malo drugače*, 1994. Trzin. 91–103.
- Orel, Silvana, 1996: Slovensko-angleški in angleško-slovenski slovarček živalskih frazemov. V: *Prispevki k tehniki prevajanja iz slovenščine v angleščino. Teorija in praksa slovensko-angleške kontrastivne analize*, 1996. Radovljica. 107–148.
- Oxford *Advanced Learner's Dictionary*, 7th Edition. Elektronska izdaja.
- Razvezani jezik, prosti slovar žive slovenščine. Dostopno na: <http://www.razvezanijezik.org/> (10. 12. 2009).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2002. Ljubljana DZS. Elektronska izdaja.
- Slovensko-angleški slovar, 2002. Ljubljana DZS. Elektronska izdaja.
- The Free Dictionary. Dostopno na: <http://www.thefreedictionary.com/> (10. 12. 2009).

Prevajanje reklamnih sloganov v slovenščino

Jana Caserman

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
jana.caserman@gmail.com

Izvleček

Članek obravnava prevajanje nemških in angleških reklamnih sloganov v slovenščino. Posebna pozornost je namenjena prevodom, ki se od izvirnika močno razlikujejo. Namen raziskave je prikazati, do kakšnih sprememb pride pri prevajalskem postopku, da slogan enako učinkuje tudi v drugi kulturi.

1. Uvod

Vsak dan se preko različnih medijev srečujemo z reklamami. Lahko jih gledamo po televiziji, jih beremo v raznih časopisih ali jih opažamo med vožnjo ob cesti na ogromnih reklamnih panojih. Velikokrat se jih ne zavedamo, saj so postali že tako ustaljen del našega življenja.

Slogani so tisti del reklam, ki naj bi nam ostal v spominu (Korošec 2005: 133). Mnogokrat jih ob pogledu na določen izdelek v podzavesti zapojemo ali zrecitiramo. Zato je pomembno, da se pri prevajanju le-teh osredotočimo na ciljno kulturo. Le tako ima lahko slogan želen učinek na bralca.

V članku bom predstavila nemške in angleške slogane iz revij *Cosmopolitan* ter njihove prevode v slovenščino. Omenjene revije so bile v angleškem, nemškem in slovenskem jeziku. Osredotočila se bom na način prevajanja in pokazala, do kakšnih sprememb pride pri prevajalskem postopku, ko namen prevoda ni le prenos besedila v drugi jezik, ampak tudi v drugo kulturo.

2. Jezik v reklamah

Vizualna podoba reklame ima velik vpliv na ljudi, vendar je besedilo tisto, kar nam pomaga prepoznati izdelek in na podlagi česar se ga kasneje tudi spomnimo.

Z besedami lahko močno vplivamo na ljudi in njihovo podzavest. Namen vsakega reklamnega besedila je pri potrošniku vzbuditi zanimanje ali celo željo po nakupu izdelka. Zaradi tega oglaševalci ustvarjajo besedila, ki imajo na nas čustvene učinke. To so lahko smeh, presenečenje, šok, jeza, žalost itd. Zdi se, da večji kot je učinek besedila, večja je tudi možnost, da si reklame zapomnimo.

2.1. Slogani

Slogani so kot sestavni deli reklam najznačilnejša enota oglasa. Po navadi so to kratki, lahko zapomnljivi stavki, ki pritegnejo našo pozornost. Namen slogana je identifikacija izdelka ter izpostavljanje njegovih dobrih lastnosti. Z njim nam oglaševalec prikaže idejo, ki se skriva za izdelkom.

Tomo Korošec jezikovnostilno definicijo slogana definira na naslednji način: »Na koncu oglasnega besedila izpostavljena ali za samostojno nastopanje osamosvojena stavčna ali nestavčna poved, ki na najkrajši možen način ubeseduje enega od namenov oglaševalnega sporočila, tj.

vzbuditi naslovnikovo pozornost za oglaševano (predmet, storitev, idejo) ali njegovega oglaševalca.« (Eco 2005: 134)

2.1.1. Jezikovne karakteristike

Slogan lahko zajema različne oblike vzbujanja pozornosti. Da bi imel slogan želen učinek na potrošnika, mora biti lahko zapomnljiv ter mora izpostaviti edinstvenost izdelka. Mnogokrat se oglaševalec odloči, da v sloganu ponovi ime znamke izdelka. S takim ponavljanjem obstaja večja možnost, da si bralec ime izdelka zapomni.

Prav tako veliko pozornosti pritegnejo šaljivost, duhovitost ali dvoumnost slogana. Dvoumnost se lahko ustvari iz sinonimije ali homonimije in je za bralca še posebej zanimiva, saj od njega zahteva neko aktivno sodelovanje.

Veliko pozornosti pritegnejo tudi besedne igre ali rime. Pri branju rime ustvarimo ritem, ki lahko zveni kot neka melodija. S pomočjo melodičnosti pa se nam slogan lažje vtisne v spomin. Prav tako ga tudi lažje priključimo v spomin, saj melodija deluje kot dodatna podpora pri procesu spominjanja.

3. Analiza sloganov

Spodaj navedeni slogani so vzeti iz različnih številčk revije *Cosmopolitan* v vseh treh jezikih. Najprej bom predstavila slogane in njihove prevode v slovenščino, nato se bom osredotočila na način prevajanja. Za analizo sloganov smo izbrali naslednje znamke izdelkov: 1. L'Oréal 2. Vichy Laboratoires, 3. Vichy, 4. Nivea, 5. Hansaplast, 6. Maestro, 7. Garnier, 8. Labello, 9. Always, 10. Compeed, 11. Ferrero Rondnoir, 12. Schwarzkopf, 13. McDonald's in 14. Pantene.

3.1. Postopki pri prevajanju

Pri prevajanju sloganov je bistvenega pomena, da ohranimo enak učinek na bralca prevoda, kot ga je imel izvirnik na svoje bralce.¹ Zato je pomembno, da je prevajalec seznanjen s tem, kar želi sporočiti oglaševalec. Prav tako mora prevajalec imeti dobro znanje ciljnega jezika in kulture.

Reklame oz. oglasi so vokativna² besedila, saj oglaševalec poskuša vzpostaviti razmerje med izdelkom in potrošnikom. Vokativna besedila naslavljajo bralce tako, da bi ti mislili, čutili

¹ Newmark temu pravi tudi "načelo enakovrednega odziva".

² Vokativ je sklon samostalnika, s katerim v nekaterih jezikih naslavljamo bralce.

in se odzvali tako, kot to želi besedilo. Razmerje do bralca se najpogosteje uresničuje s pomočjo tikanja ali vikanja.

3.2. Tabela

V prvem stolpcu tabele so naštetih angleški slogani, drugi stolpec tabele vsebuje nemške slogane, v tretjem stolpcu pa so navedene slovenske prevodne različice.

Angleški slogan	Nemški slogan	Slovenski prevod
(1) Because you're worth it.	Weil Sie es sich wert sind.	Ker se cenite.
(2) Health is beautiful.	Gesundheit ist schön.	Zdravje je lepo.
(3) Vichy. Health is vital. Start with your skin.	Vichy. Weil Gesundheit auch Hautsache ist.	Vichy. Zdravje je osnovno. Začnite pri svoji koži.
(4) Beauty is care.	Schönheit ist Pflege.	Lepota je nega.
(5) When life gets exciting.	Raus ins Leben.	Ko življenje postane vznemirljivo.
(6) The new cash.	Ihr Geld weltweit jederzeit.	Gotovina prihodnosti.
(7) Take care.	Denk an dich.	Misli nase.
(8) Nobody loves lips more.	Keiner liebt Lippen mehr.	Nihče ne ljubi ustnic bolj.
(9) Have a happy period.	Machen Sie sich schöne Tage.	Počutite se dobro tudi v tistih dneh.
(10) Be unstoppable.	Nichts kann dich stoppen.	Bodite neustavljivi.
(11) Discover the divine indulgence.	Eine Perle purer Sinnlichkeit.	Vzljubili ga boste.
(12) Professional HairCare for you.	Professional HairCare for you.	Profesionalna nega las za Vas.
(13) I'm loving it.	Ich liebe es.	I'm loving it.
(14) Pantene. The science behind healthy looking hair.	Pantene. Das geheimnis gesund aussehender Haare.	Pantene. Lepi in zdravi lasje, kot ste si jih vedno želeli.

Tabela 3: Primerjava sloganov in njihovih prevodov.

4. Analiza prevodov

Pri prevajanju sloganov mora biti prevajalec pozoren na slog in obliko besedila. Še bolj pomembno pa je, da ohrani tako pomen kot tudi namen besedila.

Iz tabele je razvidno, da so prevajalci sledili različnim prevajalskim metodam. Razložimo lahko tri prevajalske pristope: dobesedno prevajanje, zvesto prevajanje ter prevzemanje.

4.1. Dobesedno prevajanje

Rezultat dobesednega prevajanja se lahko prikazuje kot interlinearni prevod, tako da prevodne ustreznice v ciljnem jeziku ležijo neposredno pod besedami izvirnega jezika. Besede se prevajajo z najosnovnejšimi pomeni. Kulturne izraze se prevaja dobesedno in se ohrani besedni red.

Primer interlinearnega prevoda je slogan Nivee (2), ki ima v vseh treh jezikih identično obliko, enak besedni red ter ustrezen pomen:

*Health is beautiful.
Gesundheit ist schön.
Zdravje je lepo.*

Po istem principu so se prevajali tudi slogani znamk Vichy (4), Labello (8) in Schwarzkopf (12). V primeru sloganov za Vichy Laboratoires (3), Hansaplast (5) in Compeed (10) se slovenski prevod ujema le z angleškim sloganom. Slovenska ustrezna slogana Garnierja (7) pa je dobesedni prevod nemškega slogana.

4.2. Zvesto prevajanje

Z zvestim prevajanjem prevajalec poskuša čim bolj natančno prevesti kontekstualni pomen izvirnika ter se ob tem držati slovničnih in stilističnih struktur ciljnega jezika. Morebitni kulturnospecifični izrazi se pri tem le »prenesejo«. Za prevajalca je pomembno, da je prevod popolnoma zvest namenu in realizaciji besedila pisca izhodiščnega jezika.

Primer zvestega prevoda je znameniti slogan za L'Oréal (1):

*Because you're worth it.
Weil Sie es sich wert sind.
Ker se cenite.*

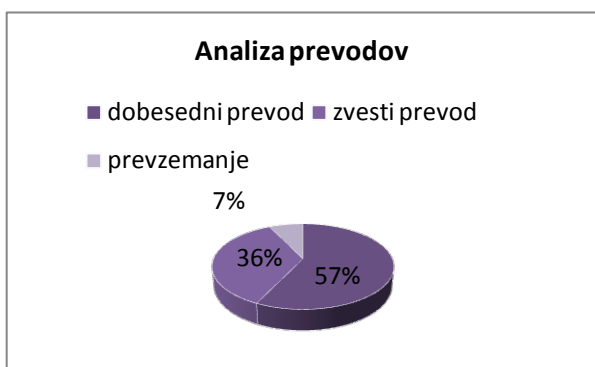
Drugi primeri zvestega prevajanja so slogani znamk Maestro (6) in Always (9). Dve izjemi sta slovenska prevoda za Ferrero Rondnoir (11) in Pantene (14). Možno bi ju bilo opredeliti tudi za prosta prevoda, saj poustvarita snov in vsebino brez upoštevanja načina in izvirne oblike. Vendar sta kljub temu zvesta namenom in realizaciji oglaševalca, kar je bistvo pri zvestem prevajanju.

4.3. Prevzemanje

Poznamo različne načine prevzemanja. Najpogostejša oblika je prevzemanje angleških besed ali kalkiranje. V primeru slogana za McDonald's (13) se je oglaševalec odločil, da ga ne bo prevedel in je prevzel celoten angleški stavek. Razlogov za to je lahko več. Če je izvirni jezik globalni jezik, kot v primeru angleščine, lahko oglaševalec predpostavi, da bo ciljni bralec imel dovolj znanja o izhodiščnem jeziku in razumel slogan. Drugi razlog je lahko težava pri prevajanju. Prevajanje angleškega zaimka »it« mnogim prevajalcem predstavlja določeno težavnost, saj je razpon tega zaimka veliko širši kot v jezikih s samostalniki. Zato se lahko zgodi, da je prevod v ciljnem jeziku nekoliko okoren in se oglaševalec odloči, da obdrži originalen slogan.

5. Rezultati analize

Na podlagi zgoraj opisanih metod prevajanja je narejena analiza prevodov 14-ih sloganov. Graf prikazuje pogostnost izbire določenega prevajalskega načina.

Slika 2: Pogostnost različnih prevajalskih metod

Iz grafa je razvidno, da se je več kot polovica prevajalcev pri prevajanju sloganov odločila za metodo dobesednega prevajanja. Nekaj več kot tretjina prevajalcev pa je izbrala zvesto prevajanje. Zelo redko je prevzemanje sloganov iz izhodiščnega jezika.

6. Zaključek

V članku so bili predstavljeni različni prevajalski postopki pri prevajanju reklamnih sloganov. Analiza prevodov je pokazala, da se večina primerov (57 % analiziranih sloganov) prevaja po metodi dobesednega prevajanja. To je bilo pričakovati, saj je pri sloganih interlinearni prevod idealna rešitev, ker ohranja tako obliko kot tudi sporočilo izhodiščnega besedila. V primeru, da zaradi slovničnih ali slogovnih struktur dobesedni prevod ne pride v poštev, se prevajalec mnogokrat (pri 36 % analiziranih sloganov) odloči za zvesto prevajanje. Prevajalec je zvest namenu in realizaciji besedila, vendar mora zaradi drugačnih jezikovnih struktur ciljnega jezika do določene mere spremeniti obliko slogana. Zelo redka metoda pa je prevzemanje, to pomeni, da se oglaševalec odloči, da slogan ohrani v izvornem jeziku in njegovi izvorni obliki.

Pri prevajanju sloganov je najbolj pomembno, da prevod slogana izpolni svoj namen oz. ima želen učinek na potrošnike. Menim, da je vsaka metoda izpolnila ta pogoj. Prevajalec mora dobro poznati tako izhodiščno kot tudi ciljno kulturo. Poleg jezikovnih sposobnosti mora obvladati stilistične in slogovne strukture, saj so te v sloganih ključnega pomena. Zato mislim, da prevajanje sloganov, kljub kratkosti besedila, ni enostavno in nekaterim prevajalcem predstavlja »trd oreh«.

7. Viri

Cosmopolitan England, November 2009
Cosmopolitan Schweiz, December 2009
Cosmopolitan Slovenija, Januar 2007
Cosmopolitan Slovenija November 2009
Cosmopolitan Slovenija, December 2009

8. Literatura

Bachmann-Medick, Doris, 1997: *Übersetzung als Repräsentation fremder Kulturen*. Berlin, Erich Schmidt Verlag.
 Dyer, Gillian, 1982: *Advertising as Communication*. London and New York, Routledge.
 Goddard, Angela, 1998: *The Language of Advertising*. London and New York, Routledge.
 Korošec, Tomo, 2005: *Jezik in stil oglaševanja*. Ljubljana, Založba FDV.
 Newmark, Peter, prev. Mateja Gajgar, 2000: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana, Krtina.
 Roman, Kenneth, Maas, Jane, 1992: *How to Advertise*. London, Kogan Page.